

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

Zdenka Dušková

**Strategické víceúrovňové vládnutí
v kulturní politice**

Diplomová práce

Praha 2015

Autor práce: **Bc. Zdenka Dušková (roz. Čechová)**

Vedoucí práce: **MUDr. Petr Háva, CSc.**

Rok obhajoby: **2015**

BIBLIOGRAFICKÝ ZÁZNAM

DUŠKOVÁ, Zdenka. *Strategické víceúrovňové vládnutí v kulturní politice*, 2015. 103 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí diplomové práce MUDr. Petr Háva, CSc.

Abstrakt

Diplomová práce „Strategické víceúrovňové vládnutí v kulturní politice“ se věnuje tématu kulturní politiky, které je často opomíjeno. Tuto oblast dále nahlíží optikou strategického vládnutí a analyzuje jeho stav podle úrovní vládnutí – nadnárodní, národní a podnárodní. Aby mohl být prozkoumán současný stav problematiky, musela být zasazena do věcného a historického kontextu formujícího rámec, ve kterém se kulturní politika odehrává. Analýzy této práce se proto zabývaly činností politických institucí podle hodnotícího rámce a zhodnocení dvou konkrétních případů strategických veřejněpolitických dokumentů národní a podnárodní úrovně včetně jejich aplikace. Z hlediska působení klíčových institucí byla na jednotlivých úrovních vládnutí, především u organizací specializovaných na oblast kultury, zjištěna určitá snaha o koncepční řešení dílčích i souhrnných otázek daného odvětví. Konkrétní realizace a odpovědnost je však často přesouvána na úrovně nižší. Hlavně věcná a časová návaznost strategických dokumentů se pak ukázala jako problematická na více úrovních vládnutí, stejně tak finanční prostředky potřebné pro jejich realizaci. V závěru práce byla proto uvedena konkrétní doporučení, která by měla vést ke zlepšení pozice a aplikace strategického vládnutí v kulturní politice.

Abstract

The master's thesis "Strategic multilevel governance in cultural policy" deals with the often omitted topic of cultural policy. This field is observed from the strategic governance point of view and its position is analysed according to the levels of governance – supra-national, national, and sub-national. To explore the current state of the culture, it had to be placed into a framework forming context, where cultural policy takes place. Therefore, the analysis of this work dealt with the activities of political institutions according to the evaluation framework

and with the evaluation of two specific cases of public policy documents of national and sub-national levels, including their application. From the perspective of major institutions at various levels of governance, especially organizations specialized on the field of culture, certain effort of conceptual solution of partial and overall issues of this field was found. The specific implementation and responsibility are often delegated to the lower levels of governance. Mainly, the continuity in the strategic documents topic and time at the multi-level governance is very problematic, as well as the funding necessary for their implementation. At the end of this work, specific recommendations, which should result in the improvement of strategic governance in the cultural policy, were proposed.

Klíčová slova

kulturní politika, funkce kultury, hospodářský rozvoj, strategické vládnutí, víceúrovňové vládnutí

Keywords

cultural policy, functions of culture, economic development, strategic governance, multi-level governance

Rozsah práce: 166 229 znaků (včetně mezer)

PROHLÁŠENÍ

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne _____

.....
Zdenka Dušková

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala celé katedře veřejné a sociální politiky FSV UK, a tedy i svému vedoucímu práce MUDr. Petru Hávovi, CSc. za podnětné vedení v průběhu psaní této práce i celého studia. Dále děkuji své chápavé rodině.

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

PŘEDPOKLÁDANÝ NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE:

Perspektiva a osudy kulturních památek v kontextu národní a mezinárodní kulturní politiky (Prospects and destiny of cultural heritage in the context of national and international cultural policy).

STUDENT: Bc. ZDENKA ČECHOVÁ

KONZULTANT: MUDR. PETR HÁVA, CSc.

1. VYMEZENÍ PŘEDMĚTU ZKOUMÁNÍ A STRUKTURACE VÝZKUMNÉHO TÉMATU

Kulturní politika a problematika kulturních památek je v současném světě tématem, které se těší nižší pozornosti, než mnohé předměty zájmu politiků ve sféře sociální či ekonomické. V poslední době si však i politici začínají uvědomovat, jaký hospodářský potenciál je v kultuře či stavu památek ukryt a význam kultury je vedle každodenního života jedinců a obohacování jejich kulturního kapitálu spatřován i v hospodářské sféře. Tento nový pohled však musí čelit řadě problémů, a proto jsem se rozhodla na osudy památek v kontextu národní i mezinárodní politiky zaměřit.

V zájmu o památky a v od toho odvislých osudech některých skvostů se zrcadlí mnoho rozhodnutí, deklarovaných i realizovaných záměrů rozmanitých aktérů na úrovni lokální, národní i mezinárodní. Hlavním předmětem zkoumání diplomové práce proto bude, jak je stav památek ovlivňován právě deklarovanými vztahy ČR ke kultuře, množstvím výdajů, mezinárodními závazky a v neposlední řadě spoluprací jednotlivých politických resortů i triády sektorů (trh, stát a občanská společnost). Propojování státního a soukromého sektoru je v oblasti památkové péče totiž možným řešením problematického financování památkové péče, avšak stejně problematická je přílišná nebo naopak nedostatečná angažovanost soukromého či nestátního neziskového sektoru podle míry atraktivity projektu či památky.

Nejsilnějším mezinárodním hráčem a mocným motivačním mechanismem, kterému bude věnována samostatná část práce, je ve zkoumané problematice UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural organization). UNESCO je organizací zaměřenou na vzdělávání, vědu a kulturu při Organizaci spojených národů fungující více než šedesát let. Členem této organizace, stejně jako 194 ostatních států je i Česká republika, a tak se účastní řady projektů z nejrozličnějších odvětví kultury, vědy a vzdělávání v souladu s přírodou a národní identitou. Jedním z programů organizace je i tvorba a rozšiřování Seznamu světového dědictví UNESCO, který trvá již čtyřicet let. Zápis (nebo snaha o něj) kulturních a přírodních památek na tento seznam má nesporný dopad ať už na politiku celého státu nebo konkrétních regionů, činnost či vznik odpovědných orgánů a opatření, zájem investorů atd. Z úspěšných procesů zápisu kandidátských památek, ale i z těch neúspěšných mohou jiné (regionální nebo celostátní) programy čerpat

inspiraci pro postup a rozvoj politik a strategií vlastních. Z mého pohledu i z pohledu veřejné politiky a doporučení pro politiky další je proto důležité podívat se na průběh tvorby a analýzu výběru památek do Seznamu světového dědictví UNESCO ve všech dimenzích politiky.

2. CÍLE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Hlavním cílem diplomové práce, jak vyplývá z vymezení předmětu zkoumání, je probádat situaci kulturních památek závislou na jejich atraktivnosti a na součinnosti ovlivňujících orgánů i sektorů. Cílem je také vymodelovat typy případů, které se takto objevují, doložit je praxí. Pro památky v méně vyhovujícím stavu tak nabídnout řešení ke zlepšení a identifikování problémů. Dalším cílem je zanalyzovat součinnost tří sektorů vyjmenovaných výše a rozčlenění procesu zápisu památky na Seznam světového dědictví UNESCO do tří dimenzí politiky (Polity, Politics, Policy).

3. VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Co podmiňuje zájem o památku a její stav?

Jak funguje spolupráce zainteresovaných resortů státní správy i místní samosprávy navzájem a triády trh, stát a občanský sektor?

Jak lze proces zápisu památky na Seznam rozčlenit do tří dimenzí politiky?

Jaké jsou dopady zápisu památky do Seznamu?

4. TEORETICKÁ A HODNOTOVÁ VÝCHODISKA

Jako základní teoretická a hodnotová východiska kromě teorií kulturních hodnot a kapitálu poslouží trojdimenzionální dělení politiky, kterým se zabývá např. Fiala a Schubert (2000) nebo Veselý a Nekola (2007). Jako prvotní vzor zkoumání teorie fungování trhu, státu a občanského sektoru poslouží v seznamu literatury uvedená publikace prof. Potůčka (2005), avšak tyto teoretické přístupy reprezentovány sadou základních učebnic budou samozřejmě rozvíjeny a doplňovány další literaturou.

5. METODY A ZDROJE DAT

Diplomová práce se neobejde bez rešerše literatury a zisku či průzkumu dat z různých databází. Základní seznam literatury je uveden v kapitole číslo 7. Jako obecný zdroj informací a statistik poslouží webové stránky institucí zabývajících se kulturní politikou (Ministerstvo kultury, Český statistický úřad, UNESCO, atd.). Nejdůležitějším poskytovatelem údajů by podle plánu mělo být Ministerstvo kultury, ve kterém přes kontaktní osobu (ředitelku odboru lidských zdrojů Růženu Rusovou)

proběhne vyjednávání o odborné stáži. Syntézou těchto poznatků a případové studie několika typů památek odvozené od dalších doporučení dojde k vytvoření obrazu u typech památek, k analýze hlavních aktérů a bude vytvořen strom problému péče o kulturní památky.

6. PŘEDPOKLÁDANÁ STRUKTURA DIPLOMOVÉ PRÁCE

1. Úvod
2. Cíle práce – výzkumný problém, cíl a otázky
3. Metody a zdroje dat
4. Teoretická a hodnotová východiska
5. Analýza hlavních aktérů a problémů
 - UNESCO v rámci OSN a UNESCO v ČR
 - Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví
 - Seznam světového dědictví UNESCO – tři dimenze politiky
 - MK ČR, Státní kulturní politika (deklarace a praxe), spolupráce státu, trhu a občanského sektoru
6. Případová studie a modely
7. Závěr
8. Zdroje

7. ZÁKLADNÍ LITERATURA K TÉMATU

- *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe*. Vyd. 1. Editor Arnošt Veselý, Martin Nekola. Praha: SLON, 2007. Studijní texty, 40. ISBN 978-808-6429-755.
- *Concept for a cultural policy in the Czech Republic: strategy for more effective state support for culture in the Czech Republic*. 1st ed. Prague: Ministry of Culture of the Czech Republic, 1999, 67 s. ISBN 80-863-1009-4.
- FIALA, Petr a SCHUBERT, Klaus. *Moderní analýza politiky: uvedení do teorií a metod policy analysis*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2000. ISBN 80-859-4750-1.
- *Financování kultury z veřejných rozpočtů 2007*. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2008. ISBN 978-807-0682-166.

- GIRARD, Augustin a GENTIL, Geneviève. *Cultural development: experiences and policies*. 2nd ed. Paris: Unesco, 1983c1972, 189 s. ISBN 92-310-2020-X.
- HAMERNÍKOVÁ, Bojka. *Kultura a masmédiá v tržních podmínkách: veřejná podpora a alternativní zdroje financování*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1995. 207 s. ISBN 80-7079-857-2.
- KUČOVÁ, Věra. *Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2009. 199 s. Odborné a metodické publikace; sv. 37. ISBN 978-80-87104-52-1.
- MATARASSO, François a LANDRY, Charles. *Balancing act: twenty-one strategic dilemmas in cultural policy*. Strasbourg: Council of Europe, 1999. 61 s. Policy note; no. 4. ISBN 92-871-3862-1.
- MOCKOVČIAKOVÁ, Alena. *Analýza vývoje decentralizace rozhodování o kultuře v České republice po roce 1993 se zaměřením na analýzu vlivu reformy veřejné správy na strukturu výdajů veřejných rozpočtů v oblasti kultury (zaměření na oblast místní a regionální kultury): závěrečná zpráva k projektu VaV*. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2005, 3 sv. ISBN 80-706-8200-0.
- NEKOLNÝ, Bohumil. *Česká kultura v roce 2000*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2000. 278 s. ISBN 80-85947-66-8.
- PATOČKA, Jiří a HEŘMANOVÁ, Eva. *Lokální a regionální kultura v České republice: kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008, 199 s. ISBN 978-807-3573-478.
- PEK, Tomáš. *Stavební památky: specifika přípravy a financování jejich obnovy, údržby a provozu*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. 214 s. ISBN 978-80-7357-462-8.
- PEK, Tomáš. *Financování provozu, údržba a obnova památek. Díl I., Prostředí a souvislosti*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2007. 116 s. ISBN 978-80-245-1309-6.
- POTŮČEK, Martin. *Veřejná politika*. Upr., dopl. a aktualiz. vyd. v českém jazyce. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2005, 399 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-50-22010.
- RYAN, Jason a SILVANTO, Sari. *The World Heritage List: The making and*

management of a brand. *Place Branding and Public Diplomacy* [online]. 2009, roč. 5, č. 4, s. 290-300 [cit. 2012-05-06]. ISSN 1751-8040. DOI: 10.1057/pb.2009.21. Dostupné z: <http://www.palgrave-journals.com/doi/10.1057/pb.2009.21>

- *Státní kulturní politika České republiky 2009-2014: National cultural policy Czech Republic 2009-2014*. Praha: Ministerstvo kultury, 2009, 105, 108 s. ISBN 978-80-86310-83-1.
- ŠKARABELOVÁ, Simona, NESHYBOVÁ, Jarmila a REKTOŘÍK, Jaroslav. *Ekonomika kultury a masmédií*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 210 s. ISBN 978-80-210-4267-4.
- TEPLÝ, Libor. *České dědictví: památky v České republice zapsané do Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO = Czech heritage: UNESCO world cultural and natural heritage sites in the Czech Republic*. Vyd. 1. [Brno]: FOTEP, 2008. 281 s. ISBN 978-80-86871-13-4.
- TKÁČ, Vladimír. *Česká republika: průvodce lokalitami světového dědictví UNESCO WORLD HERITAGE, chráněnými v České republice mezinárodní organizací UNESCO k historickému datu roku 2000*. 1. vyd. Opava: Grafis, 2000. 223 s., [15] l. obr. příl. Průvodce pokladnicemi UNESCO. ISBN 80-238-6222-7.
- UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE. *Vztah státu ke kultuře, kulturní politika evropských zemí: Aktualizace vybraných problémů*. Praha, 2004. Dostupné z: http://www.mkcr.cz/assets/ministerstvo/vyrocnizpravy/Vztah_st_tu_ke_kultu_e,kulturn__politika_evropsk_ch_zem_.doc
- UNESCO. *Conventions and recommendations of Unesco concerning the protection of the cultural heritage*. Paris: UNESCO, 1983. 239 s. ISBN 92-3-202101-3.
- VESELÝ, Arnošt, ed. a NEKOLA, Martin, ed. *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2007. 407 s. Studijní texty; sv. 40. ISBN 978-80-86429-75-5.
- VLČKOVÁ, Jitka, KUČOVÁ, Věra a BENEŠ, Michal. *Metodické principy přípravy nominací k zápisu na Seznam světového dědictví UNESCO a zásady uchování hodnot těchto statků*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. 102 s. Odborné a metodické publikace; 42. ISBN

978-80-87104-84-2.

- VOJTOVÁ, Lea. *Ochrana a regenerace kulturních hodnot v území: distanční studijní opora*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, 2006. 206 s. ISBN 80-210-4165-X.

Další zdroje:

- Dokumenty UNESCO <www.unesco.org>
- Dokumenty Ministerstva kultury <www.mkcr.cz>
- Dokumenty Ministerstva zahraničních věcí České republiky <www.mzv.cz>
- Články z: The international journal of cultural policy

V Praze dne 8. 6. 2012

Konzultant: MUDr. Petr Háva, CSc.

Student: Bc. Zdenka Čechová

Podpis:

Podpis:

OBSAH

ÚVOD	3
1 CÍL PRÁCE, VÝZKUMNÝ PROBLÉM A OTÁZKY	5
1.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	5
1.1.1 <i>Strukturace výzkumného problému</i>	5
1.1.2 <i>Výzkumné cíle a otázky práce</i>	6
2 METODY A ZDROJE DAT	8
3 KONTEXT A TEORETICKÉ POZNATKY TÉMATU	10
3.1 KONTEXT.....	10
3.2 VĚCNÁ VÝCHODISKA.....	13
3.2.1 <i>Kultura a její funkce</i>	13
3.2.2 <i>Kultura a kulturní politika jako veřejný zájem, nebo veřejný statek (?!)</i>	15
3.2.2.1 <i>Veřejný zájem a veřejný statek</i>	15
3.2.2.2 <i>Kultura a kulturní politika</i>	16
3.2.3 <i>Kultura jako hardware a software</i>	18
3.2.4 <i>Financování kultury</i>	18
3.3 TEORETICKÉ POZNATKY TÉMATU	21
3.3.1 <i>Kultura a udržitelný rozvoj</i>	21
3.3.2 <i>Transformační procesy v ČR (neoliberalismus a globalizace)</i>	23
3.3.3 <i>Regionální rozvoj</i>	25
3.3.4 <i>Strategické vládnutí</i>	27
3.3.5 <i>Víceúrovňové vládnutí (multi-level governance)</i>	28
3.3.6 <i>Institucionální teorie</i>	30
4 STRATEGICKÉ VLÁDNUTÍ V KULTURNÍ POLITICE.....	31
4.1 PŘEDPOKLADY PRO UPLATNĚNÍ STRATEGICKÉHO VLÁDNUTÍ V KULTURNÍ POLITICE	31
4.1.1 <i>Globální etika</i>	31
4.1.2 <i>Kognitivní zdroje</i>	32
4.1.3 <i>Institucionální zdroje a nástroje</i>	33
4.1.4 <i>Sociální kapitál</i>	34
4.2 KULTURA V LEGISLATIVĚ ČR (INSTITUCIONÁLNÍ ZARÁMOVÁNÍ)	34
4.3 VÍCEÚROVŇOVÉ VLÁDNUTÍ V KULTURNÍ POLITICE	35
4.3.1 <i>Členění institucí</i>	36
4.3.2 <i>Analýza politických institucí</i>	37
4.3.2.1 <i>Nadnárodní úroveň politických institucí</i>	37
4.3.2.1.1 <i>OSN a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech</i>	38
<i>Pakt v ČR</i>	39

4.3.2.1.2	UNESCO jako specializovaná organizace OSN	40
4.3.2.1.3	Evropská unie a kulturní politika - Lisabonská strategie a smlouva z Nice.....	41
4.3.2.2	Národní úroveň politických institucí	43
4.3.2.2.1	Vlády a jejich programová prohlášení	44
4.3.2.2.2	Ministerstvo(a).....	46
4.3.2.3	Regionální a lokální úroveň politických institucí	47
4.3.2.4	Politické instituce dle hodnotícího rámce.....	49
4.3.3	<i>Dílčí závěr</i>	52
4.4	STRATEGICKÉ VEŘEJNĚPOLITICKÉ DOKUMENTY KULTURNÍ POLITIKY NÁRODNÍ A PODNÁRODNÍ ÚROVNĚ.....	53
4.4.1	<i>Případ č. 1: Státní kulturní politika České republiky 2009–2014</i>	53
4.4.1.1	Charakteristika dokumentu.....	54
4.4.1.2	Aktéři vytvářející dokument.....	54
4.4.1.3	Identifikace aktérů ovlivňujících tvorbu dokumentu.....	55
4.4.1.4	Konkrétnost obsažených opatření	57
4.4.1.5	Kontrolní mechanismy realizace	58
4.4.1.6	Zhodnocení dosažených výsledků.....	59
4.4.2	<i>Případ č. 2: Koncepce kulturní politiky hlavního města Prahy</i>	60
4.4.2.1	Charakteristika dokumentu.....	60
4.4.2.2	Aktéři vytvářející dokument.....	62
4.4.2.3	Identifikace aktérů ovlivňujících tvorbu dokumentu.....	62
4.4.2.4	Konkrétnost obsažených opatření	63
4.4.2.5	Kontrolní mechanismy realizace	65
4.4.2.6	Zhodnocení dosažených výsledků.....	66
4.4.3	<i>Dílčí závěr</i>	66
5	DISKUSE	68
	ZÁVĚR	70
	SUMMARY	72
	POUŽITÁ LITERATURA	73
	SEZNAM PŘÍLOH	91
	PŘÍLOHY	92

ÚVOD

Kultura je spolu s vládnutím stará jako lidstvo samo. V průběhu vývoje přestala být nazírána jako přirozená součást života, ale jako luxus, přestože je ve skutečnosti nezbytností pro soužití lidí [Matějů, Žák 2001].

Kulturní politika, problematika kulturních památek i jejich ekonomizace, kultura v kontextu regionálního rozvoje – všechno toto byla témata, která se ještě donedávna těšila či ještě těší nižší pozornosti, než mnohé předměty zájmu politiků ve sféře čistě sociální, politické či ekonomické. V poslední době si však i politici začínají uvědomovat, jaký hospodářský potenciál je v kultuře či stavu památek ukryt a význam kultury či investic do kultury a do její podpory si vedle uspokojování kulturních „potřeb veřejnosti“ tzv. „veřejnými kulturními službami“ [Zákon č. 203/2006 Sb.: 2563] tito důležití aktéři uvědomují i zpětně v hospodářské sféře [Státní kulturní politika 2009: 5]. Přesto je však chápání kultury stále velmi abstraktní. Kulturní politika se neustále potýká s tím, že je i přes veškeré opozitní proklamace nazírána jako zbytkové odvětví, které přichází na řadu až jako poslední [Dolejš © 2014]. Tento fakt si uvědomují aktéři napříč politickým spektrem. Přitom právě kulturní hodnoty nebo zdroje jsou podle některých autorů hlavním tvůrcem ekonomického rozvoje státu [Patočka, Heřmanová 2008: 7]. Proto by měl být kladen větší důraz na cílené konkrétní kroky v kulturní politice [Dolejš © 2014] a rozvíjen i zde koncept strategického vládnutí.

Určitý obrat v přístupu ke kultuře se začíná v ČR na národní úrovni objevovat ve strategických dokumentech Ministerstva kultury. Postoj Ministerstva kultury vychází z řady dokumentů Evropské unie a v otázce kultury také mezinárodní organizace UNESCO. Nejedná se však v této obtížně uchopitelné problematice o pouhé deklarace a v praxi téměř nevynutitelná prohlášení? Jak se tento přístup projevuje v regionech? Na kulturu je přece nahlíženo jako na jeden z faktorů přispívajících k udržitelnému a místnímu rozvoji a účinný nástroj podpory zaostalých regionů [Státní kulturní politika 2009: 43, 50].

Na tyto a další podobné otázky přináší odpovědi následující práce. Nastíněný pohled na kulturu ne jen jako na ekonomického spotřebitele, ale také producenta, totiž musí čelit řadě problémů a ostatní obtížně vyčíslitelné funkce

kultury, jako je například výchova a socializace, jsou často opomíjeny. Strategické vládnutí je konceptem, který v českém prostředí ještě příliš nezakořenil, přesto (nebo spíš právě proto) může být přínosné zhodnotit jeho využití v kulturní politice.¹

¹ VOLBA TÉMATU A OSOBNÍ UVEDENÍ DO PROBLÉMU

Na počátku výběru tohoto tématu stál zájem autorky o umělecké vzdělávání z předchozí bakalářské práce v kombinaci se snahou porozumět dění v této oblasti v regionech, a tak zájem o regionální rozvoj ve vztahu k umění, kultuře, kulturním památkám a událostem v oblasti kulturní politiky. Tento zájem byl zároveň odvozen od vlastních pozorování a zkušeností občanů žijících a pracujících ve Středočeském kraji a v Praze, tedy v okolí místa bydliště a studií autorky, a to v zaměření na kulturní politiku, která je samozřejmě vztažena k dalším politikám a jejich vývoji (jak se později ukázalo), k reálné praxi a reálným dosahovaným výsledkům i stavům.

Postupně tak při konzultacích a studiích literatury byl vyhledáván a utvářen potřebný analytický rámec a nacházeny související proměnné, objevovala se tedy určitá možnost empirického přístupu v jinak obtížně uchopitelné oblasti. S tímto postupem se právě jako stěžejní vynořila otázka (ne)propojenosti politik a cílů, tedy potřeba strategického vládnutí v kulturní politice ve všech jejích úrovních.

1 CÍL PRÁCE, VÝZKUMNÝ PROBLÉM A OTÁZKY

Hlavním záměrem této práce je zjistit, jakým způsobem a zda vůbec se v kulturní politice uplatňuje koncept strategického vládnutí, a to v různých dimenzích této oblasti. Vládnutí, nebo přímo strategické vládnutí, neprobíhá pouze na centrální úrovni (ve zkoumaném případě na úrovni ČR), ale uplatňuje se, nebo by se uplatňovat mělo, i na úrovních nadnárodních či lokálních [Potůček 2006: 519]. Strategické vládnutí v kulturní politice je proto vztaženo jak k nadnárodní úrovni, tak především k úrovni lokální.

1.1 Výzkumný problém a výzkumné otázky

Výzkumným problémem této práce je otázka fungování nebo nefungování strategického vládnutí v kontextu víceúrovňového vládnutí v kulturní politice s důrazem na státní a regionální úroveň tohoto problému.

V první řadě je proto nutné přiblížit koncept vládnutí, definovat strategické a víceúrovňové vládnutí. Poté je možná jejich aplikace v prostředí České republiky a oblasti kulturní politiky. Jak už bylo uvedeno, strategické vládnutí není v rozvinutých demokraciích otázkou pouze centrálních vlád, ale je určováno i aktéry z lokální či nadnárodní úrovně. Z hlediska výzkumu a strukturace problému je v této práci zvolen multidimenzionální přístup, který je dle literatury lépe uplatnitelný v praxi [Potůček a kol. 2007: 11–12], jak je uvedeno v kapitole o metodách a zdrojích dat.

1.1.1 Strukturace výzkumného problému

Stanovený výzkumný problém: *Fungování strategického a víceúrovňového vládnutí v kulturní politice s důrazem na státní a regionální úroveň problému*, je zaměřen na dvě hlavní oblasti, ke kterým se pojí výzkumné cíle. V první řadě je zkoumán koncept strategického vládnutí v kulturní politice podle víceúrovňového principu, a to prostřednictvím klíčových politických institucí daného tématu. Druhým zkoumaným jevem jsou pokusy o uplatnění strategického vládnutí v kulturní politice, tedy konkrétní koncepce národní a regionální úrovně zaměřené na kulturní politiku.

Samotný pojem vládnutí nelze vztahovat pouze k rovině národního státu, ale důležité jsou i jeho další dimenze – především úroveň nadnárodní a v této práci zkoumaná regionální [Potůček a kol. 2007: 12–13]. Podstatný je také nejen vertikální rozměr, ale i horizontální vazby jednotlivých aktérů, kteří kulturní politiku utváří. Jaká je odpovědnost a míra vzájemné závislosti jednotlivých politických institucí, které byly shledány jako relevantní v otázce tvorby a faktického stavu kulturní politiky, je klíčová otázka pro zhodnocení strategičnosti používaných nástrojů pro tvorbu kulturní politiky (akční plány, programy či strategie apod.). Určujícími tvůrci kulturní politiky však nejsou či nemusí být pouze politické elity, ale v otázce kultury je nasnadě i role občanské společnosti [Ibid.: 12, 21–22].

Na základě tohoto krátkého uvedení do tématu jsou proto stanoveny následující výzkumné cíle a otázky.

1.1.2 Výzkumné cíle a otázky práce

První výzkumný cíl je zaměřen především na výběr a zhodnocení činnosti klíčových politických institucí v oblasti kulturní politiky. Formulace tohoto cíle je proto:

- 1) Identifikovat hlavní politické instituce utvářející kulturní politiku z hlediska strategického víceúrovňového vládnutí.
 - a) Jak funguje rámec (polity) a především samotný obsah (policy) v oblasti kulturní politiky z hlediska konceptu strategického a víceúrovňového vládnutí?
 - b) Jaká je odpovědnost a vzájemná spolupráce těchto institucí?
 - c) Jaké jsou limity a možnosti rozvoje těchto institucí ve zkoumané oblasti?

Druhý návazný výzkumný cíl je pak zaměřen na konkrétní pokusy o uplatnění strategického vládnutí v kulturní politice prostřednictvím strategických dokumentů klíčových úrovní vládnutí zkoumané problematiky.

- 2) Zhodnotit význam a obsah vybraných strategických veřejněpolitických dokumentů kulturní politiky národní a regionální úrovně.

- a) Jaký význam a potenciál pro implementaci (strategického vládnutí) má Státní kulturní politika ČR 2009–2014?
- b) Jaký význam a potenciál pro implementaci (strategického vládnutí) má Koncepce kulturní politiky HMP (2010)²?

² Jediná Praha zpracovala dokument s explicitním názvem obsahujícím sousloví „kulturní politika“.

2 METODY A ZDROJE DAT

Jak název práce napovídá, je výzkum v první řadě zaměřen na možnosti využití strategického vládnutí v kulturní politice a dále je k této problematice přistupováno podle víceúrovňového vládnutí. Zvolen byl tedy kvalitativní přístup. Nejprve proto byla provedena aplikace konceptu strategického vládnutí na oblast kulturní politiky a tedy zjišťováno, zda jsou naplněny předpoklady pro uplatnění strategického vládnutí, nebo zda je vůbec možná sama existence strategického vládnutí ve zkoumané oblasti. Pozornost je proto věnována níže diskutované globální etice, kognitivním zdrojům, institucionálním zdrojům a nástrojům a sociálnímu kapitálu ve vztahu ke kulturní politice.

Po velmi pečlivém studiu zkoumaného prostředí, byly jako nejvhodnější pro dané téma zvoleny následující metody. Pro dosažení prvního výzkumného cíle a získání odpovědí na jeho výzkumné otázky byla proto provedena analýza níže definovaných politických institucí za pomoci hodnotícího rámce. Hodnotící rámce začínají v České republice využívat například pod vlivem OECD regiony pro zhodnocení vlastních strategických dokumentů nebo činnosti odpovědných institucí. Pro zhodnocení různých politik tak mohou být využívány rozličně sestavené hodnotící rámce, jejichž cílem je především poukázat na oblasti možného rozvoje nebo naopak slabá místa politik [DHV CR, spol. s r. o. 2010]. V této práci byl proto sestaven hodnotící rámec navazující nejen na výzkumné otázky pojící se k prvnímu výzkumnému cíli. Sledována proto v činnosti a klíčových dokumentech zvolených institucí byla:

- 1) jejich deklarovaná odpovědnost v kulturní politice,
- 2) provázanost (vztah) s ostatními úrovněmi,
- 3) existence potenciálu k uplatnění strategického vládnutí v kulturní politice.

Koncept strategického vládnutí kombinuje jak analytické, tak normativní prvky. Ve vztahu k víceúrovňovému vládnutí je v současné době věnována pozornost hlavně interakci jednotlivých úrovní, stejně jako v této práci [Potůček a kol. 2007: 29, 47]. Jelikož první výzkumný cíl není zaměřen na vyhodnocení úrovně strategického vládnutí ve víceúrovňovém modelu, ale zjišťuje stav dané problematiky, nebyly vytvářeny indikátory, ale byl zvolen deduktivní postup, který

konvergentním procesem pojmenoval shodné vzorce v přístupu ke kulturní politice. Jako zdroj dat proto posloužily především hlavní strategie, programy, pakty či smlouvy upravující zkoumanou oblast, tedy legislativní a strategické veřejně politické dokumenty a údaje z oficiálních webových stránek vybraných politických institucí (klíčové události). Mezi primární data vypovídající o vládnutí bývají řazeny čtyři hlavní kategorie zdrojů. Jsou to: zákony, úmluvy, standardy; výzkumná šetření; zprávy a analýzy; sledování událostí. Pro objektivnější analýzu byly vyloučeny subjektivní výpovědi a názory případných respondentů a pozornost byla věnována objektivním indikátorům jako například podpisům úmluv či členství v organizacích apod. [Potůček a kol. 2007: 32–34].

Celé pojetí práce odpovídá z hlediska výzkumného designu případové studii, protože je zaměřena na sběr dat týkající se jednoho rozměru konkrétní politiky [Veselý 2011: 55]. Marie Jelínková v publikaci *Současné metodologické otázky veřejné politiky* (2011) totiž za využití práce H. Simonse definuje případovou studii například jako detailní zkoumání konkrétního systému z různých perspektiv stojící na faktech, která slouží k hlubokému porozumění zkoumanému problému. [Jelínková 2011: 196]. Po prvotním prozkoumání systému, jenž především určuje stav kulturní politiky (tedy po provedení analýzy politických institucí), je možné zaměřit se na konkrétní případ v podobě dvou „pokusů o uplatnění strategického vládnutí“ [Potůček a kol. 2007: 203]. Struktura těchto provedených studií je převzata z publikace *Strategické vládnutí a Česká republika* [Ibid.] a přizpůsobena pro zkoumané dokumenty. Tyto kapitoly tedy obsahují:

- 1) obecnou charakteristiku dokumentu,
- 2) určení aktérů vytvářejících dokument,
- 3) identifikaci aktérů ovlivňujících tvorbu dokumentu,
- 4) konkrétnost obsažených opatření,
- 5) kontrolní mechanismy jeho realizace,
- 6) zhodnocení dosažených výsledků dle aplikace dokumentu.

V prováděných analýzách je stěžejní zvolený přístup (multi-level governance) ve směru od nadnárodních dokumentů až k těm regionálním či lokálním, a tedy sledování jejich návaznosti či naopak autonomie a dalších výše uvedených prvků.

3 KONTEXT A TEORETICKÉ POZNATKY TÉMATU

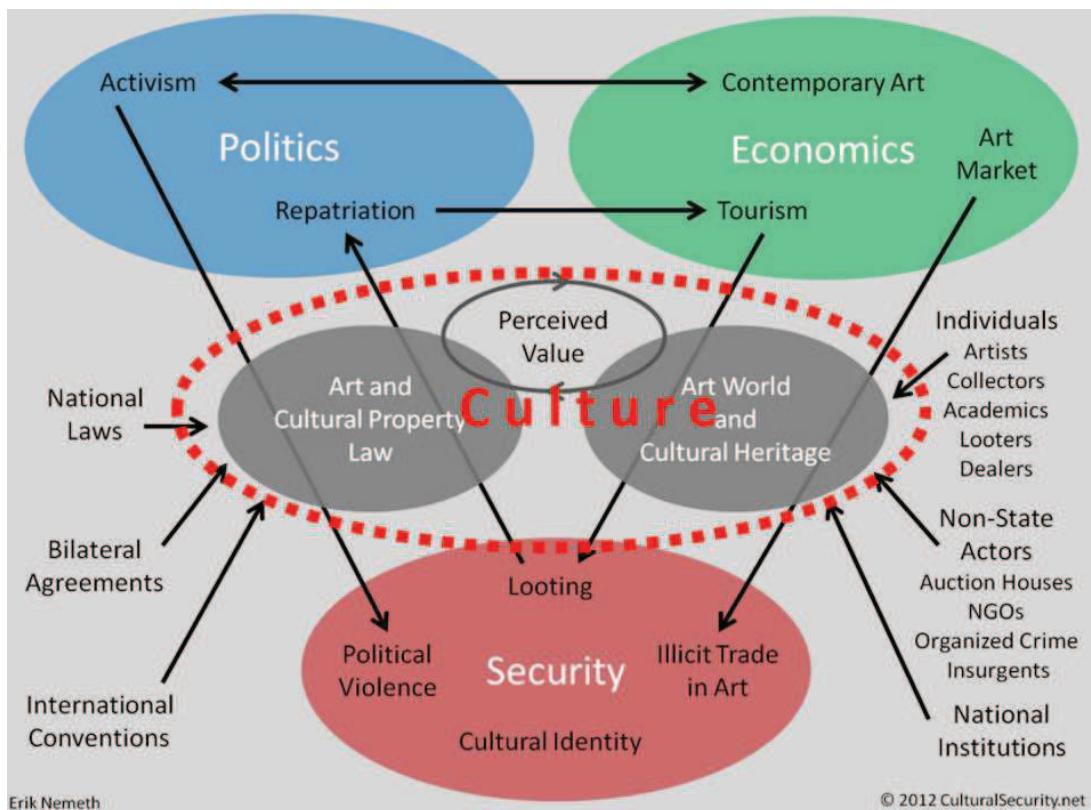
Výzkumný problém této práce vychází z určitého kontextu a tento kontext také zpětně utváří. V následujících podkapitolách je proto výše vytyčený konkrétní výzkumný problém zasazen do obecnějšího kontextu kulturní politiky, dalších politik či věcných východisek. K věcným východiskům se pojí i další níže uvedené teorie.

3.1 Kontext

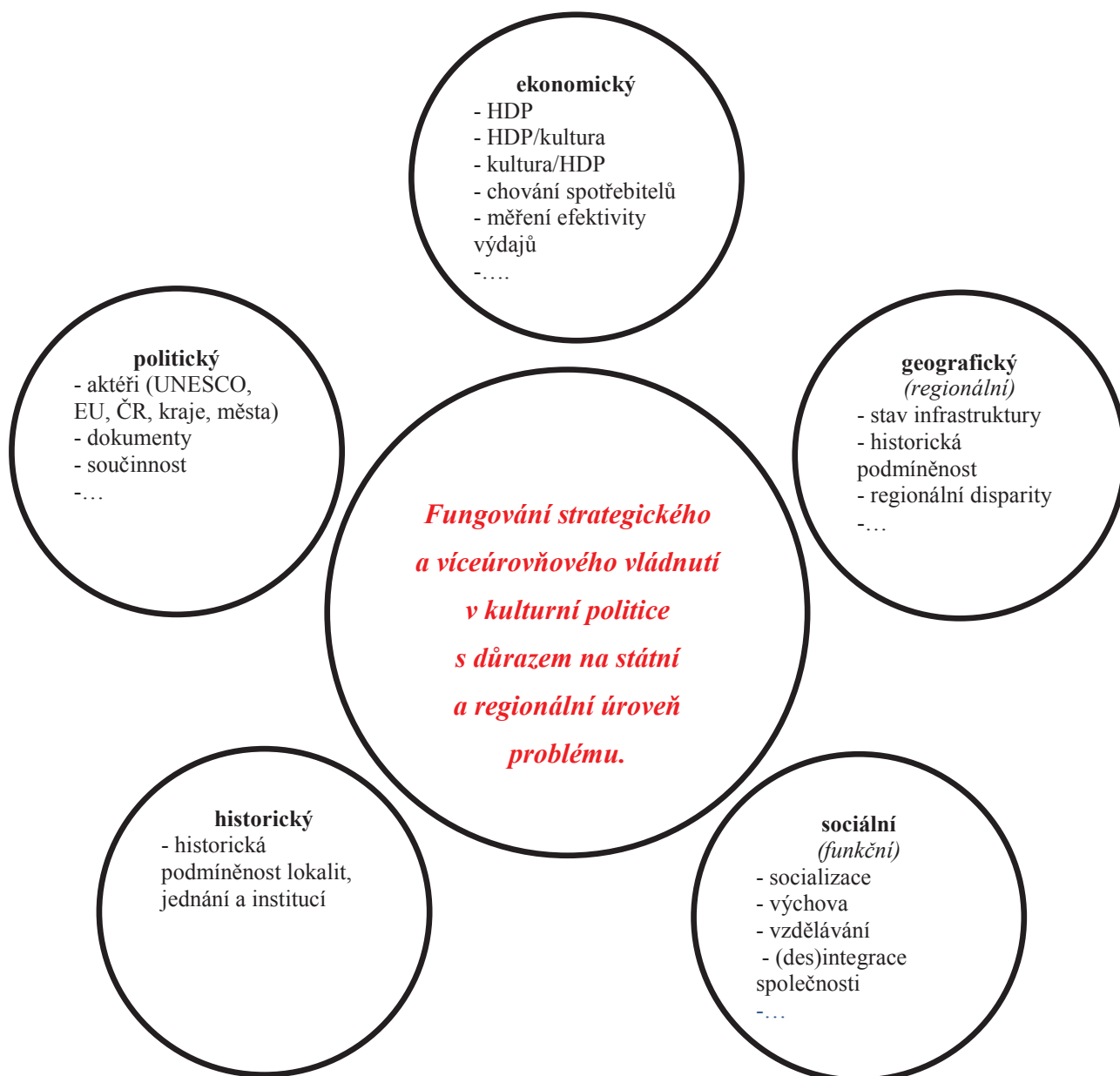
Kulturu a kulturní politiku lze pojímat různou optikou, protože její hranice lze jen těžko vytyčit. Podle vlastního pozorování se v současné době začíná čím dál tím častěji a také nejvýrazněji objevovat ekonomický pohled na kulturu či kulturní politiku, ale také kritika tohoto přístupu. Pro uchopení problému je zároveň také vhodné si uvědomit, jakým prošel historickým vývojem a co jej v současné době nejvíce ovlivňuje. Jinými slovy nesmí být opomenut historický kontext problému. V již naznačeném a zkoumaném geografickém nebo místním kontextu hraje stěžejní roli v České republice především spolupráce a uspořádání jak v regionálním měřítku v podobě součinnosti či naopak nespolečné spolupráce jednotlivých krajů a obcí, tak i členství České republiky v řadě mezinárodních organizací. Zde je z hlediska kultury důležitým subjektem právě organizace UNESCO jako specializovaná agentura OSN, ale i Evropská unie a (opět) její finanční prostředky z Evropských strukturálních fondů a koncepce evropské strukturální politiky. V dokumentech těchto důležitých uskupení se totiž objevují oblasti týkající se regenerace měst, památek, kvality života, lidského rozvoje a další kulturně důležitá témata, kterým mají pomoci například dlouhodobě mířené investice a propojené strukturální politiky. Problém tedy neobsahuje odděleně regionální dimenzi, na kterou je zaměřena jedna pasáž práce, ale zmíněn je i v současném pojetí kultury a kulturní politiky neopomenutelný globalizační prvek, který stav kulturního dědictví také zpětně ovlivňuje.

I v geografickém kontextu a dalších níže uváděných se neustále stejně jako v různých sférách společnosti objevuje rozměr ekonomický nebo hospodářský. V oblasti kultury se proto jeví jako přínosné sledovat bilanci veřejných rozpočtů, stavu národního hospodářství a především politických rozhodnutí, která tok

či množství finančních prostředků určených k využití v kulturní oblasti výrazně ovlivňují. Principy globalizace a ekonomie tak v teoretickém propojení představuje přístup ekonomické globalizace. Neoliberalismus a jeho kritika se pak v celé sledované oblasti projevují rovněž ve značné míře. Podle takto podmíněných úhlů pohledu může být ekonomizace kultury pojmána buď jako přirozený a žádoucí proces, nebo naopak přehnaná, zbytečná a nesmyslná, vzhledem k souvisejícím hodnotovým preferencím zastánců těchto odlišných přístupů. Právě návrat zpět ke kulturním hodnotám může sloužit jako možnost překonání jednostranného ekonomického vývoje společnosti. Je tedy otázkou, jaké hodnoty jsou rozhodující a převládající ve společnosti a politikách a můžeme-li v takto roztříštěném poli zájmů vysledovat prvky strategického vládnutí.

Obrázek 1: Schéma „politická ekonomie kulturních statků“ [Cultural Security ©2001-2013], upraveno

Obrázek 2: Schéma určujícího kontextu problému [autorka]

Z věcné stránky, ale i již naznačené politické, je nutné práci či její věcnou část zaměřit na význam kultury pro společnost, její funkce či pozici z hlediska jejího financování. Nezbytné je tak v první řadě přiblížit používané pojmy jako jsou právě kulturní politika, funkce kultury atd.

3.2 Věcná východiska

V každé práci je nutné vycházet z určitých teoretických a věcných poznatků, které přináší i tyto následující kapitoly a podkapitoly. V logickém sledu jsou zde proto nejprve uvedeny hlavní poznatky, užívané přístupy a definice týkající se kultury, funkcí kultury a kulturní politiky, které se následně vztahují k teoriím veřejného zájmu a veřejných statků také v ekonomické perspektivě či tezích. Specifický propojující pohled na téma regionální a jiné lokace kulturních statků, kultury a kulturního dění nejen v současné době přináší podkapitola s názvem „Kultura jako hardware a software“. Další ústřední téma se věnuje financování kultury jak ze státních, tak ze soukromých zdrojů a skladbě těchto zdrojů v České republice.

3.2.1 Kultura a její funkce

Z teoretického hlediska i praktického pojetí existuje mnoho pohledů na to, co kultura je. V současné době se tak můžeme setkat s celou řadou definic tohoto pojmu, který se vyskytuje v různých souvislostech. Přístupy k definicím a definice samotné se často prolínají a především odráží kontext, ve kterém jsou používány. Jejich množství a nejednotná navazující terminologie pak ústí jen v další obtíže [Patočka, Heřmanová 2008: 9]. I když tedy široké pojetí kultury může přinášet řadu problémů v dalším zkoumání, jeví se jako potřebný tento přístup, který nevyřadí některé důležité souvislosti tématu a prvotní pracovní definice je proto následující:

„Kultura je souhrn duchovních a materiálních činností, výtvorů a hodnot určitého společenství v prostoru a čase“ [Rybář 2007: 2]. Jak již bylo napsáno, je tato definice sice poměrně obecná, ale zahrnuje všechny podstatné prvky kultury, jako je duchovní i materiální dimenze a především prostor i čas, ve kterém je kultura vnímána. Ve společenských vědách lze najít v kultuře další důležité souvislosti:

„V širším slova smyslu souvisí kultura s mnoha sociálními aspekty, s životním způsobem, s řadou civilizačních návyků a potřeb, s rozvíjením společenských rituálů, jejichž význam je zásadní a přitom nevyčísitelný, neboť se týká kvality života celé společnosti“ [Koncepce kulturní politiky 2006: 3].

Normativní funkce kultury působí jak na historické, tak na současné vzorce chování (apod.), proto například na:

- kvalitu mezigeneračních vztahů,
- zdravotní a hygienické návyky,
- pracovní výkonnost,
- délku života,
- rovnost pohlaví,
- respektování menšin,
- respektování handicapovaných členů společnosti,
- ekologické chování,
- atd. [Ibid.: 4]

Jiný oficiální dokument - Kulturní politika (2001), připomíná z funkcí kultury navíc ještě její nezanedbatelný vliv na rozvoj intelektuální úrovně občanů, a tedy její výchovně vzdělávací funkci, která má vliv i na morální a emocionální úroveň obyvatel. Smysluplným trávením volného času může kultura bránit vzniku některých sociálně patologických jevů a neporozumění mezi lidmi. Již ve výčtu zmíněný respekt vůči handicapovaným lidem pak plní funkci terapeutickou, například při jejich účasti na kulturním dění apod. [Ministerstvo kultury 2001: 4].

Kultura a její kontext se dotýká řady oblastí života jedinců i celé společnosti. Má také zároveň pasivní i aktivní ekonomickou funkci, tedy spotřebovává a zároveň vytváří prostředky státního rozpočtu [Ibid.]. *„Bez pochopení souvislostí kultury s dalšími oblastmi života společnosti by mohl být vztah města a kultury redukován pouze na definování objemu finančních prostředků poskytovaných z veřejných zdrojů subjektům působícím v oblasti kultury“* [Koncepce kulturní politiky 2006: 4]. Kulturu však takto redukovat kvůli dalším jejím výše zmíněným funkcím nelze, což platí nejen na úrovni měst a obcí, ale i ve sféře regionální, národní i nadnárodní.

Podle Evropské unie má kultura *„...své kořeny v určité zemi nebo regionu, ale i přesto představuje dědictví, které sdílejí všichni Evropané (...) má nezastupitelnou roli v regionální politice. (...) Kulturní a kreativní odvětví v Evropě jsou nezanedbatelným zdrojem příjmu a pracovních míst“* [Činnosti

Evropské unie 2011]. V EU je v současné době tedy zdůrazňován právě regionální a ekonomický potenciál kultury, který byl a bude v této práci mnohokrát skloňován.

3.2.2 Kultura a kulturní politika jako veřejný zájem, nebo veřejný statek (!?)

Oblast kultury je úzce spojena s veřejnými financemi a tedy ekonomickými teoriemi. Jak již bylo zmíněno, prostředky ze státního rozpočtu nejen odčerpává, ale i doplňuje. Poměr mezi touto spotřebou a produkcí je mimo jiné určován i tím, jaký zájem je na podílu financování deklarován v politických rozhodnutích nebo dokumentech ze strany státu apod. Důležitou roli nejen v této práci proto může hrát také to, zda je kultura vnímána jako veřejný zájem, veřejný statek či potřeba veřejnosti, čemuž se budou věnovat následující kapitoly.

3.2.2.1 Veřejný zájem a veřejný statek

Veřejný nebo všeobecný zájem se vyskytuje v průběhu historických proměn snad od počátku lidské společnosti a ve všech jejích stádiích. Objevuje se jak v praxi, tak i v oblasti ekonomické teorie [Goulli 1999: 9], tedy v obou oblastech dotčených i v této práci.

Již při vzniku prvních osad, kolonií a společenství docházelo k praktickému odlišování mezi zájmem k veřejným a soukromým subjektům či objektům. Zvláštní přístup byl volen i v kultovní oblasti. S vynálezem písma, a tedy s tvorbou prvních písemností přešel tento vztah z pouhé roviny ústní do podoby smluv, ale i teoretických úvah a právních úprav. Chápání pojmů veřejný a soukromý zájem však bylo vztahováno především ke konkrétním stavbám, které se mohly dochovat i do současnosti v podobě historických památek. Ustálení a jasné určení rozdílů mezi pojmy veřejný a soukromý (individuální) nastolil římský právní systém obsahující i odpovídající tresty za jejich porušení. *„Nositeli veřejného zájmu se staly úřední moc obce a sdružení (kolegia) různých skupin obyvatelstva“* [Ibid.: 10] Tento princip rozdělení moci, či jeho nositelů se po období jasného absolutistického či komunistického diktátu veřejného zájmu v podstatě v posledních letech navrátil. **Jako nový nositel veřejného zájmu se začínají objevovat občanská sdružení.** Nejen s nimi jsou spojeny rozpory a konflikty

pramenící z takto vzniklé plurality rozhodovacích center, kdy pro každou úroveň, politiku a oblast, je jinak definován veřejný zájem. V zemích s tradičními nositeli veřejného zájmu je jeho smysl jasně patrný a dominuje nad zájmy individuálními [Ibid.]. Česká republika však v této otázce stojí vzhledem k poválečným a dalším transformacím spíše na pomyslném rozcestí mezi oběma zájmy a jen obtížně lze určit, ve které oblasti vyhrává ten či onen.

Jak bylo ukázáno, je pojem „veřejný zájem“ spojen především s filozofickou, ale i praktickou rovinou. Často se s tímto termínem ale setkáváme i ve sféře politické, publicistické a především ekonomické. O rozlišení či definování vztahu veřejného zájmu k pojmům jako je veřejný prospěch a veřejný statek pojednává např. Jiří Marek a připomíná obecné rysy veřejného statku, pro který jsou typické tyto prvky:

- *„nedělitelnost spotřeby a nesoutěživost spotřebitele,*
- *nevylučitelnost ze spotřeby,*
- *nulové mezní náklady na spotřebu každého dalšího spotřebitele“*

[Marek 1999: 18].

Veřejný zájem tak spojuje s určením optimální (efektivní) velikosti veřejného sektoru, a tedy objemu veřejných statků. Empirické zhodnocení této adekvátní míry však není možné [Ibid.].

Jako důvody selhání v užívání a definování veřejných statků jsou potom uváděny především vládní selhání pramenící ať již z výše zmíněných konfliktů rozhodovacích center, nebo z opět obtížně definovatelné nízké efektivity implementací těchto rozhodnutí [Ibid.].

3.2.2.2 Kultura a kulturní politika

Po předchozím definování veřejného zájmu a veřejného statku, nastínění jejich souvislostí s filozofickou, praktickou a ekonomickou sférou je vhodné uvést chápání těchto pojmů na praktickém příkladu - v kultuře. Jako vhodná ukázka rozlišení toho, co může být v pohledu kultury a kulturní politiky veřejným zájmem a statkem, je uveden konkrétní použitý případ z politické praxe lokální úrovně ve strategickém dokumentu Koncepce kulturní politiky Hlavního města Prahy (2006).

Koncepce kulturní politiky Hlavního města Prahy zohledňuje veřejný zájem takto: „*‘Veřejný zájem‘ je zájem o to, co přináší prospěch veřejnosti. ‘Veřejnost‘ je pojem označující specifický druh subjektu. Veřejnost je subjektem kulturní politiky, uspokojování veřejného zájmu není tedy poskytování pouhé zábavy či relaxace, ale citlivé zajišťování podmínek svobodného rozvoje veřejnosti jakožto společenství živých bytostí – občanů...*“ [Koncepce kulturní politiky 2006: 5].

„...*Jako veřejný statek jsou kultura a umění chápány tehdy, uspokojují-li diferencované zájmy obyvatel a návštěvníků města, a to i v oblastech s kulturou souvisejících. Těmito oblastmi jsou zejména:*

- *oblast vzdělávání a osvěty;*
- *životní styl obyvatel a návštěvníků města;*
- *podpora identity města;*
- *marketing a propagace města v zahraničí;*
- *ekonomika (kultura ovlivňuje ekonomiku a zároveň sama představuje samostatné a významné ekonomické odvětví);*
- *sociální sféra (zaměstnanost v kultuře a v navazujících službách, vliv na sociální vztahy, náladu obyvatel atd.);*
- *cestovní ruch a kongresová turistika“* [Ibid.: 6].

I když se tedy někteří politikové a autoři zde citované koncepce zdráhají považovat kulturu za veřejný zájem, vystupuje v praktickém životě jak v této podobě, tak i ve formě veřejného statku. Zákon ze dne 12. dubna 2006 o některých druzích podpory kultury a o změně některých souvisejících zákonů přichází navíc s pojmy jako je uspokojování „kulturních potřeb veřejnosti“ takzvanými „veřejnými kulturními službami“ [Zákon č. 203/2006 Sb.: 2563], z čehož mohou bohužel pramenit další problémy nejen v oblasti uchopitelnosti a srozumitelnosti těchto pojmů.

Zjednodušeně je proto kulturní politika v této práci pojímána jako politika relevantních aktérů, kteří ovlivňují kulturu v daném prostředí.

3.2.3 Kultura jako hardware a software

Lokace sídel byla již odedávna závislá především na řadě geografických či geologických a politických faktorů. Umístění staveb a sídel podléhalo mnoha vědecky zdůvodnitelným praktickým i estetickým kritériím. Kromě těchto vědecky a racionálně zdůvodnitelných příčin osídlení některých míst však existují i pohnutky vycházející z dlouhodobě kultivovaného citu pro krajinu, kdy se lidé z dnešní doby nějak podvědomě navracejí na stará sídla svých předků. Avšak moderní stavby často tento dlouhodobě kultivovaný a uznávaný cit pro charakter krajiny necitlivě narušují [Cílek 2010: 127]. Historické nebo kulturní dědictví se potom může pro dané sídlo stát prostředkem buď k jeho ekonomickému pozvednutí, nebo naopak zatížení. Města s určitým převážně hmotným kulturním dědictvím se musí k této skutečnosti, tedy k jakémusi zděděnému hardware dané lokality, nějakým způsobem postavit. Unikátnost místního statku a místní kultury, která představovala koncem 19. století určitou lokální pýchu sídel, pak spolu s dalšími doprovodnými jevy (např. programy jako jsou koncerty, festivaly apod., tedy určitý software sídla) může představovat řešení financování jejich chodu nebo nutných oprav atd. Je proto nutné nebo přínosné, aby tato sídla dokázala upoutat pozornost a vystavit na odiv svou jedinečnost, což ale v České republice, kde na řadě míst převažuje skepse ohledně výjimečnosti určitých statků, není příliš běžné. Tradičně nebo častěji se setkáme s kritikou a neúčastí občanů na další kultivaci sídel či jejich kulturního dědictví. V praxi se ale ukázalo, jak potřebné je rozvíjení „*institucí, které nás propojují se zbytkem světa*“ [Jak to vidí Václav Cílek © 1997–2013], tedy iniciativa místních lidí a investice do plného života i v nefinanční sféře života, kde není podstatné, kolik finančních prostředků se vyčerpá, ale jak dojde k nastartování a udržení aktivity v dané věci [Ibid.].

3.2.4 Financování kultury

Sledování výdajů a příjmů kulturního odvětví je spolu se samotným zájmem o kulturu jako ekonomického hráče rozvíjeno v České republice především v posledních letech. Svědčí o tom at' už studie srovnávající přístup k financování kultury v ČR a v jiných vyspělých státech [Projektová a rozvojová agentura 2008], nebo publikace hodnotící možnosti rozvoje kultury a její ekonomiky v kontextu

Evropy a doporučení pro kulturní politiku nejen státu, ale i nejmenších municipálních článků [Dostál, Kislingerová 2012]. V neposlední řadě se od roku 2009 věnuje Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS) na základě pověření Ministerstva kultury sestavování tzv. satelitního účtu kultury, který za využití dat a spolupráce s Českým statistickým úřadem prověřuje veškeré finanční toky směrem do a z kultury [Satelitní účet © 2015]. Zpracovávání statistik kultury se poté věnuje Centrum informací a statistik kultury (CIK) [NIPOS © 2015]. Srovnatelnost údajů z těchto různých zdrojů je však opět velmi obtížná z důvodu značných odlišností ve využívaných metodikách a zdrojích dat.

Jedna z prvních srovnatelných analýz vývoje kultury a jejího financování tak pro ilustraci zachycuje například srovnání nákladů a výnosů ve sledovaném odvětví a další zajímavé skutečnosti.³

Tab. č. 1: Časové řady vybraných ekonomických ukazatelů sektoru kultury [NIPOS 2014: 22]

UKAZATEL	2010	2011	2012	Index 2011/10	Index 2012/11	Index 2012/10
Veřejné zdroje celkem	36 283	34 739	34 322	0,96	0,99	0,95
Náklady celkem	219 816	204 341	205 850	0,93	1,01	0,94
Výnosy celkem	229 110	216 212	217 971	0,94	1,01	0,95
Stupeň soběstačnosti v %	87,1	89,1	84,9	1,02	0,95	0,97
Počet zaměstnanců v os.	87 018	81 521	79 785	0,94	0,98	0,92
Průměrná hrubá měs. mzda v Kč	24 406	24 704	24 982	1,01	1,01	1,02
Investice v mil. Kč	13 748	11 416	10 369	0,83	0,91	0,75
Hrubá příd. hodnota v mld. Kč	86,1	80,4	84,4	0,93	1,05	0,98
Hrubý dom. produkt v mld. Kč	59,5	53,1	57,3	0,89	1,08	0,96

V České republice byl před rokem 1989 (potažmo 1993) téměř výlučným zdrojem finančních prostředků kultury veřejný rozpočet a u veškerých kulturních institucí docházelo k jejich zestátnění. Po roce 1989 a především v současné době je kladen

³ Další informace o veřejných výdajích viz Příloha 1

důraz na vícezdrojové financování kultury [Dostál, Kislingerová 2012: 112–120]. Způsoby financování kultury lze tedy hierarchicky rozdělit na dvě oblasti – centralizované finanční transfery a decentralizovanou finanční pomoc. Mezi centralizované způsoby financování jsou řazeny dotace a daňové úlevy. Tato oblast se týká především finančních toků proudících ze státních zdrojů, tedy přímých dotací. „*V České republice uděluje dotace ministerstvo, krajské, obecní úřady, fondy ustavené státní správou nebo samosprávou. Velikosti a základní směřování toku financí jsou vymezeny zákonem o finančním rozpočtu ČR.*“ [Projektová a rozvojová agentura 2008: 9]. Finanční prostředky (příjmy) Ministerstva kultury jsou ve státním rozpočtu obsaženy v kapitole 334, tato kapitola je tvořena daňovými i nedaňovými příjmy včetně prostředků poskytnutých Evropskou unií [Zákon č. 504/2012 Sb.]. Výdaje jsou pak členěny podle řady ukazatelů obdobně jako ostatní kapitoly státního rozpočtu. Další zákony kromě státního rozpočtu, které ovlivňují nejen financování kultury, ale i samotnou organizaci financování územních celků, jsou: zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, zákon č. 128/200 Sb., o obcích (obecní zřízení) a zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení) [Illner 2012]. Zvláštním orgánem podílejícím se na financování kultury je Státní fond kultury České republiky.

Nepřímým způsobem financování kultury jsou daňová zvýhodnění spojená s kulturou. „*Daňový systém v ČR neumožňuje kulturně-specifické daňové úlevy (slevy na dani, odečitatelné položky) jednotlivým občanům*“ [Projektová a rozvojová agentura 2008: 11]. Daňové úlevy se tak obecně týkají především osvobození od převodních daní a úspory na daních z příjmu. Obecně tyto úlevy a zdanění platí pro hospodaření v neziskovém sektoru a kultura tak v daňovém systému jasné zvýhodnění s jednotnou koncepcí či záměrem postrádá [Ibid.].

Decentralizované formy financování nebo spíše pomoci kultury jsou rozlišovány na dárcovství, sponzoring a fundraising a jsou opět spojeny spíše s celým neziskovým sektorem, než pouze s kulturou. Výhodnost sponzorství a dárcovství závisí ve značné míře na daňovém systému patřičného státu, a tak v ČR je z hlediska výnosu pro kulturu výhodnější dárcovství, ale pro subjekt poskytující příspěvek je to sponzorství [Ibid.: 13] Samotnou kapitolou decentralizovaného financování kultury je fundraising vycházející z tradice

nestátních neziskových organizací v USA. Fundraising je strategicky významnou aktivitou, která cílí na soukromé subjekty a může sloužit k dlouhodobému nejen finančnímu zajištění kulturních organizací a projektů [Dostál, Kislingerová 2012: 112–113]. „*Fundraising (česky ‚pěstování fondů‘) představuje systematické získávání finančních i nefinančních zdrojů, které nezisková organizace potřebuje k realizaci svého poslání prostřednictvím jednotlivých projektů*“ [Ibid.: 113]. Pro získávání finančních i nefinančních prostředků tímto způsobem je prvotní jasné vymezení projektů a institucí (jejich poslání), jejich představení v co nejlepším světle a následné systematické hledání přispěvatelů v co nejširším jejich poli. Ve fundraisingu a v obdobném principu získávání zdrojů je využívána řada metod především ve způsobu, jakým je oslokována společnost a hledání přispěvatelů. Česká republika je v těchto procesech však stále na počátku [Ibid.: 112–120].

3.3 Teoretické poznatky tématu

Jak již bylo zmíněno, opírá se tato práce o řadu teorií a teoretických východisek, která mohou vysvětlovat fungování a vývoj kulturní politiky ve sledovaném období i místě (úrovni). Jako nejdůležitější jsou přiblíženy teorie institucí a aktérů (historický institucionalismus), multi-level governance (víceúrovňové vládnutí), okrajově teorie regionálního nebo udržitelného rozvoje a především koncept strategického a víceúrovňového vládnutí. Pro pochopení širších souvislostí tématu jsou přiblíženy principy uplatňované v přístupu k problematice v minulosti a v regionálním rozměru.

3.3.1 Kultura a udržitelný rozvoj

Na pomezí mezi čistě teoretickým a praktickým přístupem nejen ke kultuře a kulturní politice stojí principy udržitelného rozvoje. Udržitelný rozvoj bývá spojován především s problematikou životního prostředí, regionálního rozvoje, hospodářského a ekonomického růstu a jen málokdy s oblastí týkající se kultury. V posledních desetiletích se však situace začíná pomalu měnit, stejně jako se mění přístup ke kultuře a kromě zmíněných oblastí, kde je udržitelný rozvoj klíčovým pojmem a cílem, je sledován i v odvětví kultury. Kultura v modelech udržitelného rozvoje společnosti je ale opět ve složité pozici. Například klasické definice

či přístupy k udržitelnému rozvoji OSN, Světové národní banky či dalších institucí kladou důraz na vyvážený hospodářský a společenský rozvoj společnosti. Není tedy vyzdvihován pouze ekonomický výkon, jehož měření však bylo do hodnocení stavu kultury rovněž v posledních letech začleněno a v určité míře jen díky výnosům kulturního sektoru je kultuře věnována pozornost. Kulturní potřeby však mohou být v modelech udržitelného rozvoje společnosti akcentovány jako potřeby minulých, současných i budoucích generací, které nemohou být právě budoucím generacím upřeny. Modely vývoje společnosti v pohledu udržitelného rozvoje tak varují před jednostranným ekonomickým zaměřením, honbou za zvyšováním zisků a produkce [Udržitelný rozvoj © 2008–2014].

Již ve Strategii udržitelného rozvoje České republiky z roku 2004 je kultura zmiňována jako rozvojový faktor a důležitá složka znalostní společnosti. Samotná strategie je ale stavěna opět spíše na ekonomických základech. I když obsahuje i další pilíře (environmentální a sociální), význam kultury je opět spojován především s ekonomikou a jako jedno z rizik budoucnosti je zde uváděno právě podceňování rozvojového potenciálu kultury. Z hlediska společenského významu je pak nejdůležitější přínos kultury ve vzdělanosti a prevenci rizikových faktorů společnosti a předávání hodnot dalším generacím, protože udržitelný je rozvoj takový, kde nejsou potřebami současných generací ohroženy potřeby těch budoucích [Strategie udržitelného rozvoje 2004].

Na závěr této kapitoly a jako uvedení kapitoly následující se proto hodí tato citace vystihující celé pojetí práce: *„Ekonomická analýza vždy měla sklon upřednostňovat význam hmotného pokroku před nehmotnou kvalitou života, jímž žijeme. Časem si stále ostřeji uvědomujeme, že takový přístup je nesmírně zjednodušený“* [Johnson 2001: 19]. Při přílišném okleštění ukazatelů vývoje společnosti a nestrategickém využívání zdrojů je totiž udržitelný rozvoj tak, jak je přiblížen výše, v ohrožení. Další otázkou je pak vztah mezi odpovědností institucí za vývoj společnosti a jejich jednotlivců.

3.3.2 Transformační procesy v ČR (neoliberalismus a globalizace)

V moderních dějinách se ve světě objevují státy, které bývají označovány jako slabé, a to především proto, že nejsou schopny tvořit a distribuovat potřebné veřejné statky. Pomoc těmto státům měly přinést neoliberální principy uplatňované v úspěšné západní společnosti, avšak jejich přenesení do slabého státu, jehož společnost nebyla na tento přístup dostatečně připravená, přinesla spíše opačný efekt [Waisová 2007: 107].

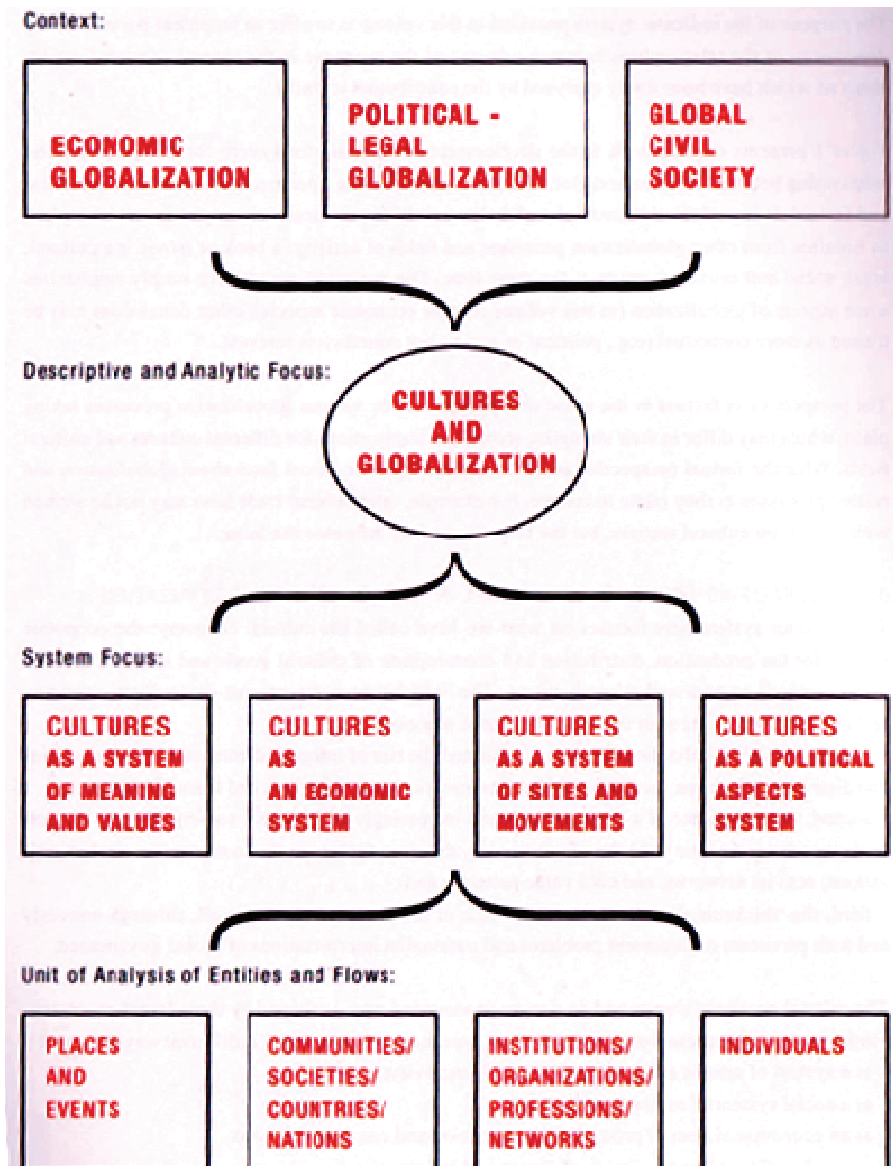
Kritika neoliberalismu, který dominoval v transformačních procesech devadesátých let České republiky, se začala objevovat u nás již v této době. Kritizována byla především jednostranně zaměřená orientace na ekonomickou oblast života a zpochybňovány byly předpoklady „...o trhu jako přirozeném stavu společnosti a tržním chování jako ‚druhé přirozenosti člověka‘...“ [Večerník 1997: 259]. Socio-ekonomické směry poté upozorňovaly, že „...ekonomické chování či ekonomika nemohou být považovány za nezávislý systém, navíc kontrolující všechny ostatní sféry společenského života“ [Večerník 1997: 264].

Přesto v průběhu transformace „...byl na počátku 90. let akceptován tržní princip jako nejpřirozenější prostředí pro uchování, tvorbu a distribuci kulturních hodnot. (...) Přijetím obecných tržních mechanismů se však dynamika vztahu kultura-ekonomika vyčerpala a ve sféře reálné politiky bylo realizováno minimum praktických kroků k tomu, aby se vytvořil jiný ekonomický rámec pro fungování kultury“ [Kesner 2001: 10]. Rozhodně tedy nebyl v oblasti kultury zvolen strategický způsob transformace.

Přes veškerá upozornění na jednostrannou orientaci ekonomickým směrem a zde uváděné slabiny neoliberalismu, se i v kulturní sféře tento princip začíná opět projevovat, ale již se zakomponovanými prvky právě socio-ekonomického pohledu. Bývalý ministr kultury Václav Jedlička v předmluvě dokumentu Státní kulturní politika České republiky 2009–2014 tento vývoj popisuje takto: „Zajímavé je srovnání dnešní kulturní politiky s tou předchozí, kterou přijala vláda v roce 2001. Mezi hlavní témata tehdejší kulturní politiky byla opatření spojená s naším vstupem do Evropské unie a s reformou veřejné správy. Dnes, kdy je Česka republika platným členem Evropské unie a kraje převzaly na svá bedra mnohé povinnosti,

které do té doby plnil stát, jsme získali prostor zaměřit se na jiné velké téma, které do té doby v souvislosti s kulturou výrazně nezaznívalo. Statistiky v Evropě ukazují, že kultura je sektor, který se velmi výrazně podílí na tvorbě hrubého domácího produktu. Jinými slovy, kultura peníze neutráci, ale vydělává“ [Státní kulturní politika 2009: 5]. Částečně je tedy reflektována připomínka sociálních ekonomů v podobě uvědomění si podílu kultury na hrubém domácím produktu, tedy že ekonomika není nezávislou jednotkou. Přesto se ale jasně ukazují tendence společnosti převádět veškeré oblasti života na ekonomické nebo měřitelné prvky či ukazatele. Pomineme-li, že skutečné zapojení krajů a dalších lokálních jednotek podle některých autorů není tak ideální [Patočka, Heřmanová 2008: 7–8], vyvstává otázka, co všechno je možné převést na peněžní nebo jiné kvantitativní vyjádření a zda nemůže dojít k ohrožení lidského a kulturního rozvoje (nevýhodných, ale z hlediska společnosti důležitých kulturních oblastí), preferováním rozvoje ekonomického.

Dalším tématem této kapitoly je promítnutí globalizačních tendencí do hodnot společnosti nebo do hodnot převládajících v politikách klíčových aktérů pod jasným vlivem doby. „...*Vládnutí je vždy v určitých hodnotách zakotveno a o dosažení určitých hodnot usiluje* [Potůček a kol. 2007: 138]. Tyto globalizační tendence, které se začaly nejen po fyzickém otevření hranic po roce 1989 objevovat i v ČR, určily vývoj ekonomiky, sociální politiky i kultury. Ekonomické změny pak měly dalekosáhlé důsledky nejen ve sféře sociální [Suša 2010]. Ačkoli existuje mnoho vysvětlení globalizačních trendů, třemi jejich základními příčinami nebo předpoklady jsou technologický, politický a ekonomický stav společnosti [Organizational culture 2014]. Tyto jmenované příčiny se v průběhu transformačních procesů v ČR začaly objevovat s různou rychlostí a intenzitou. Po politických změnách a transformaci ekonomiky došlo i k rozvoji technologií a propojení České republiky s globálním trhem, který začal ovlivňovat veškerý život společnosti, a to i oblasti dříve pouze národní či regionální – jako např. kultura. V rychle se proměňující společnosti tak byla věnována pozornost vedle národní suverenity spíše hodnotám směřujícím k evropeizaci. Základ stavu společnosti je však tvořen nejen na těchto úrovních, ale i ve sféře obcí a regionů.

Obrázek 3: Schéma pro vysvětlení vztahu mezi kulturou a globalizací [Anheier, 2008: 328]

3.3.3 Regionální rozvoj

Regionální rozvoj byl již představen jako jedna z oblastí, kde je apelováno, aby byly aplikovány principy udržitelného rozvoje. Samotný pojem regionální rozvoj je tvořen ze dvou základních slov. Jejich kombinací Ministerstvo pro místní rozvoj ve Strategii regionálního rozvoje České republiky na roky 2007–2013 rozumí „...růst socioekonomického a environmentálního potenciálu a konkurenceschopnosti regionů vedoucí ke zvyšování životní úrovně a kvality života jejich obyvatel. V tomto ohledu jde o dynamický a vyvážený rozvoj regionální

struktury příslušného územního celku a jeho částí (regionů, mikroregionů) a odstraňování popřípadě zmírňování regionálních disparit...“ [Ministerstvo pro místní rozvoj 2006: 6]. Jak z použitých slov v definici, jako je kvalita života a zvyšování životní úrovně, plyne, je pojem regionální rozvoj hodnotově zatížen, a proto je možné jej pojímat zároveň jako teoretické, tak i hodnotové východisko.

„Problematika regionálního rozvoje a regionální politiky se od druhé poloviny 90. let 20. století začíná postupně dostávat do popředí zájmu politiků i odborníků různých profesí také v České republice“ [Blažek, Uhlíř 2002: 9]. Také Česká republika si tedy v průběhu a po uskutečnění transformačních procesů a generaci nových problémů postupem času začíná uvědomovat důležitost harmonického rozvoje regionů či krajů, a to nejen pro celkovou hospodářskou situaci a vyrovnaný rozvoj státu.

„Význam místní a regionální kultury vystupuje do popředí jednak z hlediska uchování kulturních tradic vázaných na dlouhodobě existující územní společenství, ve vztahu ke zděděným hodnotám materiální i nemateriální kultury a jednak v souvislosti s ekonomickým využitím kulturního dědictví jako rozvojového potenciálu jak v rámci prostorové ekonomiky, tak i v zájmu efektivizace národohospodářského systému“ [Patočka, Heřmanová 2008: 8]. Podle některých autorů či institucí (jak již bylo naznačeno) je v současné době nahlíženo na ekonomiku kultury jako na jednu z nejdynamičtějších oblastí světové ekonomiky. Ekonomika kultury tak ovlivňuje nejen hospodářskou situaci zemí, ale je především určována schopností zapojit regionální zdroje či potenciál do ekonomického procesu. Nejtýpčtějším zapojením tohoto potenciálu je využití kultury k cestovnímu ruchu, avšak existuje mnoho dalších možností, které stejně jako turismus mají své klady i zápory. Česká republika (a její regiony) se však i po masivním rozvoji tržně-ekonomického myšlení potýká s problémy v otázce efektivitě zapojení kultury do ekonomiky. Častým jevem je bohužel totiž *„...devastace regionálního a lokálního zdrojového potenciálu a zvyšující se tlaky na financování kultury ze státního rozpočtu“* [Patočka, Heřmanová 2008: 7]. Tomuto stavu je pochopitelně nutné úplně předcházet, nebo se z něj alespoň podle autory doporučovaných principů vymanit. Principy alternativního financování kultury již byly uvedeny výše.

Dominantním přístupem uplatňovaným v době přechodu České republiky k tržnímu hospodářství a při dalších společenských změnách byl princip neoliberalismu, který se projevuje i v kultuře. Stále častěji se ale objevuje polemika, zda bylo využití a zavedení těchto teoretických přístupů do praxe vhodné i u nás. Obdobná diskuze se s rozšiřujícími se nerovnostmi, které regionálnímu rozvoji neprospívají, objevuje i v jiných částech světa a v jiných regionech. I když existuje řada způsobů jak měřit nebo popsat tyto disparity, je ale těžké z nich usuzovat nějaké závěry, natož nacházet důvody, jak nerovnosti vznikají, proč dochází k jejich vzniku a proč ve společnosti přetrvávají [Nedomlelová 2011].

3.3.4 Strategické vládnutí

V rychle se proměňující společnosti je otázkou, jakým směrem se má ubírat vládnutí a jaké postupy mají volit konkrétní vlády. Změny ve společnosti nejsou marginálního, ale zásadního charakteru a nelze reagovat na každou změnu zvlášť sadou neprovázaných akcí, ale zvolit jasnou dlouhodobou strategii. Před každým vládním rozhodnutím také stojí fakt, zda stávající principy, způsob fungování a rozsah správy je schopen zvolené strategie realizovat, popřípadě jaké změny jsou ve správě státu nutné opět s ohledem na společnost jako celek [Jenei 2012].

Koncept strategického vládnutí vychází z obecných teorií a termínu vládnutí. Vládnutí však lze jen těžko dostatečně obecně definovat a tato práce si ani za cíl definování vládnutí neklade. Z hlediska této práce je důležité, že strategické vládnutí neprobíhá pouze na centrální úrovni (ve zkoumaném případě na úrovni ČR), ale uplatňuje se, nebo by se uplatňovat mělo i na úrovních nadnárodních či lokálních [Potůček 2006: 519]. Strategické vládnutí patří do skupiny konceptů, které kombinují normativní a analytické prvky [Potůček a kol. 2007: 29] a neobejde se bez řady předpokladů pro jeho uplatnění: globální etiky, kognitivních zdrojů, institucionálních zdrojů a nástrojů a sociálního kapitálu [Ibid.: 13]. Globální etika souvisí s výše diskutovanou problematikou udržitelného rozvoje a především globalizačních trendů a hodnot, které převládají v současné propojené společnosti. Nelze sobecky upřednostňovat hodnoty jednoho společenství nad hodnoty jiného nebo se věnovat pouze jedné oblasti života společnosti. Zdroje poznání (kognitivní zdroje) slouží jako podklad plně

kvalifikovaných rozhodnutí vlád, která jsou vztažena k dlouhodobému cíli, jenž ale není jednoduché v běžných podmínkách definovat. Institucionálním zdrojům a nástrojům již částečně byla a dále bude věnována pozornost, jsou to totiž nejen instituce, ale i normy a tedy rámce strategického vládnutí, ve kterých politiky probíhají. Je proto důležité si uvědomit zasazení zkoumaných politik v jejich kontextu. Posledním předpokladem nebo zdrojem pro uplatnění strategického vládnutí je tzv. sociální kapitál, tedy určitá kapacita klíčových aktérů a celé společnosti dohodnout se na kolektivní akci směřující k naplnění strategických cílů [Ibid.: 17–21].

Po definování předpokladů strategického vládnutí je vhodné zmínit nástroje strategického vládnutí, kterými jsou dosahovány stanovené dlouhodobé cíle. Jedním z nejdiskutovanějších a nejvyužívanějších nástrojů strategického vládnutí, kterému je v této práci věnována pozornost, je veřejný rozpočet a především jeho skladba. Programově výkonové rozpočtování umožňuje sledovat účinnost a efektivnost veřejných politik a je tak nástrojem jejich řízení. Určujícím subjektem je v tomto druhu rozpočtování vláda, obdobné principy pak platí přeneseně i u územních rozpočtů [Ochrana 2006: 507–509]. Různé nástroje lze tedy uplatňovat na různých úrovních a strategické vládnutí tak opět naráží na koncepty či teorie víceúrovňového vládnutí a vzájemné fungování aktérů a institucí.

3.3.5 Víceúrovňové vládnutí (multi-level governance)

Průběh vládnutí nelze omezit na vládnutí pouze v jedné úrovni, ale v poslední době jsou z hlediska výzkumu vládnutí sledovány kromě státocentrického pohledu i úrovně supranacionální a subnárodní. Toto rozvrstvení vládnoucích center bývá spojováno s již popisovaným jevem, jakým je globalizace [Dančák, Hloušek 2007: 7]. Zároveň se vedle víceúrovňového vládnutí (multilevel governance) začíná diskutovat o tzv. víceúrovňové regulaci (Multilevel regulation), která je ale uplatnitelná pouze v některých politikách [Chowdhury, Wessel 2012]. Proto z hlediska této práce následuje přiblížení obecnějšího vládnutí, nikoli konkrétních regulací.

Přístup k vládnutí se ve druhé polovině minulého století začal proměňovat a docházelo tak postupně k přechodu od unitárního principu k principům

regionalizace nebo např. federalizace. Stejně tak docházelo k propojování světa a dle některých autorů zahájily globalizační trendy rozpad tradičních národně-státních principů. Pokud centralizovaná forma státního uspořádání pod rozvojem komunikace, přenosu statků i služeb, technologií a globální ekonomiky ztrácí své opodstatnění a neplní efektivně svou úlohu, nastupují jiné jednotky, které mohou tuto úlohu plnit efektivněji. Vyšší nároky jsou pod vlivem urbanizace kladeny i na efektivitu veřejné správy [Vykoupilová 2007: 13].

Rozvoj národních států v Evropě se datuje nejméně do 17. století. V 19. století probíhaly další klíčové změny společnosti, které vedly k centralizaci moci pod vlivem rozvoje vzdělanosti a nutnosti chránit území před ostatními mocenskými vpády. Právě rozvoj vzdělanosti a následně technologií a globalizace pak nastartovaly trend zcela opačný směřující k rozvrstvení rozhodovacích center nad a pod úroveň národního státu. V Evropě pak došlo pod vlivem druhé světové války a tedy nevyváženého zásahu do jednotlivých regionů států k přenesení odpovědnosti za stav těchto celků právě na regiony, nebo naopak na ještě vyšší správní orgány. Jistý vliv na rozvoj decentralizace měly i ideologie, a to demokratizace v oblasti zájmů v jednotlivých sektorech a politikách aktérů. Míra decentralizace tak, jak jí bylo dosaženo v konkrétních státech, je však rozdílná a závisí na řadě dalších faktorů, které lze souhrnně s trochou paušalizace zařadit do oblasti historické a kulturní podmíněnosti společnosti [Vykoupilová 2007: 14–15].

Politické procesy v globalizované společnosti jsou stále složitější a složitější, právě proto je možné chápat víceúrovňové vládnutí jako odpověď na tento vývoj [Potůček a kol. 2007: 13]. Dimenze vládnutí se ale neomezují pouze na vertikální úroveň, ale víceúrovňové vládnutí lze pojímat i z perspektivy horizontální. V tomto pojetí se pak uplatňují například teorie sítí. Stejně tak rozhodování a tvorba politik není výlučně v gesci státu, ale jistý vliv na formulaci veřejných politik mají i zástupci trhu, občanské společnosti a v současné době čím dál tím víc i zástupci médií [Potůček 2005].

3.3.6 Institucionální teorie

Institucionální teorie nejsou jednotným systémem předpokladů a tvrzení, ale spíš širokým teoretickým pohledem nebo mnohotvarým komplexem myšlenek. Jejich aplikace je možná na rozsáhlou škálu sociálních fenoménů od celosvětové úrovně, až po úroveň interpersonální [Scott 2005: 408–414]. Institucionální teorie jsou stejně staré jako studie politiky samotné a sahají tedy do dob Platóna či Aristotela. Institucionální struktury byly už v této době považovány za určující složku, která utváří politické podněty a normativní hodnoty ve společnosti. Stejně principy fungování politik byly zkoumány i při zakládání politického systému USA. K institucím a aktérům je tedy možné přistupovat různým způsobem. Výše popsany přístup ke studování politik a sociálních změn kladoucí důraz na skutečný svět, který je utvářen způsobem jednání a strukturou institucí, je typický pro historický institucionismus [Steinmo 2008: 118–119].

„Ve většině současných teorií politiky ustupují tradiční politické instituce jako zákonodárství, právní systém a stát, stejně jako tradiční ekonomické instituce, jako například firmy, z pozice, kterou drželi v dřívějších teoriích politických vědců (...) formálně organizované sociální instituce začaly být zobrazovány pouze jako arény, ve kterých za působení řady faktorů probíhá politické jednání (...)“ [March, Olsen 2006: 734]. Do popředí tak vstupují myšlenky morálního individualismu a např. střet zájmů, který je při vyjednávání v těchto prostorech dominantní. Od čistě teoretických a globálních myšlenek je tedy možné přejít i ke konkrétním aplikacím. Jasná formulace toho, co instituce jsou nebo v jakém smyslu jsou v určité práci pojímány, pak závisí na účelu analýzy [Aoki 2001: 1].

4 STRATEGICKÉ VLÁDNUTÍ V KULTURNÍ POLITICE

K analyzování strategického vládnutí v kulturní politice či k obecným prvkům vládnutí je zde využito multidimenzionální přístup, který umožňuje v takto složité oblasti identifikovat její veškeré relevantní aspekty. Zkoumaný celek – kulturní politika, je tak rozložen do jednotlivých složek určených k detailnímu prozkoumání [Potůček a kol. 2007: 12]. Samotná analýza začíná v souladu s výše představeným teoretickým konceptem identifikací základních předpokladů pro uplatnění strategického vládnutí na příkladu kulturní politiky.

4.1 Předpoklady pro uplatnění strategického vládnutí v kulturní politice

Předpoklady pro uplatnění strategického vládnutí jsou jakýmsi indikátory vlastního strategického vládnutí, strategické vládnutí samo o sobě totiž lze jen těžko empiricky prokázat [Potůček a kol. 2007: 13]. Tyto jednotlivé předpoklady jsou proto pro určení míry strategického vládnutí v kulturní politice aplikovány na zkoumanou oblast v následujících podkapitolách.

4.1.1 Globální etika

Již při přiblížení teoretických poznatků tématu byly jako klíčové diskutovány dominantní hodnoty společnosti, které se v České republice po převratných událostech na konci 80. a začátku 90. let minulého století dostaly do popředí. Zmiňovány byly vedle neoliberalismu také globalizační tendence, od kterých se hodnoty ve společnosti odvíjely. Pro uplatnění strategického vládnutí je důležitá jednotná orientace společnosti a veškerých jejích jednotek ve společných aktivitách, a tedy určitá všeobecně uznávaná globální etika překlenující případné neshody v dílčích činnostech. Globální etika má mnoho společného s konceptem udržitelného rozvoje nebo způsobu života a byla také rozvíjena např. českým environmentalistou Josefem Vavrouškou. Globální etika není spojována pouze s právy, ale také s povinnostmi společenství a jeho jednotek a lze ji proto pojímat jako soubor uznávaných pravidel společnosti. Přenesení globální etiky do praxe pak znamená tvorbu efektivní politiky v dané oblasti, záleží ale na užitečnosti hodnot, které společnost řídí [Potůček a kol. 2007: 17–18].

Globální etika se v kulturní politice projevuje jak v uznávaných právech, tak povinnostech. Důležitou autoritou je v této oblasti v České republice Ministerstvo kultury. Jasně definovaná práva a povinnosti zde však příliš nejsou. Jistou výpomocí je proto závazek plynoucí z Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, který zavazuje smluvní strany v článku 15 k uznávání práv „(...) každého:

- a) *účastnit se kulturního života;*
- b) *užívat plodů vědeckého pokroku a jeho využití;*
- c) *požívat ochrany morálních a materiálních zájmů, které vyplývají z jeho vědecké, literární nebo umělecké tvorby.*

Opatření (...) k dosažení plného uskutečnění tohoto práva, budou zahrnovat i ta, jež jsou nutná pro zachování, rozvoj a šíření vědy a kultury“ [OSN 1996: 3–4].

Touto deklarací (především články 1 a 15) tak byla kulturní práva zdůrazněna jako neopominutelná lidská práva.

Povinnosti pak v globálním měřítku rovněž není zcela lehké vysledovat. Opakujícími se tématy v řadě koncepčních dokumentů různých úrovní však jsou například tyto povinnosti:

- a) zachování a ochrana kulturního dědictví,
- b) rozvoj kultury hmotné i nehmotné,
- c) ochrana autorských práv.

Globální etika a tedy tyto principy mají blízko i ke zkoumané institucionální odpovědnosti.

4.1.2 Kognitivní zdroje

Vzdělávání k rozpoznávání hlavních problémů a definování nejdůležitějších cílů politik je hlavním předpokladem strategického vládnutí vůbec. Bez predikce a deskripce budoucích událostí nelze na tento možný vývoj dostatečně dobře reagovat. Vzdelávání se netýká pouze konkrétních oblastí (v tomto případě kulturní politiky), ale i samotného vládnutí a tak i předvídaní, jakým směrem se v globálním prostředí bude vládnutí ubírat [Potůček a kol. 2007: 19–20].

Kultura je odvětvím s dlouhotrvající tradicí a širokým kontextem, a proto odvětvím značně složitým. Kapacity vlád podle některých autorů nepostačují

k dostatečnému učení se, natož nejsou schopné anticipace. Proto je důležité zaměřit se na rozvoj pomocných organizací zabývajících se právě predikcí možného vývoje jednotlivých odvětví i celé společnosti [Ibid.]. V kulturní politice je v České republice takovým nástrojem nebo organizací například Národní poradenské a informační středisko pro kulturu, nebo jeho specializovaný útvar Centrum informací a statistik kultury, jehož činnost již byla zmiňována výše. Sama vláda se tedy vzdělávání v této oblasti věnuje spíše přeneseně přes pověřené organizace.

4.1.3 Institucionální zdroje a nástroje

Pojetí institucionálních teorií, analýz a institucí samotných může být rozličné. K institucím jako k předpokladům strategického vládnutí je přistupováno nejen jako k organizacím, ale i k normám a pravidlům. Budování institucí zajišťujících strategické vládnutí by mělo probíhat v adekvátní míře, ne tedy bezcílně. „Dror (2004: 17n) navrhuje, aby instituce strategického vládnutí byly strukturovány jako ‚Strategický mozek centrální vlády‘ (Central Governmental Strategic Brains), složený ze sedmi hlavních součástí:

1. *profesionální enkláva strategického myšlení a plánování v blízkosti šéfa vlády,*
2. *menší týmy strategického myšlení a plánování v blízkosti hlavních ministrů s vlivem na utváření budoucnosti,*
3. *dobrá přístup těchto jednotek k vrcholným tvůrcům rozhodování a hlavním procesům volby,*
4. *národní výzkumná a vývojová organizace (mozkový trust), odpovědná za přípravu dlouhodobých základních politických direktiv,*
5. *profesionální tým pro zvládání krizových situací,*
6. *obdobné kapacity v parlamentech a na podnárodní úrovni vládnutí;*
7. *ucelený systém sestávající ze vzájemně spolupracujících částí strategické sítě“ [Dror 2004 dle Potůček a kol. 2007: 20].*

Při aplikaci těchto součástí institucionálního strategického rámce na příkladu České republiky a kulturní politiky je možné konstatovat, že ne všechny tyto součásti jsou ve zkoumaných podmínkách přítomny. V oblasti kulturní politiky totiž nejsou

typické krizové situace, a tak spíše chybí profesionální týmy zaměřené na zvládání krizových situací v kultuře, stejně tak diskutovaná je vzájemná spolupráce a ucelenost výše uvedeného systému.

4.1.4 Sociální kapitál

Sociální kapitál je v této podkapitole a ve využití ve strategické vládnutí pojímán trochu odlišně od klasického vymezení sociálního kapitálu, který je spíše zaměřen na jednotlivce. V tradiční definici je sociální kapitál pojímán jako souhrn možných i skutečných zdrojů využitelných díky sociálnímu kontaktu s dalšími jedinci společnosti, tedy využití sítě kontaktů, které jedinec má. [Maříková, Petrušek, Vodáková 1996: 475].

V případě strategického vládnutí představuje sociální kapitál kolektivní vlastnost – shodu na budoucím stavu společnosti (shodu v přístupu k problému). Společnost proto musí důvěřovat vládním kapacitám ve směřování jejich politik a přeneseně vlády i dalším řídicím jednotkám, aby byly strategické principy efektivně uplatnitelné za současné minimalizace nákladů na ně. Tento kolektivní sociální kapitál je však kvůli výše uvedené důvěře problematický, protože je ve společnosti plně nerovností velmi obtížné takovou důvěru budovat a nacházet shodu při řešení problémů [Potůček a kol. 2007: 21]. V České republice je situace velmi proměnlivá a obvykle existují protichůdné názory v řešení otázek, kam má společnost směřovat. V kulturní politice tyto tenze nejsou tolik společnost paralyzující, protože sledování ochrany a rozvoje kultury je jasnou prioritou. Problémy nastávají opět spíše v otázce, jaké nástroje ke společnému cíli směřují nejlépe.

4.2 Kultura v legislativě ČR (institucionální zarámování)

Právní předpisy tvořící legislativní rámec zkoumané problematiky lze rozčlenit podle oblastí kultury v nich vymezených. Stejně jako uvádí Ministerstvo kultury, se jedná o:

- a) umění, knižní kulturu a knihovny,
- b) státní památkovou péči,
- c) ochranu movitého kulturního dědictví, muzea a galerie,

- d) hromadné sdělovací prostředky a kinematografii,
- e) provádění autorského zákona,
- f) církve a náboženské společnosti,
- g) financování kultury,
- h) věci všeobecné a organizačně správní [Členění předpisů © 2007].

Většina těchto oblastí vychází z legislativních dokumentů starších deseti a více let, situace se v nich lze proto označit za stabilní. Kde vývoj určitě nestagne, je odvětví týkající se financování kultury, církví a především hromadných sdělovacích prostředků a kinematografie. Určitý nárůst v produkci zákonů je možné pozorovat i v období okolo roku 2004, tedy v souvislosti se vstupem České republiky do EU [Ibid.]. Další přibližování jednotlivých legislativních dokumentů upravujících výše uvedené oblasti však není z hlediska této práce relevantní.

V regionálním měřítku je kultura obvykle i součástí strategických plánů nebo programů rozvoje jednotlivých krajů, jejichž tvorbu ukládá zákon č. 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje [Zákon ze č. 248/2000 Sb.]. V těchto případech je ale spojována především s ochranou kulturních památek, s rozvojem kulturní infrastruktury a turismu. Jak již bylo uváděno, dalšími klíčovými zákony v oblasti nižších územně správních celků potom jsou: zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení) a zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení) [Illner 2012].

Institucionální rámec však netvoří pouze platná legislativa, která je snadno popsitelná, důležitá je také role uspořádání státu, mezinárodního systému nebo společnosti. Institucionální nebo spíše tento legislativní rámec tvoří určitý prostor, ve kterém aktéři jednají na různých úrovních a sledují své zájmy [Howlett a Ramesh 1995]. Nakolik je ale jejich jednání strategické, je obsahem následujících kapitol.

4.3 Víceúrovňové vládnutí v kulturní politice

Ke zkoumanému strategickému vládnutí v kulturní politice byl zvolen přístup zdůrazňující jednotlivé úrovně vládnutí. Nadnárodní, národní a lokální rovina je tak analyzována jak jednotlivě, tak v souvislosti s úrovněmi zbývajícími. Stěžejním

sledovaným prvkem je deklarovaná odpovědnost těchto aktérů a již zmiňovaná přítomnost či nepřítomnost prvků konceptu strategického vládnutí.

4.3.1 Členění institucí

Aktéry politického procesu mohou být jak jednotlivci, tak skupiny. Soubor aktérů dané politické oblasti pak dohromady tvoří politický subsystém [Howlett a Ramesh 1995]. Existuje mnoho způsobů jak přistupovat ke zkoumání aktérů klíčových pro danou problematiku. Prvotní ale pro další analýzu je sestavení orientačního seznamu (schématu či tabulky), a tak seskupení či rozčlenění všech relevantních jednotek určujících vývoj kulturní politiky [Veselý 2007].

Tab. č. 2: Členění institucí kulturní politiky [autorka]

Veřejný sektor (politické instituce)	Soukromý (nestátní) sektor
Mezinárodní a nadnárodní instituce a jejich orgány (UNESCO, EU, Rada Evropy)	Mezinárodní a nadnárodní instituce (např. Cultural Action Europe, Evropská filmová akademie apod.)
Národní instituce a jimi zřizované jednotky (vláda, Ministerstvo kultury, Ministerstvo pro místní rozvoj)	Národní instituce (např. ProCulture o. s., Kultura jinak atd.)
Regionální (jednotlivé krajské úřady a např. komise pro kulturu (a památkovou péči nebo cetovní ruch))	Regionální (např. Občanské sdružení Fléda)
Lokální (kulturní komise obcí apod.)	Lokální (např. La Fabrika či jiné organizace)

Jak z tabulky a ze zaměření práce plyne, stěžejní roli při uplatňování strategického vládnutí v kulturní politice hrají především politické instituce veřejného sektoru, které jsou přemětem dalších analýz. Výše uvedené členění může být samozřejmě detailnější a například soukromý sektor dále rozdělen na ziskový a neziskový, avšak pro další směřování práce jsou brány v úvahu především aspekty vládnutí spojené s politickými institucemi důležitými pro vládnutí obecně i v kulturní politice.

4.3.2 Analýza politických institucí

Definice výše uváděných politických institucí, která rovněž odpovídá této práci, zní tak, že se jedná o organizace vytvářející, prosazující a užívající práva, urovnávající konflikty a přenášející politiku do hospodářství a sociálního systému [Alistair © 2015]. Z hlediska samotné analýzy jsou pak hlavními sledovanými proměnnými tvořící hodnotící rámec kromě obecného přiblížení zkoumaných institucí:

- 1) jejich deklarovaná odpovědnost v kulturní politice,
- 2) provázanost s ostatními úrovněmi,
- 3) existence potenciálu k uplatnění strategického vládnutí v kulturní politice.

Srovnávání těchto sledovaných prvků je dále prováděno podle jednotlivých úrovní vládnutí. Politická instituce je tak vždy nejprve přiblížena z hlediska zkoumané oblasti kulturní politiky a následně jsou zanalyzovány její klíčové postoje - (strategické) dokumenty či programy. Samotný hodnotící rámec je pak obsažen ve vyhodnocení analýzy jako přehledná tabulka.

4.3.2.1 Nadnárodní úroveň politických institucí

Silným mezinárodním hráčem a mocným motivačním mechanismem je v této zkoumané úrovni UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural organization). UNESCO je organizací zaměřenou na vzdělávání, vědu a kulturu při Organizaci spojených národů fungující více než šedesát let. Členem této organizace, stejně jako 194 ostatních států, je i Česká republika, a tak se účastní řady projektů z nejrozličnějších odvětví kultury, vědy a vzdělávání v souladu s přírodou a národní identitou. Jedním ze strategických programů organizace je i tvorba a rozšiřování Seznamu světového dědictví UNESCO, který trvá již čtyřicet let [About us © 1995–2012]. Zápis kulturních a přírodních památek na tento seznam (nebo snaha o něj) má nesporný dopad ať už na další směřování celého státu nebo konkrétních regionů, činnost či vznik odpovědných orgánů a opatření, zájem investorů atd. Z úspěšných procesů zápisu kandidátských památek, ale i z těch neúspěšných mohou jiné (regionální nebo celostátní) programy čerpat inspiraci pro postup, rozvoj politik a strategií vlastních.

Do problematiky kultury a kulturní politiky se kromě UNESCO - tedy organizace vzniklé již 16. listopadu 1945 [About us © 1995–2012], zapojuje řada dalších společenství, jako je například Evropská unie, která s UNESCO uzavřela i partnerství zahrnující nejen kulturní otázky, ale i další oblasti zájmu obou těchto společenství [European union 2012]. Právě tímto říjnovým memorandem z roku 2012 byla odsouhlasena dlouhodobá spolupráce, vzájemná pomoc a diskuze na poli vzdělání, vědy a kultury, která zavazuje i další zúčastněné aktéry [Ibid. 2012]. Mezi ně patří i přistoupivší státy Evropské unie z roku 2004, které pro přijetí do společenství musely projít dlouhým vývojem. Ten nejen z hlediska kultury a kulturní politiky přibližuje ve své studii Lidia Varbanova [Varbanova 2007]. Zabývá se jak obecným vývojem těchto převážně postkomunistických zemí, tak i jednotlivými zvolenými prioritami pro oblast kultury národní i lokální úrovně, tedy například turistickou (a návazně ekonomickou) rovinou v České republice nebo rozvojem muzeí v Maďarsku v souvislosti s operačními programy členských států podle EU [Ibid. 2007: 50, 56]. Jednostranná orientace kultury a kulturní politiky například na oblast turismu však stejně jako jednostranná orientace na produkci zisku může mít i negativní důsledky. Je ale jasné, že kultura a činnost jednotlivých společenství se v současném globalizovaném světě neustále střetávají a pozice jednotlivých aktérů na různých polích kultury (např. autorská práva) nejsou neměnné [Gordon 2007]. Ani procesy v průběhu tvorby a nastolování nadnárodní kulturní politiky nejsou jednoznačné a nezávislé, jak naznačuje Patricia Dewey ve své analýze *Transnational Cultural Policymaking in the European Union* [Dewey 2008].

4.3.2.1.1 OSN a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech

Organizace spojených národů vzešla obdobně jako její předchůdkyně (Společnost národů) z mírových jednání spojených s ukončením světových válek. Právě hrůzy těchto konfliktů nezměrné šíře, intenzity a následných dopadů podnítily zájem čelních představitelů zúčastněných států, aby vytvořili organizaci věnující se lidským právům, humanitárním, mírovým a bezpečnostním otázkám, mezinárodnímu právu, ale právě i sociálnímu a ekonomickému rozvoji. Oficiální vznik OSN byl poté spojen s ratifikací Charty OSN 24. října 1945 [OSN Praha ©

2005] a UNESCO vzešlo z londýnského jednání OSN v listopadu roku 1945 [History © 1995–2012].

Postupem času při rozvoji zájmu o naznačené oblasti lidských práv byl 19. prosince 1966 v New Yorku přijat také Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech⁴, který je ve vztahu ke kulturní politice a této práci stěžejní. Mimo jiné totiž zavazuje smluvní strany Paktu v článku 15 k uznávání práv „(...) každého:

- d) *účastnit se kulturního života;*
- e) *užívat plodů vědeckého pokroku a jeho využití;*
- f) *požívat ochrany morálních a materiálních zájmů, které vyplývají z jeho vědecké, literární nebo umělecké tvorby.*

Opatření (...) k dosažení plného uskutečnění tohoto práva, budou zahrnovat i ta, jež jsou nutná pro zachování, rozvoj a šíření vědy a kultury“ [OSN 1996: 3–4].

Touto deklarací (především články 1 a 15) tak byla kulturní práva zdůrazněna jako neopominutelná lidská práva a stejně tak by mohl být kulturní život označen za veřejný zájem, který by měly všechny státy dohody minimálně respektovat.

Pakt v ČR

Česká republika, nebo v dobách vzniku Paktu ještě Československá socialistická republika, se díky členství v OSN rovněž zavázala plnit povinnosti plynoucí z této smlouvy. V platnost vešel tento Pakt v naší republice téměř po deseti letech od jeho vzniku, tedy 23. března 1976, kdy bylo jeho plné znění zároveň uvedeno v zákoně č. 120/1976 Sb. Důležitější však než přijetí, je naplňování veškerých smluv, a to i tohoto Paktu, jehož podpisem se státy zavázaly i k pravidelnému podávání zpráv o plnění závazků z Paktu plynoucích generálnímu tajemníkovi OSN. Vláda ČR se na svých webových stránkách věnuje jak charakteristice dokumentu a průběhu jeho přijetí, tak právě i zprávám podávaným OSN, které se nacházejí ve dvou připojených dokumentech. ČR totiž zatím podala zprávy dvě. Ty od roku 1998 vypracovává zmocněnec vlády pro lidská práva a Rada vlády ČR pro lidská práva [Mezinárodní pakt 2006].

⁴ dále jen Pakt

První zpráva nese oficiální název „*Úvodní zpráva České republiky o opatřeních přijatých k plnění závazků podle Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech (za období od 1. ledna 1993 do 31. prosince 1999)*“ a pojednává kromě kulturních práv o řadě dalších oblastí, vypořádává se i s transformací ČR a procesem přijetí Paktu. Dále se věnuje jednotlivým jeho článkům, stejně tak poukazuje na Preambuli Ústavy ČR a „*odhodlání ‘společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství...’*“ [Úvodní zpráva 2000: 19]. Naplňování výše citovaného článku 15 a jeho tří bodů je v první zprávě poté dokládáno především formou zákonů, financování z veřejných rozpočtů, institucionálních opatření a informacemi obecně přibližujícími stav dané oblasti v ČR.

Druhá periodická zpráva o plnění závazků plynoucích z Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech pak otázku článku 15 neřeší již tak obsáhle jako zpráva předchozí. Na necelých dvou stranách zpráva pojednává především o změnách v televizním a rozhlasovém vysílání, zavedení a novelizování autorského zákona (121/2000 Sb.), či o projektech pro zdravotně postižené občany. Oproti zprávě předcházející je však v jejím závěru reflektováno nebo doplněno plnění řady doporučení OSN. Kultury a kulturní politiky se zmiňovaná doporučení až na výjimky v podobě zamezení diskriminace menšin, žen a tělesně postižených osob příliš nedotýkají [Druhá periodická zpráva 2006].

4.3.2.1.2 UNESCO jako specializovaná organizace OSN

Jak už bylo naznačeno při předchozím stručném vyjmenování hlavních aktérů nadnárodní úrovně kulturní politiky, stěžejní roli zde hraje UNESCO – organizace specializovaná na vzdělávání, vědu a kulturu při Organizaci spojených národů. Kultura se tak dostává do spojitosti s dalšími oblastmi, jako je právě věda a vzdělávání. UNESCO je odborným orgánem OSN na zkoumanou problematiku, který se soustředí v současné době na 7 hlavních témat s názvy:

- vzdělávání pro 21. století,
- posilování svobody vyjadřování,
- ochrana našeho dědictví a posilování kreativity,
- učení se žití pohromadě,

- budování znalostní společnosti,
- jedna planeta, jeden oceán,
- věda pro udržitelnou budoucnost [UNESCO © 1992–2015].

UNESCO se věnuje řadě dlouhodobých strategických programů a procesů, kterým je například i tvorba Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO (viz Příloha 2). Tento program značně ovlivňuje jednotlivé členské státy, tedy i Českou republiku. Zároveň UNESCO přijímá programové dokumenty určující priority v řešení problémů, kterými se organizace zabývá – Medium-Term Strategy (2014–2021) a Programme and Budget (2014–2017), ve kterých je jasně strukturovaná odpovědnost pro jednotlivé výkonné jednotky organizace [Ibid.].

4.3.2.1.3 Evropská unie a kulturní politika - Lisabonská strategie a smlouva z Nice

Přibližovat Evropskou unii v obecné rovině postrádá z hlediska zkoumané problematiky smysl, proto je přímo zjišťován její vztah ke kulturní politice. Zájem Evropské unie o oblast kultury je poprvé nově a jasně uveden v Maastrichtské smlouvě o Evropské unii podepsané 7. února 1992. K prvnímu listopadu 1993 poté smlouva vstoupila v platnost, od čehož se odvíjely další kroky EU a členských států [Maastrichtská smlouva © 1995–2013]. Oblast kultury a kulturní politiky je v Maastrichtské smlouvě a jejích konsolidovaných verzích připomínána okrajově v několika jejích pasážích, protože EU například považuje za důležité konstatovat, že „*respektuje svou bohatou kulturní a jazykovou rozmanitost a dbá na zachování a rozvoj evropského kulturního dědictví*“ [Úřední věstník 2010: C 83/17]. HLAVA XIII poté přímo nese název KULTURA, té se také věnuje a neopomíná národní a regionální kontext problematiky, stejně jako nadnárodní či společné prvky kulturního dědictví.

„Smlouva Evropských společenství z Nice ze dne 26. února 2001 obsahuje v článku 151 postoj Evropských společenství ke kultuře. Zodpovědnost za rozkvět kultur členských států tak zůstává na národních vládách a Rada přijímá pouze podpůrná opatření, aniž by jimi harmonizovala zákony a ostatní předpisy členských států. Tento postoj Evropské unie je základem pro přijímání jednotlivých státních kulturních politik jejími členskými státy“ [Státní kulturní politika 2009: 9].

Z hlediska dalšího vývoje kulturní politiky je nutné zmínit Lisabonskou strategii, která se vyskytuje již v samotném názvu této podkapitoly. První a v podstatě neoficiální ale často používaná verze strategie vzešla ze zasedání Evropské rady v Lisabonu v roce 2000 a stejně jako její zrevidovaná podoba – občas označovaná jako obnovená Lisabonská strategie – se zaměřuje především na evropskou ekonomiku a její růst [Lisabonská strategie © 2009]. Ekonomika, jak naznačovalo schéma „politické ekonomie kulturních statků“, je jedním z určujících prvků kultury, což se v Lisabonské strategii a ve využití převážně některých myšlenek strategie v dalších koncepcích jasně odráží v diskuzích o ekonomickém potenciálu kultury apod. V samostatné zprávě zpracovávané pro Evropskou komisi (Ekonomika kultury v Evropě) agenturou KEA European Affairs je totiž Lisabonská strategie nejen citována, ale i vztahována k často opomíjeným společensko-hospodářským přínosům kulturního a tvůrčího odvětví [KEA 2006].

Kulturní a tvůrčí odvětví tvoří zároveň jednu z oblastí politiky rozvoje zveřejněných v sekci kultury Evropské komise [Culture © 1995–2012]. Obdobně je pak ekonomika kultury pojímána ve zmiňované zprávě, kde autorská organizace neopomenula ani integrační význam kultury, avšak hlavní důraz položila na vyčíslení jednotlivých okruhů, odvětví a pododvětví kulturního a tvůrčího průmyslu odvolávající se na cíl Lisabonské strategie v podobě hospodářského rozvoje apod. Zpráva tak přináší nový pohled na kulturu, jak uvádí již jednou citovaný bývalý ministr kultury Václav Jedlička v předmluvě k dokumentu ministerstva kultury Státní kulturní politika České republiky 2009–2014: „*Statistiky v Evropě ukazují, že kultura je sektor, který se velmi výrazně podílí na tvorbě hrubého domácího produktu. Jinými slovy, kultura peníze neutráčí, ale vydělává*“ [Státní kulturní politika 2009]. Důkazy těchto funkcí kultury se však hledají nebo vytvářejí velmi obtížně a pozvolna. Kea European Affairs ve zprávě za použití speciální metodologie vycházející z dostupných dat institucí jako je Eurostat, Amadeus, Bureau van Dijk Electronic Publishing utvořila orientační přehled přímých a nepřímých společensko-hospodářských přínosů kulturního a tvůrčího odvětví. Porovnatelnost údajů za jednotlivé členské státy však byla rovněž velmi obtížná a pro budoucí hodnocení proto zpráva doporučuje přechod k jednotnému

systemu evidence výnosů pocházejících z kulturního odvětví v hlavních oblastech zaměstnanosti, prodeje apod. Z hlediska kultury regionů pak ve zprávě nalezneme konstatování o jasném přínosu kultury pro regiony v podobě např. zaměstnanosti, turistiky atd. [KEA 2006].

Kultura a všechna její specifická odvětví se tedy v Evropské unii často vyskytují v obtížné pozici. Financování kultury se potýká s návrhy na odstátnění, škrtů, a to i přesto, že přínos tohoto odvětví zahrnuje přímé i nepřímé hospodářské a sociální přínosy. Z doporučení zprávy *Ekonomika kultury v Evropě* tak plyne, že by mohlo být přínosné např.: „*Vytvořit solidní kvantitativní důkazní materiál pro činitele přijímající rozhodnutí*“ nebo „*Integrovat kulturní dimenzi do smluv o spolupráci a obchodě mezi Evropskou unií a třetími zeměmi za účelem rozvíjení kulturní výměny a podporování kulturní rozmanitosti*“ [KEA 2006: 12] atd.

Z hlediska činnosti EU v souvislosti s kulturou je vhodné zmínit ještě například Výbor pro kulturu a vzdělávání při Evropském parlamentu zajišťující především legislativní podněty [Kultura a vzdělávání © 2012], anebo evropské strukturální a investiční fondy, ve kterých v souladu s územním rozvojem můžeme nalézt jako jednu z oblastí intervence národní podporu potenciálu kulturního dědictví apod. [Strukturální fondy © 2015]. Především v poslední době (a pravděpodobně do budoucna) je však nejčinnějším orgánem EU v oblasti kultury Evropská komise, která ve svých programech reaguje nejen na strategii Evropa 2020. Jako součást strategického rámce Evropského programu pro kulturu přijatého usnesením Rady EU stanovuje konkrétní cíle a priority, kterých by mělo být v oblasti kultury dosaženo (např. prostřednictvím 2015–2018 Work Plan for Culture)⁵ [Úřední věstník C287 2007 a Strategic framework 2015].

4.3.2.2 Národní úroveň politických institucí

Mezi hlavní dotčené subjekty v daném tématu a prostředí České republiky zaujímají výsadní postavení následující instituce a jim podřízené organizační jednotky. Jedná se především o vládu a Ministerstvo kultury, okrajově pak např.

⁵ Existuje již i prvotní vyhodnocující dokument o stavu implementace Evropského programu pro kulturu [Strategic framework 2015]. Dlouhodobým strategickým projektem je volba evropského hlavního města kultury (pro rok 2015 Plzeň), kterou lze přirovnat k tvorbě Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, avšak v historii a rozsahu nedosahuje takového významu [The European Capitals 2015].

Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo financí nebo Ministerstvo zahraničních věcí atd. Na činnost jednotlivých ministerstev pak navazují jejich poradní (obvykle jimi zřizované) jednotky.

U každé vlády, kterých se v České republice v průběhu 22 let (od roku 1993) vystřídalo již třináct, lze jako stěžejní strategický dokument zhodnotit její programové prohlášení předkládané poslanecké sněmovně pro vyslovení důvěry, a tedy souhlasu s takto zamýšleným plánem na budoucí čtyřleté období. V čele Ministerstva kultury se od roku 1993 objevilo ministrů dokonce čtrnáct. Oblast tvorby dlouhodobých politických koncepcí je tak značně roztržštěná. Přesto se následující kapitoly zaměří na pozici kultury, vztah vlád ke kultuře, kulturní politice a strategickému vládnutí v kulturní politice v těchto programových prohlášeních a následně na činnost Ministerstva kultury a jeho klíčové dokumenty.

4.3.2.2.1 Vlády a jejich programová prohlášení

Jak již bylo uvedeno, v průběhu posledních 22 let se v České republice vystřídalo 13 vlád. Na každou vládu tak v průměru připadalo pouze přes rok vládnutí. Určitý směr nebo témata týkající se kultury se však v jednotlivých prohlášeních vyskytují stabilně nebo opakovaně. Kromě programových prohlášení je možné najít jednotlivá témata, kterým se vlády věnují, i v koaličních smlouvách. V programových prohlášeních se odráží jak skladba vládnoucích koalic (politická reprezentace) a tedy jejich preference v řešení jednotlivých otázek společnosti, tak celosvětový, národní i lokální vývoj.

Níže jsou proto v přehledné tabulce zanalyzována programová prohlášení vlád především z hlediska pozice kultury v dokumentu a následně v něm vypíchnuty hlavní nebo nové přístupy ke kultuře.

Tab. č. 3: Programová prohlášení vlád se vztahem ke kultuře [autorka]

	vláda	pozice kultury v dokumentu	hlavní (nové) prvky, zaměření a cíle
1.	Vláda Václava Klause I. (02. 07. 1992–04. 07. 1996)	v souvislosti s životním prostředím, zdravotnictvím, školstvím a vědou	odstátnění a europeizace (transformace); odpovědnost jednotlivce a nižších územních celků [Programové prohlášení 1992]
2.	Vláda Václava Klause II. (04. 07. 1996–02. 01. 1998)	samostatná kapitola	pluralizace finančních zdrojů; začleňování do Evropy; odpovědnost regionů [Programové prohlášení 1996]
3.	Vláda Josefa Tošovského (02. 01. 1998–17.07.1998)	v souvislosti se školstvím národnostní a ekologickou politikou	vědní politika; legislativní ochrana; odklon od jednostranného ekonomického přístupu [Programové prohlášení 1998a]
4.	Vláda Miloše Zemana (22. 07. 1998–12. 07. 2002) ⁶	samostatná podkapitola navrhaných opatření v sociální oblasti	multikulturní otevřená společnost (šířka kultury); více zdrojové financování; legislativní zarámování korespondující s EU; tvorba dokumentu – Kulturní politika [Programové prohlášení 1998b]
5.	Vláda Vladimíra Špidly ⁷ (15. 07. 2002–04. 08. 2004)	samostatná podkapitola v rámci soudržnosti společnosti	integrační prvek; více zdrojové financování; dodržování Kulturní politiky; legislativa odpovídající EU [Programové prohlášení 2002]
6.	Vláda Stanislava Grosse (04. 08. 2004–25. 04. 2005)	samostatná podkapitola v rámci znalostní a informační společnosti	kultura jako faktor rozvoje; podpora nevládních kulturních organizací; zákon o veřejné podpoře kultury – více zdrojové financování [Programové prohlášení 2004]
7.	Vláda Jiřího Paroubka (25. 04. 2005–04. 09. 2006)	samostatná podkapitola v rámci znalostní a informační společnosti	využití evropských fondů; regionální infrastruktura; (jinak převzato od předchozí vlády) [Programové prohlášení 2005]
8.	Vláda Mirka Topolánka I. (04. 09. 2006–09. 01. 2007)	součástí kapitoly "Občan, rodina a společnost vzdělání a kultury"	příležitost k uplatnění národních hodnot v Evropě; decentralizace kultury - porozumění mezi úrovněmi kultury; zvýšení výdajů státního rozpočtu na kulturu až na 1 %, jednotná sazba daně na kulturní služby [Programové prohlášení 2006]
9.	Vláda Mirka Topolánka II. ⁸ (09. 01. 2007–08. 05. 2009)	součástí kapitoly "Občan, rodina a společnost vzdělání a kultury"	převzato z předchozího programového prohlášení [Programové prohlášení 2007]
10.	Vláda Jana Fischera (08. 05. 2009–13. 07. 2010)	v souvislosti se vzděláním, vědou, výzkumem a lidskými právy	mimorozpočtové zdroje; čerpání fondů EU; podpora projektů s vysokou přidanou hodnotou [Programové prohlášení 2009]
11.	Vláda Petra Nečase ⁹ (13. 07. 2010–10. 07. 2013)	v souvislosti se školstvím, mládeží, tělovýchovou, vědou a výzkumem	hybatel vývoje civilizace; rozvojový faktor společnosti; efektivnost vynakládaných prostředků; UNESCO a expertní spolupráce; nebude podporovat další rozvoj harmonizace legislativy [Programové prohlášení 2010]
12.	Vláda Jiřího Rusnoka (10. 07. 2013–29. 01. 2014)	v souvislosti s vzděláním, vědou a výzkumem (velmi malý prostor)	aktuální otázky a financování pro uspokojení veřejných služeb [Programové prohlášení 2013]
13.	Vláda Bohuslava Sobotky (29. 01. 2014–trvá)	členění dle ministerstev = kapitola Ministerstvo kultury	1 % výdajů státního rozpočtu; využití fondů EU a norského finančního mechanismu; zákon o veřejnoprávních institucích v kultuře; vývoz umění a kultury; podpora regionální kultury a neziskových organizací [Programové prohlášení 2014]

⁶ zpráva o plnění programového prohlášení – byla přijata státní kulturní politika

⁷ vnik „Prohlášení vlády o podpoře kultury“

⁸ přijata Státní kulturní politika ČR 2009–2014 (není uvedeno v programovém prohlášení)

⁹ zpráva o splnění desítek bodů z programového prohlášení

Téma kultury se objevilo ve větší či menší míře ve všech programových prohlášeních, ať už jako samostatná kapitola nebo nejčastěji součást oblastí vzdělávání, vědou, výzkumem, školstvím apod. Opakujícím se problémem, který byl přibližován již v teoretických poznacích tématu, bylo financování kultury a to z hlediska jeho objemu nebo způsobu. Ve třech prohlášeních se tak objevil cíl v podobě 1% podílu výdajů státního rozpočtu na kulturu. Nutnost více zdrojového financování pak byla skloňována ještě častěji a byla také spojována se vstupem České republiky do EU a čerpáním prostředků z fondů EU, nebo se zapojováním nižších územních celků či nestátních subjektů do této oblasti. Odpovědnost za kulturu byla často přenášena na jednotlivce či nižší územní celky, i když potřeba ochrany a hodnoty kultury ve společnosti dominovaly ve sféře národní a nadnárodní. Pouze v jednom prohlášení byla zmíněna další organizace zabývající se přímo kulturou a potřeba spolupráce s ní (UNESCO v programovém prohlášení Petra Nečase) [Programové prohlášení 2010]. Jasná zpětná vazba k programovým prohlášením v podobě například zhodnocení dosažených cílů se v podstatě objevila pouze u dvou programových prohlášení, a proto lze těmto dokumentům připsat především pouze deklarativní význam. Nadprůměrná politická podpora strategickému řízení byla zaznamenána za vlády Miloše Zemana (1998–2002) [Potůček a kol. 2007: 133] o čemž svědčí i fakt, že byla vypracována zpráva o plnění programového prohlášení této vlády, ve které bylo v oblasti kultury jako ceněný přínos uváděno schválení do této doby neexistující koncepce kulturní politiky usnesením č. 14/2001 ze dne 10. 1. 2001 přesahující funkční období této vlády [Zpráva 2002].

4.3.2.2.2 Ministerstvo(a)

Ústředním orgánem státní správy v oblasti kultury je Ministerstvo kultury, v jehož čele stojí ministr – tedy člen vlády. Obdobnou pozici mají i ostatní ministerstva, z nichž ve vztahu ke zkoumané problematice hraje stěžejní roli Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR). MMR je ze zákona povinno vytvářet střednědobý strategický dokument určující vztah státu k regionům, kraje či regiony potom přeneseně tvoří tyto strategické dokumenty vlastní. Ve strategii regionálního rozvoje České republiky pro obdobné období, jako je později analyzovaný

dokument Státní kulturní politika ČR, tvoří využití kulturního potenciálu samostatnou kapitolu jako jeden z hlavních faktorů regionálního rozvoje. Diskutován je především samotný kulturní potenciál, který má podle textu být v České republice specifický a při vhodném navázání kulturní infrastruktury a služeb velkou příležitostí pro regionální rozvoj. Na potřebu dobré infrastruktury navazoval i cestovní ruch jako faktor regionálního rozvoje. Co se týče samotných památek, je jejich financování a pozice v dokumentu MMR shledána jako zdroj možných disparit a také rozporů mezi centralistickou politikou a politikou regionů [Ministerstvo pro místní rozvoj 2006].

Ministerstvo kultury, dříve spojované do jednoho ministerstva spolu se školstvím či informacemi, se ve své činnosti může v současné době opírat například o Radu pro umění, nebo již uváděné Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS). Z hlediska výzkumného zázemí, a tedy potřebných nástrojů pro uplatnění strategického vládnutí, mohou být proto podmínky pro jeho rozvoj považovány za splněné. Po období nekoncepčního transformačního procesu v kultuře tak došlo alespoň k formálnímu ustálení a k pravidelné tvorbě koncepčního dokumentu, který určuje směřování této oblasti v souladu s institucemi, kterými je Česká republika členem. Od roku 2001 tak dochází k tvorbě státní kulturní politiky vzájemnou diskusí aktérů napříč tímto odvětvím. Na analýzu Státní kulturní politiky České republiky 2009–2014 je zaměřena samostatná případová studie, a proto zde není dále rozebírána.

4.3.2.3 Regionální a lokální úroveň politických institucí

Postupem směrem od centrálních rozhodovacích úrovní k těm regionálním a lokálním dochází k nárůstu počtu subjektů podílejících se na implementaci politiky nebo utváření faktického stavu zkoumané oblasti. Jednotícím prvkem v takto roztržité sféře by proto měla být například aplikace jasných koncepcí vyšších úrovní. Obdobně jako Ministerstvo pro místní rozvoj tvoří strategii regionálního rozvoje, jsou kraje povinny schvalovat program rozvoje územního obvodu kraje [Zákon ze č. 248/2000 Sb.].

„Program rozvoje územního obvodu kraje obsahuje zejména:

- a) analýzu hospodářského a sociálního rozvoje územního obvodu kraje, charakteristiku slabých a silných stránek jeho jednotlivých částí a hlavní směry rozvoje,
- b) vymezení regionů, jejichž rozvoj je třeba podporovat s ohledem na vyvážený rozvoj kraje, spolu s uvedením oblastí, na něž má být podpora zaměřena včetně navrhovaných opatření,
- c) úkoly a priority v rozmístění a rozvoji občanské vybavenosti, infrastruktury, životního prostředí, sociální politiky, vzdělávání a dalších odvětví v jeho samostatné působnosti“ [Ibid.: 6].

Kultura je tak obsažena v těchto programech obvykle v souvislosti s rozvojem občanské vybavenosti nebo v souhrnné kategorii „další odvětví“. Přehledně lze jednotlivé platné i minulé programy rozvoje krajů nalézt na portálu dataplan.info, který se zabývá strategickým řízením a udržitelným rozvojem obcí a regionů. Povinná tvorba těchto programů od roku 2000 již stačila projít vývojem směrem od krátkodobějších programů (okolo čtyř let) k dlouhodobějším strategiím (např. šestileté období). V nich je kultura spojována především s turistikou, a tak hodnocena jako možný potenciál rozvoje kraje¹⁰. Kromě strategií krajů (NUTS 3) existují i regionální operační programy na úrovni regionů soudržnosti (NUTS 2) [DataPlán © 2015].

Při zkoumání samotné kultury (ne jako součást regionálního rozvoje) je situace z hlediska strategických dokumentů a institucí na regionální úrovni mnohem horší. Kultura se zde objevuje podobně jako součást podkapitol programových prohlášení vlád v souvislosti s památkovou péčí, cestovním ruchem, vzděláváním, vědou a výzkumem. Zda kraje ustaví iniciativní a poradní orgány pro kulturu či nikoli a zřídí tedy takto zaměřené komise či výbory, je čistě na jednotlivých krajích. Od této skutečnosti je pak odvislá i jakákoli strategická činnost. Značně odlišnou pozici z hlediska regionů zaujímá Praha, jakožto region a obec zároveň. Právě Praha se tvorbě samostatného strategického dokumentu pro kulturu dlouhodobě věnuje. První koncepce byla přijata už v roce 2006,

¹⁰ Pojetí kultury v těchto dokumentech se dále věnuje podkladová studie Státní kulturní politiky ČR 2009–2014 [Filosofická fakulta 2008], a proto zde postrádá význam dále tuto oblast rozebírat.

poslední pak v roce 2010 [Koncepce kulturní politiky © 2010]. Na analýzu tohoto dokumentu je opět zaměřena případová studie, a proto zde dále už rozebírána není.

Z hlediska obcí je nejdůležitější jejich povinnost pečovat o potřeby občanů a všestranný rozvoj obvodu. Zřizování kulturních institucí a aktivit je tak čistě v jejich působnosti i vzhledem k možnostem financování z vlastních rozpočtů. Samozřejmě existuje možnost zapojení měst a obcí do programů vyhlašovaných Ministerstvem kultury [Filosofická fakulta 2008]. Příklady dobré praxe je přesto možné najít. Jedním z měst, které se dlouhodobě věnuje kultuře a utváří samostatnou politiku či program rozvoje kultury, je Plzeň. Také díky dlouholetému programu (Program rozvoje kultury ve městě Plzni na léta 2009–2019) s jasně stanovenými indikátory plnění vytyčených cílů se Plzeň stala Evropským hlavním městem kultury 2015 [Program rozvoje kultury 2009]. Plzeň se tak podílí na již třicet let probíhajícím programu EU [The European Capitals 2015].

4.3.2.4 Politické instituce dle hodnotícího rámce

Po předchozím přiblížení klíčových politických institucí daných úrovní vládnutí je možné vyhodnotit další sledované proměnné – deklarovanou odpovědnost, propojenost úrovní vládnutí a existenci potenciálu k uplatnění strategického vládnutí.

Odpovědnost, nebo také deklarované poslání institucí, je vztažena v případě možnosti přímo ke kultuře. Sledovaná propojenost politik pak souvisí s obecnou činností těchto institucí i s výskytem přímých odkazů ve strategických dokumentech, pokud tedy existují, což je zhodnoceno i v potenciálu k uplatnění strategického vládnutí v kulturní politice.

Tab. č. 4: Vyhodnocení dle hodnotícího rámce (rozšířená verze) [autorka]

	Odpovědnost (poslání)	Propojenost úrovní politik	Potenciál SV v kultuře
OSN	Mír a bezpečnost, lidská práva. Pro oblast kultury zřízena specializovaná organizace UNESCO.	Deklarativní pakty, úmluvy či politiky, ke kterým se připojují jednotliví členové společenství. (princip top-down)	Pouze právní vynutitelnost a sankční mechanismy. Pro strategické dokumenty určitých oblastí zřizovány specializované agentury nebo organizace.
- UNESCO	Obecně především témata jako spojování národů a udržitelný rozvoj. Budování mezikulturního porozumění prostřednictvím ochrany kulturního dědictví a podpory kulturní rozmanitosti.	Zapojování ostatních organizací OSN, OECD. Na naplňování cílů programů uváděna i role členských států a nevládních organizací. (princip top-down i částečně bottom-up)	Strategické víceleté dokumenty (Medium-Term Strategy, Programme and budget), v nichž jsou jasně definovány hlavní akční linie včetně očekávaných výsledků a finanční náročnosti a zainteresovaných subjektů dle úrovní. Dalším příkladem např. tvorba Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO (viz příloha). Funkční poradní orgány vytváří podkladové analýzy.
EU	Odpovědnost za kulturu nesou (nesly) především národní státy. Výbor při Evropském parlamentu analyzuje legislativní návrhy. Evropská komise „pomáhá řešit společné výzvy.“	Princip top-down (bottom-up volenými zástupci Evropského parlamentu, kde je však kultura okrajovým tématem).	Všestranný rozvoj regionů (+ strukturální fondy). Strategické víceleté aktivity: Evropský program pro kulturu (2007) + implementační program 2015–18 Work Plan for Culture. Stanovování evropského hlavního města kultury.
Vláda	Odpovědnost za zděděné kulturní hodnoty (statky) zmiňována v programových prohlášeních. Oblast kultury spravována Ministerstvem kultury.	Obecně pozice ČR definována ve vztahu k vyšším i nižším celkům a jejich politikám, ale konkrétně v kultuře odkazy na vyšší úroveň téměř neexistují. Role krajů a lokálních struktur v kulturní politice uváděna je.	Potenciál strategického vládnutí v kulturní politice je zanedbatelný – až na činnost jedné z vlád (1998 – 2002 vláda Miloše Zemana)

- Ministerstvo kultury	Odpovědnost je přesouvána na kraje a obce, ministerstvo figuruje jako ústřední orgán státní správy. Prezentuje vztah státu ke kultuře (viz programová prohlášení)	Ministerstvo odkazuje jak na nadnárodní, tak i regionální a lokální celky a jejich politiky (programy), funguje jako mezičlánek mezi nadnárodní a regionální úrovní, koordinuje implementaci politiky směrem dolů a podává hlášení o výsledcích směrem vzhůru.	Existuje strategický dokument týkající se kulturní politiky (tvořen opakovaně od roku 2001 avšak s časovými a věcnými mezerami), existují odborné poradní orgány (NIPOS apod.).
Kraje	Hlavní odpovědností kraje je vyvážený rozvoj jeho územního obvodu.	Kraje tvoří mezistupeň v hierarchii ČR mezi ministerstvem a obcemi.	Z hlediska kultury přetrvává různá úroveň a zaměření koncepčních dokumentů podle jednotlivých krajů, tudíž různý potenciál k uplatnění či využití strategického vládnutí
Obce	Uspokojují potřeby celkového kulturního rozvoje.	Implementují politiky všech nadřazených úrovní a jsou povinny o své činnosti podávat zprávy. (princip top-down)	Obce zřizují kulturní komise a v obecné rovině integrované plány rozvoje obcí (větší obce), ve kterých bývá kultura zahrnuta.

Odpovědnost jednotlivců (orgánů, rad apod.) za tvorbu a realizaci klíčových politik je v rámci organizací jasně určována především u nadnárodních specializovaných institucí, avšak obecná odpovědnost je v této úrovni spíše pojmána jako poslání. Přímá deklarace toho, za co jsou jednotlivé instituce odpovědné, se však téměř nevyskytuje a je především u nižších úrovní stanovována formou legislativy. V této sledované kategorii se tedy můžeme setkat s jasně definovanou popř. nedefinovanou odpovědností, nebo s odpovědností delegovanou na další organizace či stupně rozhodování. Propojenost jednotlivých politik a úrovní často sklouzává k pouhému vyjmenování vyšších úrovní dané problematiky a kladení úkolů těm nižším (klasifikováno jako princip top-down). S opačným přístupem, kdy jsou reflektovány např. požadavky z nižších rozhodovacích úrovní (bottom-up) je možné se v těchto institucích setkat výjimečně. Z hlediska potenciálu k uplatnění strategického vládnutí je situace taková, že již existuje řada strategických dokumentů a pomocných odborných orgánů, které tyto koncepce vytváří. Jaká je ale úspěšnost uplatnění těchto pokusů o strategické vládnutí, je otázkou

dalších analýz. V následující tabulce je možné tuto zkoumanou oblast rozdělit na špatný, střední a dobrý potenciál podle existence výše uvedených dokumentů a orgánů.

Tab. č. 5: Aplikace hodnotícího rámce – vyvození kategorií [autorka]

	Odpovědnost (poslání)	Propojenost úrovní politik	Potenciál SV v kultuře
OSN	delegovaná	princip top-down	střední (pouze pověřovací dokumenty)
- UNESCO	definovaná	princip top-down i částečně bottom-up	dobry (dokumenty i orgány)
EU	delegovaná (částečně definovaná)	princip top-down (bottom-up v omezeném rozměru)	dobry (dokumenty i orgány)
Vláda	delegovaná	princip top-down	špatný (až na jednu z vlád)
- Ministerstvo kultury	delegovaná (částečně definovaná)	princip top-down i bottom-up	dobry (až střední – mezery v dokumentech i činnosti orgánů)
Kraje	definovaná	princip top-down i bottom-up	střední (v závislosti na konkrétních krajích)
Obce	definovaná	nejnižší článek principu top-down	střední (v závislosti na konkrétních krajích a obcích)

4.3.3 Dílčí závěr

Pro zjištění stavu strategického vládnutí v kulturní politice bylo v první řadě nezbytné věnovat pozornost jeho předpokladům, na které navázala analýza politických institucí. Instituce byly nejprve charakterizovány obecně z hlediska jejich činnosti a ve vztahu ke zkoumané problematice a pozici, kterou ve složitém systému zastávají. Většina studovaných institucí již ve zkoumaném prostředí působí dlouhou dobu, proto byly vyzdvihnuty jejich nejdůležitější legislativní a nejaktuálnější strategické dokumenty – především na úrovni nadnárodní. Nejen strategická aktivita je v této oblasti již dlouhodobě zakořeněná. Národní úroveň byla sledována prostřednictvím činnosti ministerstev a hlavně vlád a jejich programových prohlášení, která mají nebo by měla mít podobu dlouhodobých strategických deklarativních dokumentů. Přestože se téma kultury ve všech programových prohlášení objevilo, pozornost mu byla věnována v různém rozsahu a často pouze formálně. Návaznost na tyto proklamace zájmu o kulturu

ve specializovaném ministerstvu (Ministerstvu kultury) však zaostávala. Stěžejnímu dokumentu ústředního orgánu národní úrovně – Státní kulturní politika ČR 2009–2014 byla věnována pozornost v samostatné kapitole, stejně jako příkladu strategického veřejněpolitického dokumentu podnárodní úrovně.

Po prvotním určení pozice politických institucí ve zkoumané oblasti byly vyvozeny nejprve obecné a následně konkrétní hodnoty podle testovaných oblastí hodnotícího rámce. Častým jevem se tak ukázalo přesouvání odpovědnosti na nižší územní (samosprávné) celky, preskriptivní princip uplatňování spolupráce ve vztahu od vyšších jednotek k nižším (top-down) a různá (převážně středně dobrá) míra potenciálu k uplatnění nebo v existenci strategického vládnutí v kulturní politice (strategických dokumentů a orgánů).

4.4 *Strategické veřejněpolitické dokumenty kulturní politiky národní a podnárodní úrovně*

Jako hlavní reprezentativní dokumenty zkoumané problematiky byly v oblasti nadnárodní a podnárodní úrovně zvoleny Státní kulturní politika České republiky 2009–2014 a Koncepce kulturní politiky hlavního města Prahy (2010), na kterých je ilustrován stav strategických veřejněpolitických dokumentů a jejich potenciál pro uplatnění strategického vládnutí.

4.4.1 Případ č. 1: Státní kulturní politika České republiky 2009–2014

Tvorba ucelené státní kulturní politiky se objevila poprvé v roce 1999 a návazně v roce 2001 [Ministerstvo kultury 2001: 2]. Těmto dokumentům samozřejmě předcházely jiné odborné texty koncepční povahy, protože téměř každý ministr se o jejich tvorbu zasazoval. Většina těchto tezí však nebyla dlouhodobé povahy a neobsahovala uceleně veškeré oblasti zahrnuté do kulturní politiky [Filosofická fakulta 2008]. Samotný zkoumaný dokument tedy může navazovat na již provedené analýzy a vyvarovat se stejným selháním, která byla těm předchozím vyčítána.

4.4.1.1 Charakteristika dokumentu

Státní kulturní politika na léta 2009 až 2014 byla přijata usnesením vlády České republiky ze dne 19. listopadu 2008 č. 1452, tato informace spolu s úvodním slovem ministra kultury předchází samotný text dokumentu [Státní kulturní politika 2009]. Předsedou vlády podepisujícím toto usnesení byl Ing. Mirek Topolánek a pozitivně o tomto návrhu hlasovalo všech dvanáct z přítomných členů vlády [Záznam ze 38. schůze © 2009–2015]. V usnesení je obsažen i požadavek na spolupráci krajů a obcí při realizaci Státní kulturní politiky a tedy opět nutnost zapojení více úrovní. Dále je dokument členěn na dvě hlavní pasáže - samotnou kulturní politiku (tedy východiska, vize, cíle, úkoly a opatření) a podkladovou studii, z které první část textu vychází. Podkladová studie je mnohem rozsáhlejší než část týkající se Státní kulturní politiky. Podkladová studie je také dostupná jako samostatný dokument analyzující dosavadní stav a vývojové tendence v oblasti kulturní politiky, dále vyhodnocení koncepcí a dokumentů vzniklých do doby tvorby Státní kulturní politiky. Zabývá se i předpisy a dokumenty výše zmiňovaných politických institucí jako UNESCO, Evropská unie apod., ať už z hlediska jejich obsahu, nebo prostého souhrnného přehledu mezinárodních dokumentů ve vztahu ke Státní kulturní politice. Zvláštní kapitola je věnována finančním zdrojům, kterými se zabývala i tato práce (viz výše), protože finanční nástroje jsou zároveň možným nástrojem strategického vládnutí. Podkladová studie opět obdobně s touto prací postupuje směrem od nadnárodních k národním a regionálním oblastem, které hrají klíčovou roli v rozvoji kultury a určování silných a slabých stránek, hrozeb a příležitostí stavu kultury (získávány podklady pro SWOT analýzu) [Státní kulturní politika 2009].

Z formálního hlediska je tento dokument na vysoké úrovni, což se již nedá říci o návazných aktualizacích a zprávách o jeho plnění, kde jsou např. typografické chyby velmi časté. V nich jsou ale jasně definovány odpovědnosti jednotlivých aktérů za plánované kroky či konkrétní legislativní změny.

4.4.1.2 Aktéři vytvářející dokument

Oficiálním vydavatelem Státní kulturní politiky České republiky 2009–2014 je Ministerstvo kultury ČR. Podkladovou studii ke Státní kulturní politice na léta

2009–2014 zpracovala Filozofická fakulta, Katedra teorie kultury (kulturologie) ve spolupráci s Ministerstvem kultury [Filozofická fakulta 2008]. Jedním z odborníků, jehož publikace zde již byla zmiňována, který se rovněž autorsky podílel na zpracování tohoto dokumentu, byl i Doc. Ing. Jiří Patočka, CSc. Důležité je také připomenout neúspěšný záměr ministra kultury Václava Jehličky připojit oblast cestovního ruchu, a tak i tok nemalých finančních prostředků z této i do této oblasti plynoucí, pod Ministerstvo kultury. Cestovní ruch však nadále zůstal v gesci Ministerstva pro místní rozvoj [Benediktová 2008]. Jak již bylo uvedeno, dokument přijala vláda usnesením dne 19. listopadu 2008. Pro tvorbu podkladů byla využita spolupráce dalších aktérů.

4.4.1.3 Identifikace aktérů ovlivňujících tvorbu dokumentu

V rámci Podkladové studie ke Státní kulturní politice na léta 2009–2014 byla zpracována SWOT analýza, kdy položil zpracovávající tým čtyři klíčové otázky následujícím osloveným aktérům v oblasti kultury. Zde je výčet těch, kteří poskytli odpovědi:

- Kraje (Jihočeský kraj, Jihomoravský kraj, Karlovarský kraj, Královéhradecký kraj, Liberecký kraj, Moravskoslezský kraj, Olomoucký kraj, Pardubický kraj, Plzeňský kraj, Hlavní město Praha, Středočeský kraj, Ústecký kraj, kraj Vysočina, Zlínský kraj)
- „*APA*
- *Asociace hudebních umělců a vědců*
- *Asociace ředitelů symfonických orchestrů*
- *Svaz učitelů tance*
- *Centrum pro současné umění*
- *Česká Asociace neprofesionálních komorních a symfonických těles*
- *Česká hudební rada*
- *Česká protipirátská unie*
- *Divadelní ústav*
- *FF MU Brno*
- *FOK*
- *Muzeum a archiv populární hudby*

- *HF JAMU*
- *Národní galerie v Praze*
- *Národní knihovna České republiky*
- *Národní filmový ústav*
- *Národní ústav lidové kultury*
- *NIPOS*
- *Obec překladatelů*
- *Pražský filharmonický sbor*
- *PEN klub*
- *Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska*
- *Sdružení knihoven ČR*
- *Severočeská filharmonie Teplice*
- *Svaz měst a obcí*
- *Sdružení východočeských výtvarníků*
- *Svaz knihovníků a informačních pracovníků*
- *Tanec Praha*
- *Tvar*
- *UHSP*
- *Umělecko-historická společnost*
- *Unie pěveckých sborů*
- *Ústav dějin umění“ [Státní kulturní politika 2009: 98–99].*

Odpovědi na otázky týkající se ovlivnitelných a neovlivnitelných, příznivých a nepříznivých faktorů rozvoje kultury pak byly seskupovány podle shody v odpovědích (hledány společné kategorie) a vyhodnocovány podle jednotlivých oddílů SWOT analýzy. Jak z výše uvedeného výčtu plyne, byly do výzkumného souboru zařazeny například profesní organizace a jiná zájmová sdružení, výzkumné agentury státního i nestátního sektoru, média a další organizace s různou mírou návaznosti na Ministerstvo kultury či vládu a jiné politické instituce [Ibid.].

Tento výčet ovlivňujících aktérů samozřejmě není konečný, ale je zřejmé, že tvorbu dokumentu ovlivnila řada aktérů a jejich síť je široká. I přes jejich

rozmanitost však byli schopni najít shodu ve faktorech umožňující rozvoj kultury a naopak její rozvoj brzdící či znemožňující.

4.4.1.4 Konkrétnost obsažených opatření

Navrhovaná opatření nebo úkoly jsou členěny podle čtyř cílů a obsahují celkem 44 položek s jasně určeným kontrolním termínem a institucí, která má splnění daného úkolu realizovat. Některé úkoly navazují nebo spadají i do více cílů. Tyto cíle jsou:

- *„CÍL 1 – EKONOMICKÁ A SPOLEČENSKÁ DIMENZE*
Využít přínosů umění a kulturního dědictví a s nimi spojené kreativity pro zvýšení konkurenceschopnosti ostatních oborů a činností.
- *CÍL 2 – OBČANSKÁ DIMENZE - ROZVOJ OSOBNOSTI*
Zvýraznit roli kultury v individuálním profesním a osobnostním růstu občanů, zejména pro rozvoj tvořivosti, kultivaci demokratických hodnot a individuálních postojů a pro posilování odpovědnosti za zděděné i vytvářené hodnoty.
- *CÍL 3 – ROLE STÁTU, KRAJŮ A OBCÍ PŘI PODPOŘE ZACHOVÁNÍ A TVORBY KULTURNÍCH HODNOT*
Poskytovat přímou i nepřímou podporu uchování existujících kulturních hodnot a nakládání s nimi, stejně jako tvorbě hodnot nových.
- *CÍL 4 – ROLE STÁTU PŘI TVORBĚ PRAVIDEL*
Vytvářet transparentní a nediskriminační prostředí pro kulturní aktivity a jejich podporu z úrovně státu, krajů a obcí“ [Státní kulturní politika 2009: 12].

Konkrétnost obsažených opatření nebo cílů ve zkoumaném dokumentu není přílišná. Přesnější definice obsahují stanovené úkoly, avšak kromě samotné Státní kulturní politiky České republiky 2009–2014 ještě existuje plán implementace a následné hodnocení nebo plnění tohoto dokumentu.

Plán implementace Státní kulturní politiky na léta 2009–2014, jak zní jeho oficiální název, obsahuje konkrétní kroky, které mají být pro naplnění jednotlivých úkolů uskutečněny a kromě identifikace odpovědných subjektů za jejich realizaci a termínu splnění je zde zahrnuto i předpokládané množství potřebných finančních prostředků včetně jejich zdroje. Nejčastější odpovědnou institucí je Ministerstvo

kultury, které spolupracuje s Ministerstvem financí, Ministerstvem pro místní rozvoj, Ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy, Ministerstvem vnitra či Ministerstvem průmyslu a obchodu či Českým statistickým úřadem. Finanční zdroje převážně pramení ze státního rozpočtu, avšak využity jsou i další zdroje – např. Integrovaný operační program apod. [Plán (nedatováno)].

Některá opatření byla v průběhu implementace zrušena usnesením vlády č. 823/2011 o aktualizaci Plánu implementace Státní kulturní politiky na léta 2009–2014. V návaznosti na toto usnesení vznikl Aktualizovaný Plán implementace Státní kulturní politiky na léta 2012–2014, kde je již možné i zjistit, jaký je (byl) stav plnění stanovených úkolů. Aktualizace souvisela především s problémem financování těch úkolů, které nepokrývala kapitola Ministerstva kultury státního rozpočtu. Tyto úkoly proto byly zrušeny [Předkládací zpráva (nedatováno)]. Další změny pak přinesla i Aktualizace Státní kulturní politiky na léta 2013–2014 s výhledem na roky 2015–2020 [Aktualizace (nedatováno)].

Konkrétnost obsažených opatření těchto dokumentů je tak v rovině vytvoření odborných publikací, komparací, analýz, statistik, legislativních opatření či dalších strategií. Převažujícím cílem a přínosem nejsou tedy konkrétní změny v kulturní politice jako takové, ale spíše tvorba návodů k dosažení zlepšení stavu cílových oblastí a popis stavu současného [Aktualizovaný Plán (nedatováno)].

4.4.1.5 Kontrolní mechanismy realizace

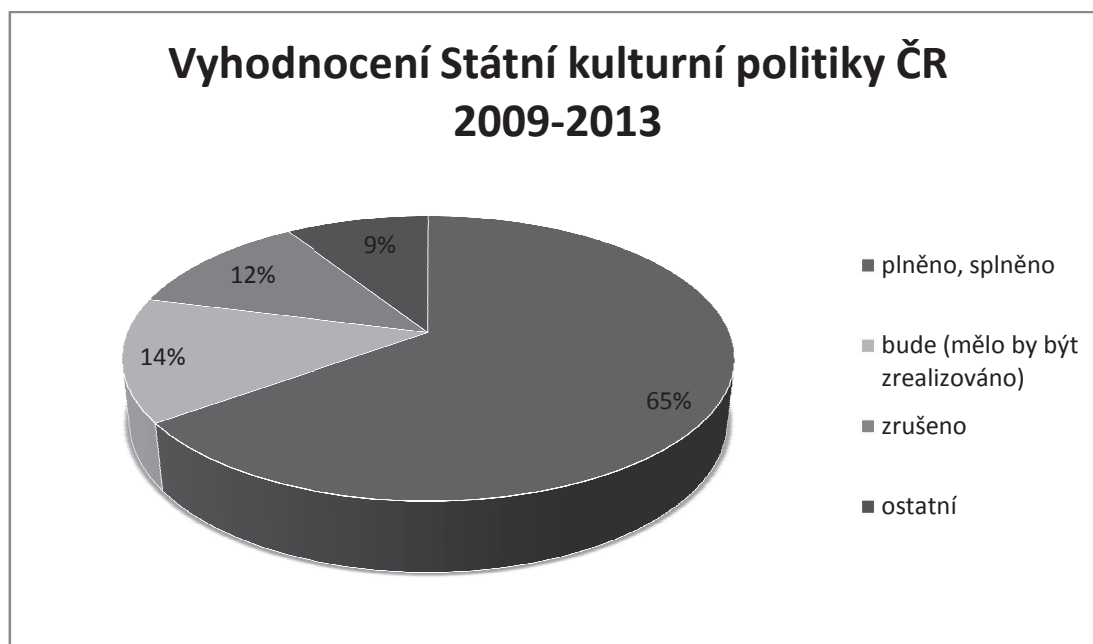
Jednotlivé úkoly definované v Plánu implementace Státní kulturní politiky na léta 2009–2014 měly jasně stanovené datum realizace, náklady na ni a odpovědný orgán k jejich zajištění. Tyto tři prvky byly hlavními kontrolními mechanismy realizace zkoumaného dokumentu. V průběhu implementace však došlo k revizi některých úkolů z důvodu omezených finančních prostředků, jak bylo diskutováno v předchozí kapitole. U některých úkolů již v plánu implementace bylo jako jedna z položek realizace daných úkolů uváděno jejich vyhodnocení včetně na ně potřebných financí, tedy již dopředu byl definován způsob kontroly jejich realizace. Souhrnně je také možné považovat za kontrolní mechanismus i tvorbu dokumentu Plnění Státní kulturní politiky 2009–2013, který zachycuje stav úkolů v průběhu stanovené doby, tedy jak již úkoly splněné (popř. plněné, nesplněné, zamítnuté,

zrušené apod.), tak i úkoly s budoucím termínem realizace [Plnění (nedatováno)]. Obdobné průběžné hodnocení je obsaženo i v Aktualizovaném Plánu implementace Státní kulturní politiky na léta 2012–2014 a v Aktualizaci Státní kulturní politiky na léta 2013–2014 s výhledem na roky 2015–2020.

4.4.1.6 Zhodnocení dosažených výsledků

Jak již bylo uvedeno, úkoly a stanovená opatření k jejich dosažení byly v průběhu implementace tohoto dokumentu pozměněny, či spíše zredukovány, což může značně zkreslovat výsledky dosažené aplikací Státní kulturní politiky České republiky 2009–2014 a především plánu její implementace. Zhodnocení výsledků je zpracováno pouze v průběhu realizace a celkové vyhodnocení dostupné není vzhledem k neustálému protahování Státní kulturní politiky (výhled na roky 2015–2020). Z dostupných zdrojů však vyplývá, že většina z více jak 140 stanovených úkolů plněna je, nebo již splněna byla [Plnění (nedatováno)].

Graf 1: Plnění Státní kulturní politiky ČR 2009–2013 [Plnění (nedatováno), vlastní zpracování]

Dosahovaná opatření spočívala především v tvorbě odborných publikací, komparací, analýz, statistik, legislativních opatření či dalších strategií, kde nebylo příliš těžké vyhodnotit, zda těchto úkolů bylo dosaženo či ne. Prvotní vize zkoumaného dokumentu podle stanovených kritérií je tedy celkem zachována a cílů

je postupně dosahováno. Na příkladu nezískání finančních prostředků na veškerá plánovaná opatření a poměrně častém přehodnocení implementace je však patrné, že v oblasti tvorby kulturní politiky ještě existují mezery. Přes podrobné vstupní analýzy nebylo možné kýženého stavu zcela dosáhnout [Plnění (nedatováno)]. Státní kulturní politiku ČR na léta 2009 až 2014 jako veřejněpolitický strategický dokument (politiku) proto i přes dobrou definici odpovědnosti a konkrétnost nástrojů pro dosažení stanovených cílů nelze hodnotit jako zcela úspěšnou [Veselý, Drhová, Nachtmannová 2007].

Dalším zjištěným problémem, který se týká nejen zkoumaného dokumentu, je roztržitost vznikajících koncepcí na úrovni Ministerstva kultury reagujících na aktuální problémy a konkrétní oblasti napříč celou kulturní politikou. Ve tvorbě návazných víceletých dokumentů zaměřených na celkovou kulturní politiku pak rovněž existují mezery, ať už časové či věcné¹¹.

4.4.2 Příklad č. 2: Koncepce kulturní politiky hlavního města Prahy

Zákon č. 131/2000 Sb. „...*upravuje postavení hlavního města Prahy jako hlavního města České republiky, kraje a obce a dále postavení městských částí...*“ [Zákon č. 131/2000 Sb.]. Praha tedy vystupuje jako samostatný kraj i město. První koncepce kulturní politiky hlavního města Prahy (dále HMP) byla schválena v roce 2006, spolu s ní byla přijata i grantová politika HMP v oblasti kultury a umění. Následný dokument týkající se kulturní politiky vznikl v roce [Koncepce kulturní politiky © 2010].

4.4.2.1 Charakteristika dokumentu

První koncepce kulturní politiky byla schválena v rámci usnesení zastupitelstva HMP č. 39/19 ze dne 29. 6. 2006 [Koncepce kulturní politiky 2006]. Následnou koncepci poté schválilo opět zastupitelstvo HMP jako přílohu usnesení č. 38/54

¹¹ Z hlediska kulturní politiky ČR vznikla jako první Strategie účinnější státní podpory kultury ("kulturní politika") v roce 1999, návazně pak Kulturní politika roku 2001 (s platností do r. 2005), následoval dokument Vztah státu ke kultuře, kulturní politika evropských zemí (aktualizace vybraných problémů) z roku 2005, který je však obtížné považovat za čistě kulturní politiku ČR, stejně tak veškerou oblast kulturní politiky neobsahuje Koncepce účinnější podpory umění 2007–2013. Dalším dokumentem kulturní politiky tak byla až zkoumaná Státní kulturní politika ČR 2009–2014 z roku 2009, jejíž platnost je prodlužována.

ze dne 3. 6. 2010 [Koncepce kulturní politiky 2010]. Největší nárůst ve tvorbě koncepcí v České republice nastal ve druhé polovině 90. let 20. století. Obecně jsou koncepce nejčastěji vytvářeny na období 3–5 let a považovány za strategické veřejněpolitické dokumenty [Veselý, Drhová, Nachtmannová 2007]. V kultuře v konkrétní zkoumané oblasti se tento rozmach objevil tedy o něco později, stejně jako řada dalších trendů jako např. ekonomizace kultury.

Koncepce kulturní politiky HMP „...je soustavou cílů, zásad, nástrojů a pravidel, kterými se řídí samosprávné orgány při rozdělování finančních a dalších prostředků, jimiž lze podpořit kulturní instituce či jiné konkrétní subjekty působící v oblasti kultury a umění“ [Koncepce kulturní politiky 2010: 5]. První koncepce kulturní politiky HMP je o něco obsáhlejší než druhá, obě obsahují velmi stručnou (totožnou) SWOT analýzu a i další části jsou téměř shodné. Pozornost v druhém dokumentu už není tolik věnována transformaci příspěvkových organizací a po uvedení obsahu dokumentu, který především „...Formuluje základní principy, obecné cíle, nástroje, střednědobé záměry a priority kulturní politiky města“ [Koncepce kulturní politiky 2010: 3], je definována Praha jako kulturní metropole světového významu, na což navazují i východiska této koncepce. Zde jsou kromě základních definic a pojmů uváděny důvody podpory kultury a obecné cíle a zásady Koncepce kulturní politiky HMP. Dále dokument obsahuje jak dlouhodobé zásady, tak konkrétní priority kulturní politiky na období 2010–2015 včetně disponibilních nástrojů kulturní politiky v oblasti politických orgánů, expertních poradních orgánů, i financí. Nakládání s financemi na kulturu, které z rozpočtu města tvoří téměř 5 %, je tak ústředním tématem celé koncepce [Koncepce kulturní politiky 2010].

Kultura je v obou koncepcích také často spojována s cestovním ruchem také proto, že jedněmi z politických orgánů HMP jsou:

- Výbor pro kulturu a volný čas Zastupitelstva HMP,
 - Výbor ochrany památek a cestovního ruchu Zastupitelstva HMP,
 - Odbor kultury, zahraničních vztahů a cestovního ruchu (magistrát HMP)
- [Ibid.].

V nižším územním celku tak bylo dosaženo toho, co na státní úrovni selhalo, i když se o zahrnutí cestovního ruchu do kulturní politiky ministr kultury pokoušel – viz kapitola 4.4.1.2.

4.4.2.2 Aktéři vytvářející dokument

Jako oficiální autorský kolektiv, který připravil zkoumaný dokument, jsou uváděny tyto orgány:

- Poradní sbor primátora hl. m. pro kulturní politiku,
- OKP MHMP (Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu Magistrátu HMP).

Celkový proces tvorby Kulturní politiky HMP byl však podstatně složitější a významným aktérem, který nad danou problematikou převzal osobní gesci, byl především primátor HMP Pavel Bém [Tisková zpráva © 2006].

4.4.2.3 Identifikace aktérů ovlivňujících tvorbu dokumentu

Tvorba aktualizace dokumentu „...byla vypracována na návrh Poradního sboru primátora hl. m. Prahy pro oblast kulturní a grantové politiky...“ [Koncepce kulturní politiky © 2010]. Poradní sbor primátora HMP pro oblast kulturní politiky „...je iniciativním a poradním orgánem primátora hl. m. Prahy. Pracuje jako specifický, primárně koncepční orgán kulturní politiky hl. m. Prahy“ [Poradní sbor primátora (nedatováno): 16]. Tento sbor „...na svém jednání 19. října 2009 jednohlasně odsouhlasil aktualizovanou Koncepci kulturní politiky hlavního města Prahy, doporučil její představení veřejnosti a postoupení k dalšímu připomínkovému řízení po projednání ve Výboru...“ pro kulturu a volný čas Zastupitelstva HMP [Koncepce kulturní politiky © 2010]. Koncepce tak byla předložena k připomínkování ředitelům příspěvkových organizací, které se zabývají kulturou a jsou zřizovány HMP. Vzhledem k tomu, že navrhovaný dokument byl přístupný na webových stránkách města, měla možnost se zapojit i široká veřejnost [Ibid.].

Jako hlavní politické a expertní orgány ovlivňující kulturní politiku HMP a tedy její tvorbu jsou v koncepci uváděny ty, které vycházejí z výše citovaného zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze a z Koncepce kulturní politiky HMP. Jsou to:

- Zastupitelstvo HMP,
- Rada HMP,
- Výbor pro kulturu a volný čas Zastupitelstva HMP,
- Výbor ochrany památek a cestovního ruchu Zastupitelstva HMP,
- Komise Rady HMP pro udělování grantů v oblasti kultury a umění,
- Poradní sbor primátora HMP pro oblast kultury [Koncepce kulturní politiky 2010].

Nejen tvorbu Koncepce kulturní politiky HMP (2010) provázela jednání s širokou odbornou veřejností, ale i dokument předcházející a dokumenty související (Grantová politika HMP v oblasti kultury a umění). Historicky poprvé tak například „...prostřednictvím sociologických výzkumů **byli osloveni Pražané** k vyjádření svých názorů na pražskou kulturu“ [Tisková zpráva © 2006]. Míra využití těchto informací a zapojených iniciativ v tvorbě koncepčních dokumentů však například z pohledu vrcholné profesní organizace umělců RUO (Rada uměleckých obcí ČR) byla pouze formální [Stanovisko RUO © 2008]. V průběhu roku 2008 tak došlo k nesouhlasným projevům zainteresovaných subjektů v podobě „Dnů neklidu za Prahu kulturní“, které se týkaly především financování neziskové kultury [Dny neklidu © 2015]. Jako následek této iniciativy lze považovat v oblasti grantové politiky zrušení tzv. dotací na vstupenku, které bylo uloženo tehdejšímu radnímu pro kulturu Milanu Richterovi [Poradní sbor primátora (nedatováno): 11–12].

4.4.2.4 Konkrétnost obsažených opatření

Obdobně jako v prvním studovaném případě i v Koncepti kulturní politiky HMP (2010) je možné nalézt konkrétní vytyčené úkoly. „*Vedeno obecnými cíli a dlouhodobými zásadami kulturní politiky stanovilo HMP pro období 2010-2015 následující priority a konkrétní úkoly:*

1. *Ochrana kulturního dědictví hl. m. Prahy, zejména ochrana a opravy nemovitých i movitých kulturních památek, ochrana a další kultivace cenného prostoru Pražské památkové rezervace, péče o další cenné historické budovy a památky, pomoc při ochraně a opravách církevních kulturních památek a objektů náboženských společností. Osvěta a propagace na podporu kulturního dědictví. Ochrana a opravy*

památkových objektů vedoucích k většímu rozproštění zájmu turistů i obyvatel města mimo nejnavštěvovanější turistické oblasti (Královská cesta).

2. *Podpora nejširšího spektra umělecké tvorby a kultury v rámci nového dotačního systému HMP.*
3. *Provedení druhé etapy transformace příspěvkových organizací HMP v oblasti kultury.*
4. *Evaluační nového dotačního systému HMP a jeho finanční zajištění. Zejména pak vymezení sfér vlivu mezi grantovým systémem a partnerstvím HMP; ustanovení Poradního sboru primátora hl. m. Prahy pro oblast kultury; zavedení a precizování evaluační všech městem podporovaných aktivit.*
5. *Rozvoj vícezdrojového financování pražské kultury a umění (granty a partnerství hl. m. Prahy, sponzoring, fondy Ministerstva kultury ČR a další finanční zdroje v působnosti státu, fondy Evropské unie, granty a jiné formy podpory městských částí, vlastní zisk a zdroje, podpora ze strany specializovaných neziskových organizací – nadací a fondů, podpora poskytnutá zahraničními zastoupeními a kulturními středisky atd.).*
6. *Hledání nových forem podpory kulturních aktivit nefinanční povahy (iniciování legislativních úprav, úlev, udělení cen apod.).*
7. *Podpora nabídky kulturního vyžití dětí a mládeže.*
8. *Podpora kulturních počinů, jež pomáhají integraci menšin a zapojují menšiny do aktivního kulturního dění v Praze.*
9. *Podpora kulturních projektů ve veřejných prostorech (site specific, obchodní domy, nákupní centra, nádraží apod.).*
10. *Podpora kulturních projektů pomáhajících pozitivnímu rozvoji cestovního ruchu v Praze zejména v době mimo hlavní turistickou sezónu.*
11. *Podpora otevřené interaktivní informovanosti a diskuse veřejnosti o podobě, povaze a výsledcích pražské kultury (např. o významných kulturních projektech, o koncepčních a zásadních architektonických návrzích či soutěžích)“ [Koncepce kulturní politiky 2010: 10].*

Povaha takto stanovených úkolů a míra jejich obecnosti je různá a často sklouzává k velmi vágním deklaracím, na které by však měly navazovat realizační dokumenty – především Grantový systém hl. m. Prahy na léta 2010-2015 (2009) a Transformační proces příspěvkových organizací hl. m. Prahy v oblasti kultury (2009). Význam zkoumaného dokumentu je však především ve tvorbě vhodných podmínek pro rozvoj kultury a umění, neklade si za cíl kulturu a umění řídit. HMP proto rozlišuje aktivity v oblasti kultury, které:

- zřizuje,
- přímo i nepřímo podporuje,
- umožňuje,
- toleruje [Koncepce kulturní politiky 2010: 7–8].

4.4.2.5 Kontrolní mechanismy realizace

Jak již bylo uvedeno, realizačními dokumenty Koncepce kulturní politiky HMP (2010) jsou především Grantový systém hl. m. Prahy na léta 2010-2015 (2009) a Transformační proces příspěvkových organizací hl. m. Prahy v oblasti kultury (2009). Kontrole hospodárnosti a transparentnosti vynakládání poskytnutých finančních prostředků se dle koncepce věnuje zvláštní pozornost. Vytyčené cíle po bližším prozkoumání lze v podstatě rozdělit do dvou okruhů, jedním z hlavních témat je podpora širokého spektra kulturních aktivit a druhým je jejich financování. Právě financování se věnují oba uváděné realizační dokumenty. Díky principům v nich nastavených by mělo docházet ke kontrovanému transparentnímu udělování grantů podle jednotlivých skupin odpovídajících členění kultury v zemích EU. Povinností pro jednotlivé subjekty, kterým byly finanční prostředky poskytnuty, je tak po splnění přísných kritérií pro udělení grantů také vykázat jejich využití [Poradní sbor primátora (nedatováno): 11–12].

Samostatný dokument evaluující implementaci Koncepce kulturní politiky HMP (2010) zatím neexistuje a jeho vznik není příliš pravděpodobný. Na dosažené cíle by měla navazovat další koncepce, kterou podle zkoumaného dokumentu má (měla) za úkol Rada HMP připravit a schválit v roce 2014 [Koncepce kulturní politiky 2010].

4.4.2.6 Zhodnocení dosažených výsledků

Cíle poslední Koncepce kulturní politiky HMP (2010) byly stanoveny pro období 2010–2015. Tento vymezený termín je tedy stále aktuální a oproti Státní kulturní politice ČR 2009–2014 v průběhu implementace nevznikaly hodnotící dokumenty ani aktualizace. Předchozí koncepce však obdobně jako dokument státní úrovně byla aktualizovaná, a to především v oblasti grantové politiky, jejíž okruhy byly rozčleněny do čtyř skupin. [Koncepce kulturní politiky 2007]. Souhrnně se cíle koncepce věnovaly podpoře kultury a jejímu financování. Oba tyto směry se vzájemně prolínaly, protože podpora je v koncepcích kulturní politiky HMP spojována především s financemi. Po značných výše popsáných potížích byl jako hlavní výsledek obou oblastí přijat systém grantů, který notifikovala i Evropská komise [Evropská komise © 2011].

4.4.3 Dílčí závěr

Vybrané strategické veřejněpolitické dokumenty obecně odpovídaly charakteristikou svému názvu – politika, koncepce. Úroveň jejich zpracování stejně jako např. prováděcích dokumentů byla různá, ať už z hlediska konkrétnosti opatření nebo i typografie. I když byly dokumenty vytvářeny na určitou dobu (pětiletý cyklus), vstupní analýzy neodhalily veškerý kontext, který nakonec vedl k nutnosti revize dokumentu. Především politické instituce zodpovídaly jako hlavní aktéři za tvorbu studovaných textů. Na jejich konečné podobě se ale podílela široká škála aktérů například ze sféry profesních organizací, médií, organizací ziskových i neziskových, státních i nestátních. Pouze formální a prakticky nulové zapojování jejich připomínek pak s sebou neslo v podnárodním dokumentu značnou vlnu nevole a další revizi koncepce. Národní dokument v takové míře ve veřejných diskuzích nefiguroval. Konkrétnost obsažených opatření lze označit jako dobrou hlavně v prováděcích dokumentech Státní kulturní politiky ČR 2009–2014, stejně tak i rozdělení odpovědnosti za konkrétní stanovené úkoly. Přestože by již ze svého názvu měla Koncepce kulturní politiky HMP obsahovat především konkrétní krátkodobější opatření, formulace úkolů v dokumentu je poměrně vágní a zůstává na obecné úrovni („podpora“). Nastavení kontrolních mechanismů pak vycházelo z vytyčení konkrétních cílů dokumentů. Pokud nejsou jasně stanovena opatření

a konkrétní kroky, které mají být provedeny včetně odpovědných orgánů za jejich plnění a finanční zdroje na ně určené, ne lze hodnotit jejich realizaci a případné výsledky aplikace dokumentů. Jako problematická se také ukázala návaznost strategických dokumentů stejné úrovně na dokumenty předchozí a případná jejich reflexe.

5 DISKUSE

První výzkumný cíl byl zaměřen na výběr a charakteristiku klíčových politických institucí kulturní politiky. K jeho naplnění byl zvolen přístup zohledňující víceúrovňové pojetí vládnutí a v těchto úrovních byly jako klíčové instituce shledány OSN se specializovanou organizací UNESCO pro oblast kultury a Evropská unie za úroveň národní. Vláda a Ministerstvo kultury jako představitelé institucí národního stupně, kraje a obce na úrovni podnárodní.

Kulturní politiky jednotlivých institucí i kulturní politika obecně si neustále musí budovat svůj prostor mezi řadou jiných politik na všech úrovních vládnutí. V průběhu času bylo možné sledovat především globalizační tendence, které ovlivnily jak institucionální tak normativní stránku zkoumané politiky. Po druhé světové válce tak začal být utvářen politický řád i v oblasti kulturní politiky, jehož kontinuita je na nadnárodní úrovni ze všech sledovaných nejlepší. Česká republika se potýkala s transformačními procesy nejprve na národní úrovni, poté prošly změnami i nižší územní celky a instituce. Spolu s tvorbou rámce docházelo k budování obsahu kulturní politiky především v podobě legislativních dokumentů, na které s větší či menší rychlostí a úspěšností navázaly dokumenty strategické povahy. Snahy o strategický přístup ke kulturní politice jsou patrné ve všech úrovních politiky. Příznivější prostředí však pro tvorbu strategických veřejněpolitických dokumentů bylo zaznamenáno na úrovni nadnárodní a podnárodní. Sledované národní instituce (vláda a ministerstvo) se potýkají s častými personálními i koncepčními změnami. Například téma 1% výše výdajů státního rozpočtu na kulturní politiku se v programových prohlášeních vlád a kulturní politice Ministerstva kultury objevilo několikrát, ale nikdy nebylo dosaženo. Právě téma financí je s celou problematikou úzce spojeno a je i jedním z nástrojů strategického vládnutí. I na příkladu jednotlivých obcí totiž záleží na místní iniciativě a opět dostupných prostředcích.

Odpovědnosti a vzájemné spolupráci politických institucí se věnovalo další zkoumání. To přineslo zjištění, že odpovědnost za oblast kulturní politiky je často delegována na specializované instituce (UNESCO, Ministerstvo kultury) a přesouvána z vyšších úrovní na nižší. Opačný směr příliš nefunguje. Zajímavý je i postoj Evropské unie, která se na jedné straně kulturní politiky téměř zcela zřiká

a na straně druhé vyvíjí aktivity pro plnění stanovených společných výzev. Vzájemná spolupráce je však především omezena pouze na přijímání preskriptivních dokumentů a zprávy o plnění závazků z nich plynoucích.

Jak z předchozího textu plyne, limitují politické instituce na národní úrovni v jejich činnosti časté politické změny, dalším omezením je především deklarativní funkce veřejněpolitických dokumentů a disponibilní prostředky k plnění vytyčených cílů. V případě strategických dokumentů zpravidla po určité době nastává jejich aktualizace a celé původně zamýšlené období se tříští. Návaznost a shoda v obsahovém a časovém záběru taktéž v podstatě neexistuje. Na rozbor konkrétních vybraných textů byla zaměřena další část práce.

Druhý návazný výzkumný cíl hodnotil konkrétní pokusy o uplatnění strategického vládnutí v kulturní politice prostřednictvím strategických veřejněpolitických dokumentů národní a podnárodní úrovně. Na národní úrovni byla zkoumaným dokumentem Státní kulturní politika ČR 2009–2014. Význam tohoto dokumentu spočíval již v samotné jeho existenci a šíři. Komplexní řešení kulturní politiky v České republice totiž není nebo nebylo příliš zakořeněno. Potenciál pro jeho implementaci pak vycházel ze struktury dokumentu a šesti sledovaných oblastí – obecné charakteristiky, určení aktérů vytvářejících dokument, identifikace aktérů ovlivňujících jeho tvorbu, konkrétnosti obsažených opatření, kontrolních mechanismů jeho realizace a zhodnocení dosažených výsledků dle aplikace dokumentu. Stejná klasifikace byla použita i v případě podnárodního dokumentu – Koncepce kulturní politiky HMP (2010). Jeho význam byl však značně omezen jen na tvorbu finančních pravidel a deklarativní zájem o podporu kultury HMP bez jasných indikátorů pro vyhodnocení plnění stanovených cílů. Dokument národní úrovně musel být v průběhu implementace aktualizován, Koncepce kulturní politiky HMP (2010) nemusela, avšak předchozí koncepce se aktualizaci rovněž nevyhnula. Dokument HMP však postrádal konkrétní formulace cílů a opatření, kterými se koncepce vyznačují, proto bylo téměř nemožné vyhodnotit jejich realizaci. Jako velký problém se ukázala již zmiňovaná především časová návaznost dokumentů.

ZÁVĚR

Diplomová práce byla zaměřena na otázku fungování či nefungování strategického vládnutí v perspektivě víceúrovňového vládnutí v kulturní politice. Z tohoto důvodu jako stěžejní zdroje dat posloužily strategické veřejněpolitické dokumenty a údaje o činnosti klíčových politických institucí. Jako nezbytné a přínosné se nejen pro další postup ukázalo důsledné ukotvení kulturní politiky v jejím kontextu a studium souvisejících věcných východisek a teoretických poznatků. Již v úvodu bylo upozorňováno na zásadní vliv finančních prostředků na pozici a stav kultury ve společnosti. Množství a rozdělení vynaložených finančních prostředků se promítá i do strategických veřejněpolitických dokumentů a lze na něj pohlízet jako na nástroj strategického řízení. Omezení vládnutí na pouhé přerozdělování prostředků je však zjednodušené a zavádějící.

Stav vládnutí a kulturní politiky byl dále zjišťován prostřednictvím politických institucí, jejich odpovědnosti, součinnosti z hlediska víceúrovňového vládnutí a formování rámce a obsahu kulturní politiky. Práce tak připomněla nejdůležitější dokumenty a události, které určily stav kulturní politiky ve světě i v České republice a jejích regionech. Objevily se i příklady dobré praxe především ve specializovaných organizacích kulturní politiky, jako je UNESCO. Právě instituce zaměřené na oblast kultury se věnovaly konkrétnější specifikaci cílů a nástrojů k jejich dosažení ve strategických dokumentech, které vytváří. Přesto však převažuje preskriptivní charakter těchto dokumentů a při nedostatečně fungující zpětné kontrole mívají texty pouze deklarativní význam. Jako problém se ukázala roztržitost věcného a časového zaměření jednotlivých politik, koncepcí a strategií, zároveň i jejich časová návaznost.

Obdobné problémy odhalilo i zkoumání jednotlivých pokusů o uplatnění strategického vládnutí na národní a podnárodní úrovni. Jako pozitivní lze hodnotit už samotnou existenci ojedinělých příkladů strategických veřejněpolitických dokumentů kulturní politiky. Jejich potenciál pro implementaci však ztroskotal u podnárodního dokumentu již na nedostatečné konkrétnosti vytyčených úkolů, u národního pak v chybném předpokladu dostupných prostředků k naplnění určených opatření. Opět se tak objevila otázka finančních prostředků, kterou Ministerstvo kultury chtělo vyřešit připojením finančně výhodného cestovního

ruchu pod svůj resort na úkor Ministerstva pro místní rozvoj. Na úrovni obcí a krajů je možné toto propojení zaznamenat. Jako přínosnější se však jeví jiná praxe Ministerstva pro místní rozvoj, kterou resortu ukládá zákon, tedy povinnost vytvářet návrh strategie regionálního rozvoje. I když tato strategie obsahuje i ostatní veřejné politiky, jako je i politika kulturní, bylo by přínosné uložit alespoň na úrovni Ministerstva kultury povinnost pravidelně v obdobném časovém a věcném rozsahu utvářet návrh strategie kulturní politiky, která by nesklouzávala k pouhým deklaracím zájmu o kulturu, ale vedla by ke konkrétním krokům.

SUMMARY

Cultural policy is often neglected sector. The concept of strategic governance is being implemented in a number of areas or institutions – public or private. Strategic governance could be the option how to improve the implementation of cultural policy or policies. At first the analysis was concerned on policy institutions according to the levels of governance. Certain effort of using strategic governance or conceptual access was found in policies of organizations specialized on cultural policy. But very common is delegation of responsibility on lower levels of governance. The second part of analysis was concerned on strategic documents of cultural policy of national and sub-national level. Continuity and theme or specificity of these documents is problematic. Problems in cultural policy are also associated with financial resources. Therefore, to improve the strategic governance in cultural policy or the cultural policy itself, it should be useful to establish the duty to prepare strategic (specific) documents of the same topic and time scale like it is usual for the Ministry of Regional Development.

POUŽITÁ LITERATURA

- *Aktualizace Státní kulturní politiky na léta 2013–2014 s výhledem na roky 2015–2020.* [nedatováno], 75 s. [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: <<http://www.mkcr.cz/assets/kulturni-politika/Aktualizace--Statni-kulturni-politiky-na-leta-2013--2014-s-vyhledem-na-roky-2015---2020.doc>>.
- *Aktualizovaný Plán implementace Státní kulturní politiky na léta 2012–2014.* [nedatováno], 57 s. [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: <<http://www.mkcr.cz/assets/kulturni-politika/III--Material.doc>>.
- ANHEIER, H. Cultural Indicator Suites. In Anheier, H., Isar, Y. R., Paul, A., Cunningham, S. *The cultural economy*. London: SAGE, 2008. 327–385. ISBN 9781412934749.
- AOKI, M. *Toward a comparative institutional analysis*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 2001, 467 s. ISBN 02-620-1187-5.
- BLAŽEK, J. a UHLÍŘ, D. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, klasifikace*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2002, 212 s. ISBN 80-246-0384-5.
- CÍLEK, V. *Krajiny vnitřní a vnější: texty o paměti krajiny, smysluplném bobrovi, areálu jablkového štrúdlu a také o tom, proč lezeme na rozhlednu*. 2. dopl. vyd. Praha: Dokořán, 2010, 269 s. ISBN 80-736-3042-7.
- ČECH, J.: *Analýza výdajů krajských rozpočtů v České republice*. Praha, 2009. 84 s. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická v Praze.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Hlavní makroekonomické ukazatele*. 1. 4. 2015 [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/documents/10180/20555311/HLMAKRO.xls/585cf3f4-28d8-4853-8e69-ae9852de1e0b?version=1.0>>
- DANČÁK, B. a HLOUŠEK, V. Víceúrovňové vládnutí v Evropě na prahu 21. století. In Dančák, B. a Hloušek, V. (Eds.). *Víceúrovňové vládnutí v Evropě: zkušenosti, problémy a výzvy*. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav, 2007, 7–12. ISBN 978-802-1044-586.
- DEWEY, P. Transnational Cultural Policymaking in the European Union. *Journal of Arts Management, Law, and Society*, 2008, vol. 38, no. 2. pp. 99–118. International Index to Music Periodicals Full Text. ISSN 1063-2921.

- DOSTÁL, P. a KISLINGEROVÁ E. *Ekonomika kultury: efektivní metody a nástroje podnikání v sektoru kultury*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2012, 172 s. Odborná kniha s vědeckou redakcí. ISBN 978-80-245-1886-2.
- DROR, Y. Strategic Brain for Central Government. In: Potůček, M. (Ed.). *The Capacity to Govern in Central and Eastern Europe*. Bratislava: NIPAcce, 2004, s. 15–27.
- *Druhá periodická zpráva o plnění závazků plynoucích z Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech*. 2006, 116 s. [cit. 2013-08-14]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/2_HKSP_CZ_text_FINAL.pdf>.
- DHV CR, spol. s r. o. *Aplikace strategického hodnotícího rámce pro strategie místního rozvoje v České republice v pilotních regionech*. 2010, 147 s. [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: <www.mmr.cz/getmedia/1a70154b-6879-4be7-b977-6532d3e55dac/Hodnotici_ramec_OECD_final>.
- European Union: EU Signs New Partnership with UNESCO on Education, Culture, Science and Human Rights. Bangkok, Thailand, Bangkok: 2012. [cit. 2014-10-03]. Dostupné z: <<http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/docview/1095355233?accountid=15618>>.
- FILOZOFICKÁ FAKULTA, Katedra teorie kultury (kulturologie). *Podkladová studie ke státní kulturní politice na léta 2009–2014*. [2008], 74 s. [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: <www.mkcr.cz/assets/priprava-kulturni-politiky/4.priloha.doc>.
- GORDON, C. Culture and the European Union in a Global Context. *Journal of Arts Management, Law, and Society*, 2007, vol. 37, no. 1. pp. 11–30. International Index to Music Periodicals Full Text. ISSN 1063-2921.
- GOULLI, R. Veřejný zájem: pozitivní přístupy a stručné ekonomické teze. In MALÝ, I. (Ed.) *Problémy definování a prosazování veřejného zájmu: sborník referátů z teoretického semináře pořádaného Katedrou veřejné ekonomie ESF MU v Brně ve spolupráci s Asociací veřejné ekonomie*. Vyd.

1. Brno: Masarykova univerzita, 1999, 214 s. Spisy Ekonomicko-správní fakulty. ISBN 80-210-2236-1.
- HOWLETT, M. a RAMESH, M. *Studying public policy: policy cycles and policy subsystems*. New York: Oxford University Press, 1995. 239 s. ISBN 0195409760.
 - CHOWDHURY, N. a WESSEL, R. A. Conceptualising Multilevel Regulation in the EU: A Legal Translation of Multilevel Governance?. *European Law Journal* [online]. 2012, vol. 18, issue 3, s. 335–357. [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <<http://doi.wiley.com/10.1111/j.1468-0386.2012.00603.x>>.
 - ILLNER, M. Přehled o platných zákonech zabývajících se v České republice kulturou v územním kontextu. In Patočková, V., Čermák, D. a Vojtíšková, K. (Eds.). *Kultura v krajích České republiky*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2012, s. 25–42. ISBN 978-807-3302-221.
 - JELÍNKOVÁ, M. Případová studie. In Nekola, M., Geissler, H. a Muralová, M. (Eds.). *Současné metodologické otázky veřejné politiky*. Praha: Karolinum, 2011, s. 194–220. ISBN 978-802-4618-654.
 - JENEI, G. Challenges for governance and shortcomings at the answers in central Europe. *Juridical Current* [online]. 2012, vol. 15, issue 1, s. 13–20. [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&an=74447908&scope=site>>.
 - JOHNSON, I. Kultura a udržitelný rozvoj. In Kesner, L. (ed.). *Ekonomika a kultura: partnerství pro 21. století: sborník z mezinárodní konference o rozvoji kulturních zdrojů a kulturního kapitálu, realizované jako součást projektu "Praha - Evropské město kultury 2000" v Praze 22.-23.9.2000 = Economy and culture : a partnership for the 21st century: proceedings of the international conference on the development of cultural assets and cultural capital, organized as part of the "Prague - European city of culture" program in Prague, September 22-23,2000*. V Praze: Praha - Evropské město kultury roku 2000, 2001, s. 17–19. ISBN 80-238-6831-4.

- KEA EUROPEAN AFFAIRS. *Ekonomika kultury v Evropě: Studie vypracovaná pro Evropskou komisi*. 2006. 12 s. [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <<http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCYQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.mkcr.cz%2Fassets%2Fprofesionalni-umeni%2FEkonomika-kultury-v-Evropе.doc&ei=dN6gUJDqJcbVsgb5yYGYDQ&usg=AFQjCNF8ctUVjPfcORefQF1pb0t2DoYDw>>.
- KESNER, L. Kultura jako břímě. Jak Česká republika pečuje o svůj kulturní kapitál? In Kesner, L. (ed.). *Ekonomika a kultura: partnerství pro 21. století: sborník z mezinárodní konference o rozvoji kulturních zdrojů a kulturního kapitálu, realizované jako součást projektu "Praha - Evropské město kultury 2000" v Praze 22.-23.9.2000 = Economy and culture: a partnership for the 21st century : proceedings of the international conference on the development of cultural assets and cultural capital, organized as part of the "Prague - European city of culture" program in Prague, September 22-23,2000*. V Praze: Praha - Evropské město kultury roku 2000, 2001, s. 10–16. ISBN 80-238-6831-4.
- *Koncepce kulturní politiky Hlavního města Prahy*. 2006, 31 s. [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: <http://kultura.praha.eu/public/e9/bc/19/1201393_175607__1__KPP_HMP_20._6._2006_do_ZHMP_WEB.doc>.
- *Koncepce kulturní politiky Hlavního města Prahy*. 2007, 33 s. [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: <http://kultura.praha.eu/public/6d/73/7/1191177_175607__1__AKTUALIZOVANA_KONCEPCE_KP_HMP_2007.doc>.
- *Koncepce kulturní politiky hlavního města Prahy*. 2010, 14 s. [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: <http://kultura.praha.eu/public/21/96/bf/1198318_175607_KONCEPCE_KP_HMP.pdf>.
- KUČOVÁ, V. 2009. *Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 199 s. Odborné a metodické publikace, sv. 37. ISBN 978-808-7104-521.
- MATĚJŮ, M. a ŽÁK, J. Sociokulturní potenciál a ekonomické souvislosti kultury. In Kesner, L. (ed.). *Ekonomika a kultura: partnerství pro 21. století: sborník z mezinárodní konference o rozvoji kulturních zdrojů a*

kulturního kapitálu, realizované jako součást projektu "Praha - Evropské město kultury 2000" v Praze 22.-23.9.2000 = Economy and culture: a partnership for the 21st century : proceedings of the international conference on the development of cultural assets and cultural capital, organized as part of the "Prague - European city of culture" program in Prague, September 22-23,2000. V Praze: Praha - Evropské město kultury roku 2000, 2001, s. 34–37. ISBN 80-238-6831-4.

- MAREK, J. Pokus o vymezení ekonomické charakteristiky pojmu „veřejný zájem“ ve vztahu k pojmům „veřejný prospěch“ a „veřejný statek“. In MALÝ, I. (Ed.) *Problémy definování a prosazování veřejného zájmu: sborník referátů z teoretického semináře pořádaného Katedrou veřejné ekonomie ESF MU v Brně ve spolupráci s Asociací veřejné ekonomie*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1999, 214 s. Spisy Ekonomicko-správní fakulty. ISBN 80-210-2236-1.
- MARCH, J. G. a OLSEN. J. P., The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life. *American Political Science Review* 78. *American Political Science Review* [online]. 2006, vol. 100, issue 4, pp. 734–749. [cit. 2015-03-11].
Dostupné z: <<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bth&an=23467768&scope=site>>.
- MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M. a VODÁKOVÁ, A.. *Velký sociologický slovník: I. svazek, A-O*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1996, 747 s. ISBN 80-7184-164-1.
- MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. *Rekapitulace příjmů, výdajů, financování a jejich konsolidace - Období leden až prosinec 2010*. 2011, s. 41. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Statni-zaverecny-ucet_2010_H-Souhrn-zaverecnych-uctu-kapitol-Tabulky-c-1-Prijmy-vydaje-a-financovani-kapitol.pdf>.
- MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. *Rekapitulace příjmů, výdajů, financování a jejich konsolidace - Období leden až prosinec 2011*. 2012, s. 41. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Statni-zaverecny-ucet_2011_H-

Vysledky-rozpocetoveho-hospodareni-kapitol-Tabulky-c-1-Rekapitulace-prijmu-vydaju-financovani-a-jejich-konsolidace.pdf>.

- MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. *Rekapitulace příjmů, výdajů, financování a jejich konsolidace - Období leden až prosinec 2012*. 2013, s. 42. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Vyhodnoceni-Pr-084_2012_SZU2012HTab1-Rekapitulace-prijmu-vydaju-financovani-a-jejich-konsolidace.pdf>.
- MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. *Rekapitulace příjmů, výdajů, financování a jejich konsolidace. Období leden až prosinec 2013*. 2014, s. 42. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Statni-zaverecny-ucet_2013_Priloha-H-Tabulka-1.pdf>.
- MINISTERSTVO KULTURY ČESKÉ REPUBLIKY. *Kulturní politika*. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2001, 46 s. [cit. 2013-03-04]. Dostupné z: <http://www.nulk.cz/files/kestazeni/kulturni_politika.pdf>.
- MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČESKÉ REPUBLIKY. *Strategie regionálního rozvoje České republiky*. 2006. 109 s. [cit. 2013-03-04]. Dostupné z: <<http://mmr.cz/CMSPages/GetFile.aspx?guid=efcee353-71af-428c-9f77-0e327e77504d>>.
- NIPOS - NÁRODNÍ INFORMAČNÍ A PORADENSKÉ STŘEDISKO PRO KULTURU. *Analýza vývoje kultury ČR v letech 2000–2013*. Praha, 2014, 32 s. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z: <<http://www.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2015/02/Anal%C3%BDza-v%C3%BDvoje-kultury-%C4%8CR-v-letech-2000-2013.pdf>>.
- NEDOMLELOVÁ, I. Teorie rozvoje, teorie ekonomického růstu a teorie regionálního rozvoje. In *WD-30-07-1 - Inovační přístup k řešení disparit na úrovni regionů*. 2011, s. 11. [cit. 2013-03-04]. Dostupné z: <http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CDkQFjAB&url=http%3A%2F%2Fvyzkum.hf.tul.cz%2Fwd%2Fdownload%2F2008%2Ff11.pdf&ei=c2MAUYWeHI_Kswadw4CwBw&usg=AFQjCNHz83Q7gFTwf7a0-84WPA_ZKrTiYQ&sig2=rS9S_Jyiz_pLq13l_WckJw&cad=rja>.

- OCHRANA, F.: Programově výkonové rozpočtování jako nástroj strategického vládnutí. In Němec, J., Štůsková, M. (Eds.) *III. Kongres českých politologů*, Praha-Olomouc, Česká společnost pro politické vědy, s. 507–515. 2006, ISBN 978-80-902176-0-7.
- ORGANIZATIONAL CULTURE IN THE AGE OF GLOBALIZATION. *Buletinul științific al Academiei Trupelor de Uscat* [online]. 2014, vol. 19, isme 2, s. 120. [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=5&sid=c953f141-9dc7-429f-86be-046a952d5192%40sessionmgr198&hid=105>>.
- OSN. *Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech*. 1966, 6 s. [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinarodni-pakt-o-hospodarskych-socialnich-a-kulturnich-pravech.pdf>>.
- PATOČKA, J. a HEŘMANOVÁ, E. *Lokální a regionální kultura v České republice: kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008, 199 s. ISBN 978-807-3573-478.
- PEKOVÁ, J., PILNÝ, J., JETMAR, M. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. 3., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: ASPI, 2008, 712 s. ISBN 978-80-7357-351-5.
- *Plán implementace Státní kulturní politiky na léta 2009–2014*. [nedatováno], 30 s. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: <<http://www.mkcr.cz/assets/kulturni-politika/Studie-a-analyzy/Plan-implementace-SKP.doc>>.
- *Plnění Státní kulturní politiky 2009–2013*. [nedatováno], 58 s. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/assets/kulturni-politika/Vyhodnoceni-statni-kulturni-politiky-2009---2014_1.doc>.
- *Poradní sbor primátora hl. m. Prahy pro oblast kulturní a grantové politiky*. [nedatováno], 78 s. [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: <<http://www.envis.prahamesto.cz/%28p0qxyl455vbbpz55e5hl1bma%29/files/=60253/Poradni+sbor+pro+oblast+nahled.pdf>>.

- POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČR. *Rekapitulace příjmů, výdajů, financování a jejich konsolidace - Období leden až prosinec 2014*. 2015, Dostupné z: <www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=114358>.
- POTŮČEK, M.: Koncept strategického vládnutí a možnosti jeho uplatnění v analýze české veřejné politiky. In Němec, J., Štůsková, M. (Eds.) *III. Kongres českých politologů*, Praha-Olomouc, Česká společnost pro politické vědy, 2006, 516–533. ISBN 978-80-902176-0-7.
- POTŮČEK, M.: Trh stát a občanský sektor jako regulátory života společnosti. In Potůček, M. (Ed.) *Veřejná politika*. Upr., dopl. a aktualiz. vyd. v českém jazyce. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2005, 85–120. ISBN 978-80-86429-50-2.
- POTŮČEK, M. a kol. *Strategické vládnutí a Česká republika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, 360 s. ISBN 978-802-4721-262.
- *Program rozvoje kultury ve městě Plzni na léta 2009–2019*. 2009, 38 s. [cit. 2015-04-29].
Dostupné z: <<https://www.plzen.eu/download.aspx?dontparse=true&FileID=651>>.
- *Programové prohlášení vlády České republiky*. 1992, 18 s. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/vaclav-klaus-1/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf>.
- *Programové prohlášení vlády*. 1996, 12 s. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/vaclav-klaus-2/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf>.
- *Programové prohlášení vlády*. 1998a, 5 s. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/josef-tosovsky/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf>.
- *Programové prohlášení vlády*. 1998b, 27 s. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/milos-zeman/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf>.

- *Programové prohlášení vlády*. 2002, 32 s. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/vladimir-spidla/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf>.
- *Programové prohlášení vlády*. 2004, 25 s. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/stanislav-gross/Programove-prohlaseni-vlady-Ceske-republiky_1.pdf>.
- *Programové prohlášení vlády Jiřího Paroubka*. 2005, 30 s. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/jiri-paroubek/Programove-prohlaseni-vlady-Jiriho-Paroubka_1.pdf>.
- *Programové prohlášení vlády*. 2006, 16 s. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/mirek-topolanek-1/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf>.
- *Programové prohlášení vlády*. 2007, 21 s. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/mirek-topolanek-2/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf>.
- *Programové prohlášení vlády*. 2009, 7 s. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/jan-fischer/ppv-2009.pdf>>.
- *Programové prohlášení Vlády České republiky*. 2010, 42 s. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf>.
- *Programové prohlášení vlády ČR*. 2013, 11 s. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/tema/Programove-prohlaseni-vlady-20130802.pdf>>.
- *Programové prohlášení vlády České republiky*. 2014, 51 s. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove_prohlaseni_unor_2014.pdf>.

- PROJEKTOVÁ A ROZVOJOVÁ AGENTURA, a. s. *Komparace systémů finanční podpory kultury v ČR s vybranými vyspělými státy*. 2008, 61 s. Dostupné z: <<http://www.mkcr.cz/assets/kulturni-politika/Studie-a-analyzy/Komparace-systemu-financni-podpory-kultury-v-CR-s-vybranymi-vyspelymi-stat.pdf>>.
- *Předkládací zpráva*. [nedatováno], 1 s. Dostupné z: <<http://www.mkcr.cz/assets/kulturni-politika/II--Predkladaci-zprava.doc>>.
- RYBÁŘ, R. *Kultura jako výchova k lidskosti a tvořivému životu*. 2007, 9 s. Dostupné z: <<http://www.ped.muni.cz/wphil/clenove/rybar/texty/vychova.htm>>.
- SCOTT, R. W. Institutional theory. In Ritzer, G. *Encyclopedia of social theory*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2005, s. 408–414. ISBN 0761926119.
- *Státní kulturní politika České republiky 2009-2014: National cultural policy Czech Republic 2009-2014*. Praha: Ministerstvo kultury, 2009, 105 s. ISBN 978-80-86310-83-1.
- STEINMO, S. Historical institucionalim. In. KEATING, M. a DELLA PORTA, D. (Eds.). *Approaches and Methodologies in the Social Sciences a Pluralist Perspective*. Leiden: Cambridge University Press, 2008, s. 118–138. ISBN 978-051-1429-200.
- *Strategie udržitelného rozvoje České republiky*. 2004, 59 s. Dostupné z: <[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategie_udrzitelneho_rozvoje/\\$FILE/KM-SUR_CR-20100114.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategie_udrzitelneho_rozvoje/$FILE/KM-SUR_CR-20100114.pdf)>.
- SUŠA, O. *Globalizace v sociálních souvislostech současnosti: diagnóza a analýza*. Vyd. 1. Praha: Filosofia, 2010, 350 s. ISBN 978-807-0073-209.
- *Úvodní zpráva České republiky o opatřeních přijatých k plnění závazků podle MEZINÁRODNÍHO PAKTU O HOSPODÁŘSKÝCH, SOCIÁLNÍCH A KULTURNÍCH PRÁVECH (za období od 1. ledna 1993 do 31. prosince 1999)*. 2000, 178 s. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/pakt_ices_cz.pdf>.

- *Úřední věstník C287 Evropské unie*. 2007, 4 s. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007G1129%2801%29&from=EN>>.
- *Úřední věstník C83 Evropské unie*. 2010, 408 s. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:FULL:CS:PDF>>.
- VARBANOVA, L. The European Union Enlargement Process: Culture in between National Policies and European Priorities. *Journal of Arts Management, Law, and Society*, 2007, vol. 37, no. 1. pp. 48-64 ProQuest Central. ISSN 10632921.
- VEČERNÍK, J. Transformační procesy v socio-ekonomické perspektivě. *Sociologický časopis*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1997, roč. 33, č. 3. ISSN 0038-0288.
- VESELÝ, A. Analýza a vymezení problému. In. Veselý, A. a Nekola, M. (Eds.) *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe*. Vyd. 1. Praha: SLON, 2007, s. 191–234. ISBN 978-808-6429-755.
- VESELÝ, A., DRHOVÁ, Z., NACHTMANNOVÁ, M. „Vědění o politice“: teoretické poznatky o tvorbě veřejných politik. In. Veselý, A. a Nekola, M. (Eds.) *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe*. Vyd. 1. Praha: SLON, 2007, s. 43–66. ISBN 978-808-6429-755.
- VESELÝ, A. Veřejněpolitický a „klasický“ sociálněvědní výzkum: podobnosti a odlišnosti. In. Nekola, M., Geissler, H. a Mouralová, M. (Eds.). *Současné metodologické otázky veřejné politiky*. Praha: Karolinum, 2011, s. 12–63. ISBN 978-802-4618-654.
- VLČKOVÁ, J., KUČOVÁ, V., BENEŠ, M. *Metodické principy přípravy nominací k zápisu na Seznam světového dědictví UNESCO a zásady uchování hodnot těchto statků*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011, 102 s. Odborné a metodické publikace (Národní památkový ústav). ISBN 978-80-87104-84-2.
- VYKOUPILOVÁ, H. Víceúrovňové vládnutí v Evropě: koncepce, modely, typy. In. Dančák, B. a Hloušek, V. (Eds.). *Víceúrovňové vládnutí v Evropě*:

zkušenosti, problémy a výzvy. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav, 2007, 13–27. ISBN 978-802-1044-586.

- WAISOVÁ, Š. „Jedna velikost nesedí všem“: K čemu vede aplikace neoliberálního konceptu vládnutí ve slabých státech?. In Dančák, B. a Hloušek, V. (Eds.). *Víceúrovňové vládnutí v Evropě: zkušenosti, problémy a výzvy*. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav, 2007, s. 107–120. ISBN 978-802-1044-586.
- *Zpráva o plnění Programového prohlášení a o činnosti vlády ČR*. 2002, 161 s. Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/milos-zeman/Zprava-plneni-2002.pdf>>.

Elektronické zdroje (online)

- About us. UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) [online]. © UNESCO 1995-2012 [cit. 2012-10-27]. Dostupné z: <<http://www.unesco.org/new/en/unesco/about-us/>>.
- ALISTAIR, B. E. What Are Political Institutions? - Definition. In: *About.com* [online]. © 2015 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: <<http://africanhistory.about.com/od/glossaryp/g/def-Political-Institutions.htm>>.
- BENEDIKTOVÁ, Jana. Pětiletce pro státní kulturní politiku říká ministerstvo financí ne. In: *Česká televize* [online]. © 2008 [cit. 2015-04-14]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/34728-petiletce-pro-statni-kulturni-politiku-rika-ministerstvo-financi-ne/>>.
- Cultural Security - Models. *CulturalSecurity.net* [online]. © 2001–2013 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <<http://culturalsecurity.net/cs/models.htm>>.
- Culture. *European Commission* [online]. © 1995–2012 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/culture/index_en.htm>.
- Česká komise pro UNESCO. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. © 2006 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/unesco/ceska_komise_pro_unesco/ceska_komise_pro_unesco.html>.

- Činnosti Evropské unie: Kultura. *EUROPA: Oficiální internetové stránky Evropské unie* [online]. © 2011 [cit. 2013-01-24]. Dostupné z: <http://europa.eu/pol/cult/index_cs.htm>.
- Členění předpisů podle věcných hesel. *Ministerstvo kultury* [online]. © 2007 [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <<http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=1026>>.
- *DataPlán: Portál pro strategické řízení a udržitelný rozvoj obcí a regionů* [online]. © 2015 [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <<http://dataplan.info/cz/home>>.
- Dny neklidu. *Za Prahu kulturní* [online]. © 2015 [cit. 2015-04-25]. Dostupné z: <<http://www.za-prahu-kulturni.cz/dny-neklidu>>.
- DOLEJŠ, J. Kultura, zbytkový resort?. In: *Deník Referendum* [online]. 28. 8. 2014 [cit. 2014-11-24]. Dostupné z: <<http://denikreferendum.cz/clanek/18630-kultura-zbytkovy-resort>>.
- Evropská komise notifikovala pražský systém kulturních grantů. *ProCulture* [online]. 20. 6. 2011 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <<http://www.proculture.cz/cultureinfo/kulturni-politika-v-cr/praha/evropska-komise-notifikovala-prazsky-system-kulturnich-grantu-2758.html>>.
- File:Evolution of total general government expenditure, EU-27, 2002-2012, % of GDP and % of total expenditure.png. *EUROSTAT: Statistics Explained* [online]. 30.3.2014 [cit. 2015-05-03]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Evolution_of_total_general_government_expenditure,_EU-27,_2002-2012,_%25_of_GDP_and_%25_of_total_expenditure.png>
- Global Strategy. *UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)* [online]. © UNESCO 1995–2012 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <<http://whc.unesco.org/en/globalstrategy/>>.
- History. *UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)* [online]. © UNESCO 1995–2012 [cit. 2013-04-20].

Dostupné z: <<http://www.unesco.org/new/en/unesco/about-us/who-we-are/history/>>.

- Hlavní strana. *Dvanáct českých divů světa - České dědictví UNESCO* [online]. © 2013 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <<http://www.unesco-czech.cz/>>.
- Jak to vidí Václav Cílek - 30. ledna. In: *ČRo - Dvojka* [online]. © 1997–2013 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/praha/jaktovidi/_zprava/jak-to-vidi-vaclav-cilek-30-ledna--1168014>.
- Koncepce kulturní politiky hl. m. Prahy (Odbor kultury). *Praha.eu: Portál hlavního města Prahy* [online]. 7. 7. 2010 [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://kultura.praha.eu/jnp/cz/dokumenty/ostatni/koncepce_kulturni_politiky_hl_m_prahy_1.html>.
- Kultura a vzdělávání - Probíhající činnost. *Evropský parlament* [online]. © 2012 [cit. 2015-04-03]. Dostupné z: <http://www.evropsky-parlament.cz/cs/vasi_poslanci/parlamentni_vybory.html;jsessionid=0CCD55A125DC7E819C0BFAD5F39E7372>.
- Lisabonská strategie. *Evropský parlament* [online]. © 2009 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/lisbon/article_7207_cs.htm>.
- Maastrichtská smlouva o Evropské unii. *Přehledy právních předpisů EU* [online]. © 1995–2013 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_maastricht_cs.htm>.
- Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech: Zprávy: plnění mezinárodních smluv. *Vláda České republiky* [online]. 2006 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/mezinarodni-pakt-o-hospodarskych--socialnich-a-kulturnich-pravech-19856/>>.

- NIPOS – útvar Centrum informací a statistik kultury (CIK). *NIPOS - Národní informační a poradenské středisko pro kulturu* [online]. © 2015 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <<http://www.nipos-mk.cz/?cat=54>>.
- OSN Praha: O OSN. *Informační centrum OSN v Praze* [online]. © 2005 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <<http://www.osn.cz/system-osn/o-osn/>>.
- Satelitní účet kultury. *NIPOS - Národní informační a poradenské středisko pro kulturu: Centrum informací a statistik* [online]. © 2015 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <<http://www.nipos-mk.cz/?cat=424>>.
- Stanovisko RUO k projednání svých návrhů Výborem pro kulturu HMP. *Culturenet* [online]. 8. 9. 2008 [cit. 2015-04-25]. Dostupné z: <<http://www.culturenet.cz/aktuality/stanovisko-ruo-k-projednani-svych-navrhu-vyborem-pro-kulturu-hmp/n:4598/>>.
- Strategic framework - European Agenda for Culture. 2015. *European Commission* [online]. [cit. 2015-05-08]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/culture/policy/strategic-framework/index_en.htm>.
- Strukturální fondy EU - Vyhlášení 3. časově uzavřené výzvy Ministerstva kultury v IOP. *Strukturální fondy: Integrovaný operační program* [online]. © 2015 [cit. 2015-04-03]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Microsites/Integrovaný-OP/Novinky_article/Vyhlaseni-3-casove-uzavrene-vyzvy-Ministerstva-ku>.
- Tisková zpráva: Primátor Bém dodržel slib daný umělcům. *Praha.eu: Portál hlavního města Prahy* [online]. 21. 6. 2006 [cit. 2015-04-25]. Dostupné z: <http://kultura.praha.eu/jnp/cz/aktuality/tiskove_zpravy/tiskova_zprava_primator_bem_dodrzel_slib.html>.
- The European Capitals of Culture celebrate their 30th anniversary in Plzen 2015. 2015. *European Commission* [online]. [cit. 2015-05-08]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/events/2015/0417-30years-ecoc-plzen_en.htm>.
- Udržitelný rozvoj. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. © 2008–2014 [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: <http://www.mzp.cz/cz/udrzitelny_rozvoj>.

- UNESCO: Building peace in the minds of men and women. *UNESCO* [online]. © UNESCO World Heritage Centre 1992–2015 [cit. 2015-04-03]. Dostupné z: <<http://en.unesco.org/>>.
- UNESCO památky. *Dvanáct českých divů světa - České dědictví UNESCO* [online]. © 2013 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <<http://www.unesco-czech.cz/unesco-pamatky/>>.
- Záznam ze 38. schůze - 2008-11-19. *Vláda České republiky* [online]. © 2009–2015 [cit. 2015-04-14]. Dostupné z: <http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/EE6FFBB23D793CECC125750C002415C2>.
- World Heritage List. *UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)* [online]. © UNESCO 1995-2012 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <<http://whc.unesco.org/en/list/>>.

Legislativní dokumenty

- Zákon č. 10/1993 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 1993
- Zákon č. 331/1993 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 1994
- Zákon č. 268/1994 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 1995
- Zákon č. 305/1995 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 1996
- Zákon č. 315/1996 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 1997
- Zákon č. 348/1997 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 1998
- Zákon č. 22/1999 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 1999
- Zákon č. 58/2000 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2000
- Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze
- Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla).
- Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje
- Zákon č. 491/2000 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2001
- Zákon č. 490/2001 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2002
- Zákon č. 579/2002 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2003
- Zákon č. 457/2003 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2004
- Zákon č. 675/2004 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2005

- Zákon č. 543/2005 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2006
- Zákon č. 203/2006 Sb., o některých druzích podpory kultury a o změně některých souvisejících zákonů.
- Zákon č. 622/2006 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2007
- Zákon č. 360/2007 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2008
- Zákon č. 475/2008 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2009
- Zákon č. 487/2009 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2010
- Zákon č. 433/2010 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2011
- Zákon č. 455/2011 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2012
- Zákon č. 504/2012 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2013
- Zákon č. 475/2013 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2014

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Plnění Státní kulturní politiky ČR 2009–2013	59
--	----

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Schéma „politická ekonomie kulturních statků“	11
Obrázek 2: Schéma určujícího kontextu problému	12
Obrázek 3: Schéma pro vysvětlení vztahu mezi kulturou a globalizací.....	25
Obrázek 4: Schéma zápisu památky na Seznam	102

SEZNAM TABULEK

Tab. č. 1: Časové řady vybraných ekonomických ukazatelů sektoru kultury	19
Tab. č. 2: Členění institucí kulturní politiky	36
Tab. č. 3: Programová prohlášení vlád se vztahem ke kultuře.....	45
Tab. č. 4: Vyhodnocení dle hodnotícího rámce (rozšířená verze).....	50
Tab. č. 5: Aplikace hodnotícího rámce – vyvození kategorií.....	52
Tab. č. 6: Výdaje státního rozpočtu na kapitolu 334.....	95
Tab. č. 7: Vývoj výdajů na (rekreaci,) kulturu (a náboženství) EU 27	96
Tab. č. 8: Reálné plnění - kapitola 334 státního rozpočtu.....	97
Tab. č. 9: Přehled klíčových událostí politických institucí kulturní politiky	103

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Veřejné výdaje v ČR a kultura

Příloha 2: Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO

Příloha 3: Přehled klíčových událostí politických institucí kulturní politiky

PŘÍLOHY

Příloha 1: Veřejné výdaje v ČR a kultura

Od 90. let se v České republice ve veřejné správě realizují reformy snažící se o vytvoření potřebných ekonomických a legislativních principů, změny územního členění, horizontální i vertikální transformace v rozdělení činností, dekoncentraci a decentralizaci. Cílem reforem je mimo jiné snaha o osamostatnění územní samosprávy od státního vlivu, zvýšení efektivnosti vynaložených prostředků, zapojení regionální politiky EU do politických cílů státu, rozvoj kvalifikace zaměstnanců. Transformace ovlivňují i hospodaření samospráv, organizací veřejného sektoru, intenzifikaci veřejné kontroly např. prostřednictvím zdokonalení informačních systémů a zveřejňování informací. Fiskální decentralizace v rozpočtové soustavě ČR probíhá hlavně prostřednictvím dotací a daňového určení [Čech 2009: 34–41].

Vzájemné vazby mezi orgány státní správy v České republice jsou přesně stanoveny, jejich hierarchie je vytvářena shora dolů. Vrcholným orgánem státní správy, výkonné i politické moci je vláda, která řídí, kontroluje a reguluje součinnost jiných subjektů veřejné správy, dále samozřejmě vykonává rozhodnutí parlamentu a vydává vládní nařízení. Mezi ústřední orgány státní správy patří jednotlivá ministerstva a ostatní ústřední orgány. Orgány státní správy mají všeobecnou nebo specializovanou působnost (např. Český statistický úřad), v rámci ministerstev se mohou zřizovat i speciální orgány státní správy (např. Česká školní inspekce). Tzv. dekoncentráty státní správy jsou zákonem zřizovány na místní či regionální úrovni (většinou za účelem lepší dostupnosti pro občany, např. celní správa) [Ibid.].

Rozpočtová pravidla

Vazby uvnitř rozpočtové soustavy a její hospodaření v ČR určuje zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů. Tyto legislativní normy mimo jiné upravují předpisy o poskytování a využívání dotací ze státního rozpočtu, eventuální transfery v rozpočtech či sankce za přestupky proti pravidlům, definují pojmy jako roční rozpočet nebo rozpočtový výhled [Ibid.].

Závazné členění peněžních operací veřejných rozpočtů v České republice stanovuje vyhláška Ministerstva financí č. 323/2002 Sb., o rozpočtové skladbě. Při zpracovávání údajů se hledí na jednotnost, srozumitelnost, kompatibilitu, dlouhodobou stabilitu a závaznost třídění (na základě peněžního principu). To napomáhá přehlednosti, umožňuje a usnadňuje rozpočtové analýzy, srovnatelnost vykazovaných údajů (příjmy, výdaje, salda hospodaření) [Ibid.]. Rozpočtová skladba klasifikuje příjmy a výdaje ze čtyř hledisek:

- a) odpovědnostní (kapitolní, organizační),
- b) druhové,
- c) odvětvové (funkční),
- d) konsolidační.

Odpovědnostní (jinak též kapitolní či organizační) třídění je nepovinné pro obce a kraje, dělí příjmy a výdaje státního rozpočtu dle jednotlivých správců kapitol, tedy především managementů ministerstev [Peková, Pilný, Jetmar 2008: 242–243].

Detailní principy členění příjmů a výdajů do kapitol jsou vymezeny v § 10 zákona č. 218/2000 Sb. Kapitoly vystihují sféru kompetencí a odpovědnosti ústředních orgánů státní správy a ostatních státních složek. Rozpočet kapitoly zahrnuje příjmy a výdaje správce kapitoly i organizačních složek státu včetně dotací, příspěvků a odvodů v jejich působnosti. Kromě toho obsahuje dotace a návratné finanční výpomoci fyzickým a ostatním právnickým osobám, jež spadají do působnosti správce kapitoly [Zákon č. 218/2000 Sb.].

Výše uvedené odstavce slouží k pochopení systému veřejných výdajů v České republice a zasazení výdajů státního rozpočtu v kapitole 334 Ministerstvo kultury do jejich celkového rámce. Odpovědnostní třídění se povinně vztahuje ke státnímu rozpočtu. Pro rozbor výdajů na kulturu v intencích této diplomové práce tak poslouží právě kapitolní typ členění veřejných výdajů.

V absolutních hodnotách se výdaje státního rozpočtu samostatné ČR na kapitolu 334 Ministerstvo kultury významně zvýšily – z 2,323 mld. Kč v roce 1993 na 10,416 mld. Kč v r. 2014. Při pohledu na reálné poměrové ukazatele v níže uvedené tabulce je však zřejmé, že výdaje zmíněné kapitoly tvoří za období mezi lety 1993–2014 v průměru zhruba 0,731 % všech výdajů státního rozpočtu. O poměrně stabilizovaném podílu na celkových výdajích vypovídá nevýrazný rozptyl

sledovaných hodnot, kdy nejmenší část byla Ministerstvu kultury schválena na rok 2011 (0,619 %, odpovědným ministrem kultury při přípravě státního rozpočtu Jiří Besser), naopak nejvyšší podíl pro svůj resort dokázal vyjednat Jiří Balvín na rok 2014 (0,860 %).

Tab. č. 6: Výdaje státního rozpočtu na kapitulu 334 [zdroj hodnot rozpočtovaných výdajů: Zákon č. 10/1993 Sb., zákon č. 331/1993 Sb., 268/1994 Sb., zákon č. 305/1995 Sb., zákon č. 315/1996 Sb., zákon č. 348/1997 Sb., zákon č. 22/1999 Sb., zákon č. 58/2000 Sb., zákon č. 491/2000 Sb., zákon č. 490/2001 Sb., zákon č. 579/2002 Sb., zákon č. 457/2003 Sb., zákon č. 675/2004 Sb., zákon č. 543/2005 Sb., zákon č. 622/2006 Sb., zákon č. 360/2007 Sb., zákon č. 475/2008 Sb., zákon č. 487/2009 Sb., zákon č. 433/2010 Sb., zákon č. 455/2011 Sb., zákon č. 504/2012 Sb., zákon č. 475/2013 Sb.; zdroj hodnot HDP: Český statistický úřad 2015; vlastní zpracování]

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	
HDP (b. c.)									
rozpočtované celkové výdaje	mld. Kč	1 364,823	1 580,115	1 812,622	1 953,311	2 142,587	2 237,300	2 372,630	
rozpočtované výdaje kap. 334	mld. Kč	342,200	381,800	411,800	497,600	549,100	605,100	627,300	
rozpočtované výdaje kap. 334 k plán. výdajům státního rozpočtu	mld. Kč	2,323	2,555	2,859	3,848	4,319	4,852	5,060	
	%	0,679%	0,669%	0,694%	0,773%	0,787%	0,802%	0,807%	
rozpočtované výdaje kap. 334 k HDP	%	0,194%	0,187%	0,181%	0,212%	0,221%	0,217%	0,213%	
		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
HDP (b. c.)									
rozpočtované celkové výdaje	mld. Kč	2 562,679	2 674,634	2 801,163	3 057,660	3 257,972	3 507,131	3 831,819	4 015,346
rozpočtované výdaje kap. 334	mld. Kč	685,100	736,600	795,300	869,000	908,400	958,700	1 040,700	1 107,300
rozpočtované výdaje kap. 334 k plán. výdajům státního rozpočtu	mld. Kč	5,157	4,880	6,160	6,046	5,757	6,357	7,910	8,844
	%	0,753%	0,663%	0,775%	0,696%	0,634%	0,663%	0,760%	0,799%
rozpočtované výdaje kap. 334 k HDP	%	0,201%	0,182%	0,220%	0,198%	0,177%	0,181%	0,206%	0,220%
		2009	2010	2011	2012	2013	2014	průměr	
HDP (b. c.)								2 939,344	
rozpočtované celkové výdaje	mld. Kč	3 921,827	3 953,651	4 022,410	4 047,675	4 086,260	4 266,141	825,021	
rozpočtované výdaje kap. 334	mld. Kč	1 152,100	1 185,000	1 179,000	1 189,700	1 180,760	1 211,310	6,031	
rozpočtované výdaje kap. 334 k plán. výdajům státního rozpočtu	mld. Kč	8,412	8,248	7,295	8,422	8,890	10,416		
	%	0,730%	0,696%	0,619%	0,708%	0,753%	0,860%	0,731%	
rozpočtované výdaje kap. 334 k HDP	%	0,214%	0,209%	0,181%	0,208%	0,218%	0,244%	0,203%	

Rovněž při srovnání výdajů kapitoly 334 se základní výkonnostní makroekonomickou veličinou HDP za uplynulých 22 let je patrná ustálenost výdajů resortu bez výraznějších výkyvů (dlouhodobý podíl činí 0,203 %). S postupem času lze vypočítat nepatrně pozitivní trend, kdy výdaje Ministerstva kultury od roku 2007 neklesají pod úroveň 0,2 % HDP (s výjimkou již výše zmíněného podprůměrného roku 2011). Výdaje Ministerstva kultury v roce 1993 tvořily 0,194 % vyprodukovaného HDP v tomtéž roce, v roce 2015 už tyto výdaje činily 0,244 % celkového HDP.

Při porovnání výdajů na kulturu z centrálního rozpočtu s celkovými výdaji státního rozpočtu či s HDP v České republice je zajímavá statistika za celou EU. Dle dostupných dat Eurostat s HDP poměruje širší položku, a to dohromady výdaje na rekreaci, kulturní a církevní výdaje (nelze tak relevantně poměřovat s výší výdajů na kapitolu 334 v ČR). I když je k dispozici kratší časovou řadu, je zjevné, že objem centrálních výdajů na kulturu (měřeno poměrem k celkovým výdajům i k HDP) je podobně jako v ČR poměrně rovnovážný, v čase prakticky neroste ani neklesá. Za období mezi lety 2002–2012 podíl výdajů na rekreaci, kulturu a církev činil v EU v průměru 2,33 % celkových výdajů, v poměru k HDP pak 1,13 % [File 2014].

Tab. č. 7: Vývoj výdajů na (rekreaci,) kulturu (a náboženství) EU 27 [File 2014]

Evolution of total general government expenditure, EU-27	recreation, culture and religion % of total expenditure	recreation, culture and religion % of GDP
2002	2,3	1,1
2003	2,3	1,1
2004	2,3	1,1
2005	2,3	1,1
2006	2,4	1,1
2007	2,4	1,1
2008	2,4	1,2
2009	2,4	1,2
2010	2,3	1,2
2011	2,2	1,1
2012	2,3	1,1

Obdobně jako značná část kapitol státního rozpočtu i Ministerstvo kultury je hlavně výdajovou položkou, když příjmy vygenerované kapitolou 334 do státního rozpočtu tvoří zlomek vynaložených výdajů. Pro dokreslení zmíněného stavu za roky 2010–2014 uvádí přiložená tabulka exaktní přehled analyzované rozpočtové položky včetně reálného plnění.

Tab. č. 8: Reálné plnění - kapitola 334 státního rozpočtu [zdroj hodnot: Zákon č. 433/2010 Sb., zákon č. 455/2011 Sb., zákon č. 504/2012 Sb., zákon č. 475/2013 Sb., Ministerstvo financí 2011, Ministerstvo financí 2012, Ministerstvo financí 2013, Ministerstvo financí 2014, Poslanecká sněmovna 2015, vlastní zpracování]

		2010	2011	2012	2013	2014
plánované výdaje kap. 334	mld. Kč	8,248	7,295	8,422	8,890	10,416
plánované příjmy kap. 334	mld. Kč	0,669	0,560	1,155	1,772	0,649
skutečné výdaje kap. 334	mld. Kč	7,706	7,863	8,499	10,482	10,930
skutečné příjmy kap. 334	mld. Kč	0,712	0,882	0,881	0,612	1,657

Kromě státního rozpočtu nebo rozpočtu Ministerstva kultury se samozřejmě na výdajích na kulturu podílí i fondy (Státní fond kultury ČR a Státní fond pro podporu a rozvoj české kinematografie) a místní rozpočty [Peková, Pilný, Jetmar 2008: 416–417]. V prohlášeních vlád a v koncepčních dokumentech, je však kultura vztahována především ke státnímu rozpočtu a případně k HDP, jak zde bylo uvedeno.

Příloha 2: Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO

Jedním z nejrozsáhlejších projektů specializované agentury OSN – UNESCO, je tvorba Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO¹², kde je možné nalézt právě i dědictví či přímo památky kulturní (745), přírodní (188) a smíšené (29), které se nachází ve sto padesáti sedmi státech světa [World Heritage List © 1995–2012].

Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, tedy stěžejní dokument týkající se daného tématu této organizace ustavující vznik samotného Seznamu památek UNESCO, pochází již z roku 1972. Podle tohoto dokumentu docházelo dvaadvacet let k zápisu památek, avšak jejich výběr byl po této době zhodnocen jako vychýlený ve prospěch určitých oblastí, a to převážně již rozvinutých, jako je Evropa apod. K tomuto závěru dospěly analýzy prováděné v letech 1987–1993 jedním z poradních orgánů Mezivládního výboru pro ochranu světového kulturního a přírodního dědictví (zkráceně: Výboru pro světové dědictví), které vyústily v revizi principu zápisu památek na Seznam v podobě nové Globální strategie pro reprezentativní, vyvážený a věrohodný Seznam světového dědictví, která klade do popředí kritérium diverzity - kulturní a přírodní rozmanitosti mimořádné univerzální hodnoty. Dřívější vychýlený zápis totiž pramenil ze dvou hlavních oblastí – strukturální a kvalitativní, na které po přijetí zmíněné strategie byla upoutána výjimečná pozornost, a měly být překlenuty kritériem diverzity. Strukturální bariéry v zápisu památek na Seznam podle šetření spočívaly v samotné složitosti nominačního procesu, řízení a ochraně kulturních objektů. Kvalitativní důvody se poté zakládaly na způsobu identifikace a hodnocení objektů kulturního dědictví. Z hlediska Globální strategie a celé Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, bylo proto v průběhu posledních devatenácti let potěšující přistoupení třiceti devíti nových států převážně z oblasti východní Evropy, Afriky, tichomořských a arabských států [Global Strategy © 1995–2012].

¹² dále jen Seznam

UNESCO v ČR

Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví byla ratifikována Českou a Slovenskou Federativní republikou v roce 1991. S Úmluvou související agenda sledovaná v této práci je převážně v gesci dvou ministerstev. Pod Ministerstvo zahraničních věcí spadá Stálý sekretariát České komise pro UNESCO, který plní rozhodnutí České komise pro UNESCO vzniklé v roce 1994 na základě usnesení vlády jako její poradní orgán [Česká komise 2006]. Druhým stěžejním ministerstvem je Ministerstvo kultury. To se věnuje péči o kulturu a kulturní dědictví na příklad ve speciálním programu Podpora pro památky UNESCO a dalších [Kučová 2009]. Z tohoto popisu je tedy zřejmé, že otázka efektivního plnění Úmluvy je vysoce strukturovaná mezi jednotlivými orgány, které musí vzájemně spolupracovat.

Česká republika tak v současné době má na Seznamu uvedených patnáct záznamů – z toho tři nehmotné (nemateriální) [Hlavní strana © 2013]. Již v roce 1992 byla na prestižní Seznam zapsána tři místa – Telč, Praha a Český Krumlov. Památkou UNESCO se pak v průběhu dalších let v České republice staly následující objekty v abecedním pořadí podle města, u nichž byla mimo jiné uznána a odargumentována mimořádná univerzální hodnota, o které bude pojednáno dále:

- Brno – vila Tugendhat,
- Český Krumlov – historické centrum,
- Holašovice – vesnická rezervace,
- Kroměříž – zahrady, zámek,
- Kutná Hora – historické centrum, chrám svaté Barbory, katedrála Nanebevzetí Panny Marie v Sedlci,
- Lednicko-valtický areál,
- Litomyšl – zámek, zámecký areál,
- Olomouc – sloup Nejsvětější trojice,
- Praha – historické centrum,
- Telč – historické centrum,
- Třebíč – židovská čtvrť, bazilika svatého Prokopa,

- Žďár nad Sázavou – poutní kostel svatého Jana Nepomuckého na Zelené hoře.

Na seznam byly rovněž zařazeny tři nehmotné památky mimořádné univerzální hodnoty:

- Masopust (Hlinecko),
- Slováký Verbuňk,
- Sokolnictví [UNESCO památky © 2013].

Náležitosti nominace a proces zápisu na Seznam

Jak již bylo naznačeno, souvisí možnost zápisu památky na Seznam v první řadě s její mimořádnou univerzální hodnotou a tím, jak je v prohlášení daného státu tato hodnota formulována.¹³ Stát proto musí v návrhu jejího zápisu dostatečně podložit a odůvodnit, v čem mimořádná univerzální hodnota spočívá, podle jakých kritérií (podle Operačních směrnic k provádění Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví) by měl Výbor světového dědictví rozhodnout o jejím zápisu na Seznam. Právě tato kritéria (poměrně stabilní, ale cíleně zpřesňovaná Výborem světového dědictví) určující mimořádnou univerzální hodnotu mají zaručovat důvěryhodnost a výlučnost Seznamu [Vlčková, Kučová, Beneš 2011: 11–15]. Díky tomu „*lze uvést, že mimořádná univerzální hodnota je:*

- 1) ústředním bodem každé nominace,*
- 2) tím, co je hodnoceno, včetně výstižnosti jejího zdůvodnění,*
- 3) to, proč je statek na seznam Seznam světového dědictví zapsán*
- 4) to, co je potřeba zachovat v rámci ochrany, péče a správy“*
[Vlčková, Kučová, Beneš 2011: 11].

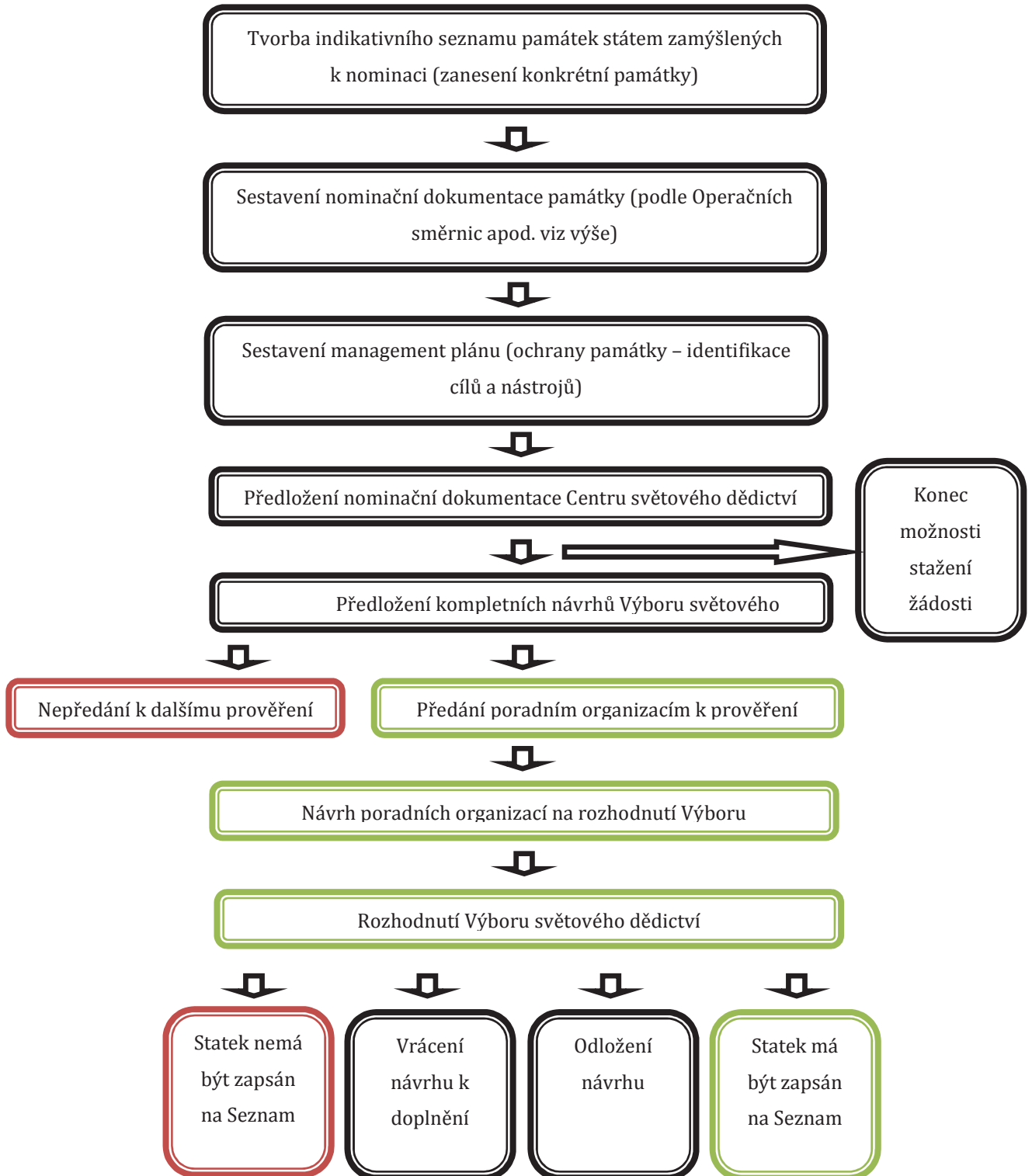
Tento postup či formát nominace je bezvýhradně vyžadován od roku 2007. Mimořádná univerzální hodnota a její prohlášení je proto problematicky určitelná u památek zapsaných před tímto datem. Z nejasnosti toho, co je předmětem ochrany pramenící z neurčené mimořádné univerzální hodnoty, docházelo k používání či tvorbě nevhodných nástrojů na ochranu těchto statků. Proto Výbor světového dědictví nařídil zhotovit retrospektivní prohlášení i u statků zapsaných na Seznam

¹³ v některých překladech je možné najít označení „Výjimečná světová hodnota“ nebo také „Vynikající univerzální hodnota“ [Kučová 2009]

mezi roky 1978–2007 podle jejich dobových okolností zápisu. Díky retrospektivním prohlášením pak lze totiž objektivněji hodnotit možná porušení podmínek pro uchování statků apod. V metodických publikacích je také zveřejňován jednotný formát, který by měl být při přípravě prohlášení mimořádné univerzální hodnoty dodržován [Vlčková, Kučová, Beneš 2011: 12–13]. Ten je tedy součástí rozsáhlé nominační dokumentace odpovídající Operačním směrnicím, ve kterém se stabilně vyskytují tyto „kapitoly:

- 1) *identifikace památky či lokality,*
- 2) *popis památky či lokality,*
- 3) *odůvodnění hodnot pro zápis a srovnávací analýza,*
- 4) *stav zachování a faktory ovlivňující památku či lokalitu,*
- 5) *ochrana a péče o památku či lokalitu,*
- 6) *informace o monitoringu,*
- 7) *dokumentace,*
- 8) *kontakty a odpovědné osoby,*
- 9) *podpis jménem nominujícího státu“ [Kučová 2009: 69].*

Celkově pak proces zápisu památky na Seznam probíhá podle následujícího schématu:

Obrázek 4: Schéma zápisu památky na Seznam [Kučová 2009, vlastní zpracování]

Příloha 3: Přehled klíčových událostí politických institucí kulturní politiky

Tab. č. 9: Přehled klíčových událostí politických institucí kulturní politiky [autorka]

Politické instituce ↓	Čas →	Před rokem 1979	1980-89	1990-99	2000-09	Od r. 2010
OSN		1945 – Založení UNESCO 1966 – Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech				
UNESCO		1972 – Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví		1994 - Globální strategie pro reprezentativní, vyvážený a věrohodný Seznam světového dědictví	2009 - The 2009 UNESCO Framework for cultural statistics	2014 - Medium-Term Strategy (2014–2021) a Programme and Budget (2014–2017)
EU		1952 - Založení ESUO	1985 – první evropské hlavní město kultury 1986 – Jednotný evropský akt	1999 – Amsterodamská smlouva	2000 - Lisabonská strategie 2003 – Nice 2004 – přistoupení 10 států včetně ČR 2007 – Evropský program pro kulturu	2010 – Europe 2020 strategy 2015-18 Work Plan for Culture
ČR				1999 - Úvodní zpráva České republiky o opatřeních přijatých k plnění závazků podle Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech (za období od 1. ledna 1993 do 31. prosince 1999)	1. 5. 2004 přístup ČR do EU 2006 - Druhá periodická zpráva o plnění závazků plynoucích z Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech	
Kraje					2000 - Zákon č. 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje 2007 - Strategie regionálního rozvoje České republiky na roky 2007–2013	2013 – Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020
Ministerstvo kultury				1999 – Strategie účinnější státní podpory kultury ("kulturní politika")	2001 – Kulturní politika 2005 – Vztah státu ke kultuře, kulturní politika evropských zemí 2009 – Státní kulturní politika ČR 2009–2014	
HMP					2006 - Koncepce kulturní politiky HMP 2009 - Grantový systém hl. m. Prahy na léta 2010-2015, Transformační proces příspěvkových organizací hl. m. Prahy v oblasti kultury	2010 – Koncepce kulturní politiky HMP